

545381621

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

99.4 Bergsøe, Vilhelm Be

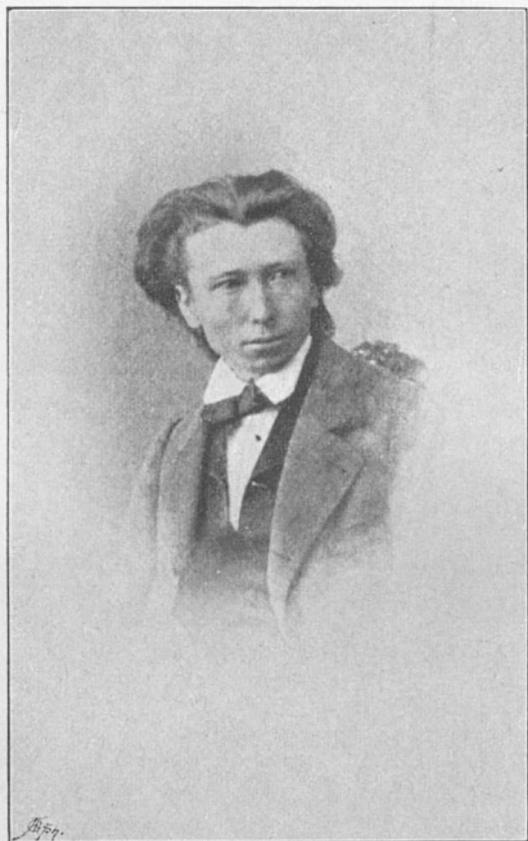
RHB

99.4 Bergsøe, Vilhelm Be

KRIGEN OG KOLERAEN

FORTSÆTTELSE AF „DE FORBISTREDE DRENGE“

VILHELM BERGSØE

KRIGEN OG KOLERAEN

FORTSÆTTELSE AF „DE FORBISTREDE DRENGE“

KJØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG
FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1900

Mine Kamerater

i

Borgerdydskolen paa Christianshavn

tilegnet.

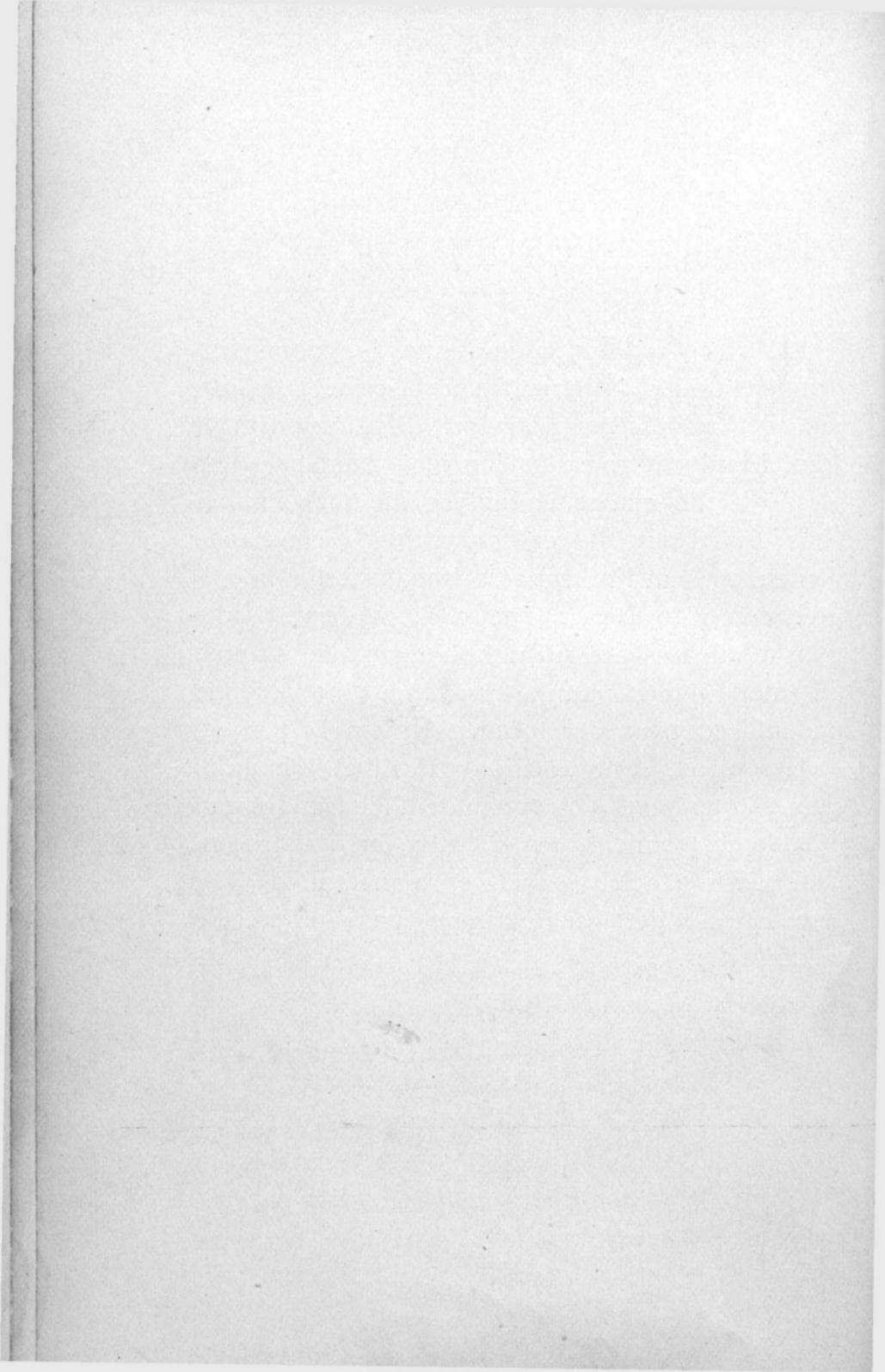
FORORD

Da jeg i 1898 udgav mine Ungdomserindringer, under Titelen „De forbistrede Dreng“, var det min Hensigt at føre disse Erindringer frem indtil det Aar, da jeg blev Student. Paa Grund af de mange Bidrag jeg fik til Svenningens Liv, blev Bogen større end jeg havde ventet, og min Forlægger ønskede derfor at udgive den i to Dele. Titelen kom derved ikke ganske til at svare til Indholdet, og det samme vil man muligt kunne indvende mod denne anden Del, hvor der foruden Krigen i 1848 og Koleraen, ogsaa findes Bidrag til Livet i Hammerichs Skole. Hvis Nogen skulde finde Skildringen af Koleraepidemien for mørk eller for overdreven, skal jeg meddele, at den er tegnet, ikke efter løse Erindringer, men grundet paa autentiske Kildeskrifter.

Kjøbenhavn, 6. April 1900.

Vilhelm Bergsøe.

FØRSTE KAPITEL.

*Livet i det Hammerich'ske Pensionat. — Hoffmans
„Phantasiestücken“ og deres Følger.*

Opfindelsen af Skolepensionater gaar meget langt tilbage i Tiden. Allerede Grækerne kendte dem, og den kristelige Tid formaaede saa lidet at afskaffe dem, at selv Krarup ikke betænkte sig paa at anlægge sit øverst oppe i en kristelig Præstegaard. Medens Lærdommens ædle Vinstok trivedes i Skolen, var Pensionatet en solid, lille Køkkenhave med fornemme Artiskokker, almindelige Kaalhoveder og enkelte Rødder, som hellere maatte have groet ude paa Kirkegaarden.

Jeg har ikke kendt det Krarupske Pensionat; jeg har kun hørt, at dets sædelige Tilstand var i Forfald. Dette var ikke Tilfældet under Hammerich. Som han havde gydt sin Aand over

Skolen, saaledes var den ogsaa tilstede i vort daglige Samliv, og kønslige Udskejelser har jeg ikke været Vidne til. Derimod var Tilsynet lagt i slappe Hænder, og Følgen heraf var idelig Kommers i Forbindelse med et utaaeligt Tyranni mod dem, der ikke mægtede at værgе sig. Mange Drengе skaber mange Prygl, og naar de Fortrykte ikke klage over Næveretten, saa ligger det dels i en hos Drengе stærkt udviklet Æresfølelse, som forbyder dem „at sladre“, dels i Frygt for den „Vendetta“, der ufejlbarlig vil ramme den Aabenmundede. Jeg tror ikke, at Tilstanden hos os var værre end paa Sorø Akademi, Herlufsholm og Søkadetskolen, snarere bedre; men jeg er paa den anden Side overbevist om, at Hammerich ikke havde den fjerneste Anelse om, hvad der stundom foregik paa tredje Sal, thi saa havde det set galt ud for adskillige af „de Store“, og ikke mindst for Hr. Kjøge.

Det var et mærkeligt Pandæmonium, som Skæbnen havde samlet deroppe — det talte Medlemmer fra den halve Jord; fra Vardøhus' evige Sne til St. Croix's evige Sommer. Det var i Regelen Sønner af velhavende Forældre, som levede under saadanne Vilkaar, at de ikke kunde tage sig af deres Børn, og flere af disse

vare ret hjemløse, idet de ikke alene savnede deres Slægt, men ogsaa det Fædreland, der havde fostret dem.

Det var tillige Drengene, fødte og opdragne i meget forskellige Livsvilkaar, lige fra Greven til saadan en uselig Pottemagerdreng som jeg. Aristokratiet glimrede ved Lehns greve Christian Lerche, der sov i Mahogniseng, medens hans Standsfæller Grev Julius Knuth og den sidste Ætling af Slægten Urne lod sig nøje, som os Andre, med mere demokratiske Lejer.

Den rige Godsejerstand repræsenteredes af Heinrich Valentiner fra Gjeddesdal, Vilhjelms fra Lolland og Harald Thalbitzer fra Kathrinebjerg ved Helsingør. Købmandssønner, eller som vi kaldte dem „Realister“, var Johan van Aller, Nikolai Brodtkorb fra Vardø og Schoustrup fra den bekendte Gaard paa Amagertorv.

Men det største Kontingent stilledes dog af Embedsstanden, og til dem hørte ogsaa de fleste af „de Store“. Theologien var repræsenteret ved Nikolai, Just og Sophus Holten, alle fra Skuldeløv Præstegaard. Til dette Trekløver sluttede sig et andet, Gotfred, Vilhelm og Valdemar Rode, alle fra Vallø, hvor deres Fader var Inspektør. Den senere saa bekendte Præst ved Johanneskirken, Rudolf Frimodt, Eugen Ibsen fra Odense, nu Overlærer ved

Sorø Akademi, og Alphonse Aggerup hørte ogsaa til denne Gruppe. Endelig havde det kgl. Theater sendt os Gotlob Stage, og Usserød Klædefabrik Philip Weilbach, men begge disse maatte, ligesom jeg, „hønsse“ til „de Store“.

En egen Gruppe dannede Vestindianerne, som udgjorde en Femtedel af det samlede Pensionat. De fleste af dem vare „Realister“, og enkelte, særlig Woods, nogle underlige halv-civiliserede Krabater. Saaledes kunde Finlay aldrig lukke en Dør op uden først at skære nogle forskrækkelige Ansigter og krumme Fingrene som var det Fuglekløer, og Woods bandede som en Tyrk, naar han bankede os som Negre. De vare Alle stærke i Ord, lidenskabelige i Handling, men svage i at skændes paa Dansk; thi om det hed Hornsko eller Skohorn, Husblæk eller Blækhus, kom det ikke saa nøje an paa. Med Undtagelse af Woods var det flinke, fornøjelige Drengene med udpræget sydlandsk Natur. Jeg mindes med Glæde Astley de Bretton, Danielsen, Finley og den smukke, elskværdige de Nully.

Disse Draaber tropisk Blod gav til visse Tider vort Samliv et ejendommeligt Præg. Naar de store Vestindiefarere kom hjem, var det sande Festdage, hvor vi svælgede i Sukkerkager, Kokosnødder, Guavagelé og Johannesbrød som

rene Negere. Alt blev smuglet forsigtigt ind — vi vilde jo nødigt hønse til de Store — og derpaa gemt paa de utroligste Steder. Især var Brændeloftet en yndet Festsal. Her kunde vi med Fyrrepinde hale den sejge Guavagelé ud af de smalhalsede Glas og lave vort Tamarinde-Vand i de tomme Krukker. Det sidste førte dog til et sørgeligt Resultat. Der udbrød over hele Linien en Kolerine-Epidemi, som satte Emil Fenger, den senere Finansminister, men den Gang vor Pensionatslæge, i en ikke ringe Forbavselse, indtil han opdagede, at alle vore Lommer struttede af Tamarindekærner, som vi brugte til et meget uskyldigt Hazardspil. Saa blev alle de smaa Tamarindebøtter konfiskerede til stor Sorg for Vestindianerne, paa hvem Tamarindevandets ikke havde en saa fordævelig Virkning.

At vi forbistrede Drengene, som Kjøge stadig titulerede os, gjorde en Masse Gavtyvestreger, er en Selvfølge, men flere af disse var af en saa farlig Natur, at det var højst mærkværdigt, at Ingen af os knækkede Halsen, druknede eller sprang i Luften. I Regelen var det Brodtkorb, som førte os i Ilden. Han var født Spilopmager, følte sig som Nordmand kaldet til Tindebestiger, og havde dertil et saa pudsigt Væsen og grinagtigt Ydre, at han aldeles lignede en

gammel Kælling, naar han om Aftenen dansede Halling i Lagen som Skørt og en gammel Natkappe, som han havde knebet fra Jomfru Christensen. At balancere paa det høje Gymnastikapparat, springe ned fra Bibliotekstrappens øverste Plan og hejse hverandre op til tredie Sal i sammenbundne Svømmeseler var en daglig Sport. Ligeledes var „Himmelspræt“ en yndet Leg paa Sovesalen, hvor jeg en Aften blev sprættet saaledes op mod Loftet, at jeg faldt ned i Lagnet som en lille død Klump, der trængte til en Kande Vand over Hovedet for at kunne sprætte paa ny.

En Dag, da vi vare godt i Gang med Hejsning paa Køkkentrappen, og just som Brodtkorb grinende snurrede rundt i Luften, hørte vi Hammerichs hurtige Fjed gennem Klasserne paa tredie Sal. I vor Rædsel slap vi Tovet og flygtede op over Brændeloftet, overladende Brodtkorb til sin Skæbne. Denne var ham blidere end man skulde tro, thi ved Trappespiralens Fod vare tre tomme Brændekurve stukne i hverandre, og i disse styrtede han med en saadan Kraft, at de tre Kurve blev til en, til stor Forbavselse for Portneren.

En anden Gang drev han dog Spasen vel vidt. Vi vare samlede paa Loftet over Sovesalen i lukullisk Nydelse af haardkogte Maageæg,

som han havde faaet sendende fra Vardø. Oplivet af denne nationale Ret, erklærede han pludseligt, at han vilde til Fjelds, og da der ikke var andre Tinder i Nærheden end Kirkespiret og Tagryggen, entrede han, trods vore Advarsler, ud ad et Kvistvindue og begyndte at klatre op ad Taget; men da nogle af de møre Tagsten brasede ned, lod han sig nøje med at ride overskrævs paa Kvisten og forsikre, at han derfra kunde se lige til Dragør. Folk paa Gaden begyndte at stirre op mod Huset, og lidt efter hørte vi hurtige Trin paa Trappen — det var Kjøge og Hammerich, der kom farende. Den sidste var aldeles ude af sig selv, men nu begyndte der en højst pudsig Parlamentering. Brodtkorb erklærede, at han ikke vilde komme ned, med mindre han slap for Prygl, og Enden blev da, at man stak et Tov op til ham. Med dette om Livet begyndte han sin langt farligere Nedstigning; men næppe havde han Hovedet indenfor Vinduet, før han fik en saa vældig Lussing, at han dumpede ind paa Loftet, hvor han dansede rundt som en Bjørn i Line, hylende over, at Forliget var brudt.

En meget god Lejlighed til Drukning afgav vore Svømmeøvelser, men der druknede dog kun En, og han hørte ikke til Skolen. Vor Svømmeflaade laa fortøjet paa Holms Plads

mellem Lange- og Knippelsbro. Strømmen var ofte rivende, men dog satte de dygtigste Svømmere tidt over til Københavnsiden og tilbage igen. Vejen til Svømmeflaaden gik bag om Kirkegaarden, forbi Artilleri-Laboratoriet, over en Mødding ved en stinkende Kanal og saa ind paa Holms Plads, hvor Matrosernes Opsange ved Spillet just ikke vare de fineste. Flaaden var lænket til Bolværket og havde hverken Tag eller Læ. I Regnvejr og Blæst sad vi saa paa nogle haarde Bænke i det bare Linned, indtil Kommando-Ordet „Skjorten af!“ lød for vore forskrækkede Øren. Saa fik vi den iskolde, pjaskvaade Sele spændt om Livet, og under høje Brøl bleve de, som havde „Vandskræk“, varpede over Bord. Naar de saa spruttende og hvæsende kom op igen, fik de Lejlighed til at føle, hvorledes en Fisk befinder sig, naar den hales op paa Krog med en Stang. Fisken er dog i sit Element, men det var vi sandelig ikke, og midt i Dødsangsten klang det over Syndernes Hoveder: „Stræk, bøj! — Samlede Hæle! — Lange Tav! — Inte jappe!“, og jappede man — ja, saa fik man sig en Dukkert saa dybt som Stangen kunde naa. Naar man saa kom op, var Humøret borte, og saa indtraadte et besynderlig optisk Bedrag, som røvede den sidste Rest af Mod. Liggende i Plan med Vandet, og stirrende

hen over Bølgernes Krusninger, fik man det Indtryk, at man drev længere og længere bort fra Flaaden, helt ud i Strømmen — Selen maatte være sprungen — nu maatte man drukne. Saa gav man sig til at brøle og pjaske, fik en ny Stangdukkert, og blev saa halet op med den Bemærkning, at man var „et Kyt-hofed, som vilde gaa rejekt til den Examen aktium“, en Trudsel som vor brave Gymnastik-lærer Scheer, eller „den Skerr“, som vi kaldte ham, jævnlige benyttede.

En Dag, da vi kom marcherende derved, saae vi et uhyggeligt Syn. Over en af Bænkene laa en druknet fjortenaars Dreng med krampagtig knyttede Hænder og blaaligblegt Ansigt. Ud af Munden løb det sorte, stinkende Mudder, og hver Gang Lægen førte Svampen ind, styrtede der mere ud. Bøjet over Liget, stod Dren-gens Moder med stive, stirrende Blikke, spej-dende efter Livstegn. Men der kom intet — han var og blev død. Drengen, Søn af en Bagermester paa Christianshavn, havde tillige med en Kammerat benyttet Flaaden, var kom-men ind under den, men da den var laaset og lænket, maatte han blive, hvor han var, trods at der var Hjælp nok. Det samme kunde vel have hændet en af Skolens Disciple, og fra den

Dag tror jeg nok, at „den Skerr“ havde Nøglen til Flaaden i Lommen.

Da Drengen endelig, hyllet i Sejldug, blev baaren bort, var der Ingen af os, som havde synderlig Mod paa Vandet, og med Rædsel stirrede vi Alle paa den sorte Pøl under Bænken. Men „den Skerr“ sagde: „Han hørte jo ikke til Skolen, Drenger! Og desuden bar han sig jo at som en Klotzmathies — herut med Jer! Tøjet af!“

Saa maatte vi da til det, men jeg husker nok den Følelse, hvormed jeg sprang ud, og Drengens blaaligblege Ansigt har jeg heller ikke glemt.

Men var det slemt at være i Sele, saa var det næsten værre at blive „Frisvømmer“, thi dette betød egentlig, at de Store kunde tage sig allehaande Friheder, naar „den Skerr“ vendte Ryggen til. En „Gammel“ kunde være slem nok; men en „Tredækker“ var ligefrem frygtelig — jeg vil lige saa gerne kølhales. Den bestod deri, at en eller anden lang Lømmel pressede mig ned under Vandet, satte Fødderne paa mine Skuldre og furede sit Offer ned saa dybt han kunde; men lige i det han sank ned, gentog en Tredie den samme Manøvre med ham, og derved blev man drevet ned til en saadan Dybde, at jeg en Dag følte mine Ben

sidde fast i noget underligt Koldt og Klamt, medens Alt blev mørkt omkring mig. Da jeg halvkvalt naaede op, var jeg sort til over Knæene, saa dybt havde jeg siddet i Mudderet. Sligt var aldrig sket, hvis Svenningsen endnu havde været Svømmelærer. Senere, da Svømningen lededes af Underofficerer, blev den rekrutmæssig raa, stundom barbarisk, altid sundhedsfarlig; thi Vandet var stundom stinkende, og de Forkølelser, man paadrog sig i Regn og Rusk, varede længe.

Alligevel havde vi en vis Nytte af Svømningen; thi den kom os til Gode i de „Søslag“, vi leverede i Kalleboderne. Ved Langebro kunde man faa Baade til Leje. De kostede en Mark Timen, men saa kunde man til Gengæld proppe saa mange i Baaden det skulde være. Saa roede vi langt ud i Kallebod Strand for at slaas med „Piraterne“, Drengene fra den tyske Skole paa Christianshavn. Da jeg var lille og svag, kom jeg kun een Gang med, men det var ogsaa tilstrækkeligt. Vi blev angrebne af tre Baade, fik vældige Prygl, og maatte flygte ind under Land. Her blev vor Baad entret, kæntrret og taget. Heldigvis kunde vi vade i Land, og som druknede Mus naaede vi over Amager Fællede hjem. Jeg tror nok, at dette skamme-

lige Nederlag blev hævnnet — men da havde jeg faaet nok af „at pjaske til Søs“.

Christianshavn har endnu til vore Dage bevaret et vist tarveligt Provinspræg; men i hine Dage var det et rent Store Heddinge. Smaa, lave Boder, store, skumle Fattigboliger, Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset, flankeret af stinkende Kanaler, kedelige Kaserne og faldefærdige Kirker — Intet af dette lokkede os til Leg eller ungdommeligt Friluftsliv. Men var man først gennem den lave Amagerport naaet ud i det Frie, fik man vid Horizont, men ikke altid frisk Luft i Lungerne. Flydende i Et med Havet, der tungede den ud i Bugter og Odder, laa her den øde, side Amagerfællend, omsluttet af Grøfter og Diger. Det var et tarveligt Stykke Natur, hvor der kun fandtes Ukrudt for Blomster, Tjørne for Træer, og hvor Nattergalens Sang var vegen for Rylernes ensformige Pippen — men dog elskede vi Drengene denne store, grønne Ødemark, om ikke for Andet, saa fordi den gav os Frihed til at tumle os som vi vilde. Her smøgede vi i mørke Efteraarsaftener de rædsomme Stinkadoros „med Havannastrøg“, som „Snakkeschmidt“ overrakte os mod Erlæggelse af en Toskilling, her klang vore Skøjtejern lystig hen over Isen i maaneklare Vinteraftener, og her vare vi ved Sommertide Vidner

til herlige, krigeriske Bedrifter, naar Snakkeschmidt var kommen i Uniform og med Dødsforagt satte Lunten til de drønende Kartover.

Men hvem var da Snakkeschmidt? — En af Christianshavns Originaler, en af disse driftige Handelsmænd, som ikke tager i Betænkning at gøre sig til Grin for en Toskilling, og som tilsidst trækker sig tilbage med en Formue, som mere skyldes deres Vitzer end deres Varer. Hvert Barn paa Christianshavn kendte denne lille, vimse Mand med den store Næse og et Snakketøj, hvis Ordflom bortskyllede hver Skilling, man havde i Lommen. I en af Christianshavns Smaagader laa hans mærkelige Krambod, og hvilken Rigdom strømmede den ikke over med. Han handlede med Alle og med Alt, lige fra Kanarifugle til bornholmske Stueuhre, og hvad han ikke havde, det „kunde han skaffe“. Han var et rent Magasin du Nord, hvis Silkebaand ingen Amagerpige kunde modstaa, og medens han stak Fatter en Kardus „Dieser Tobak“ i Næven med den venstre, havde han højre under Hagen paa Mutter for at slaa Sløjfe paa det „ægte Kattuns Tørklæde“, der gjorde hende ti Aar yngre. Hans Bod vilde have faaet en Antikvitetssamlers Hjerte til at banke, og jeg mindes endnu de to sorte Skibskanoner, som flankerede Indgangen til hans Butik, og

som fik mig til at tælle mine tarvelige Ugepenge, uden at jeg dog derved opnaaede at komme i Besiddelse af det forønskede Artilleri.

Men saa tog jeg om Sommeren Regres med virkelige Kanoner. København havde den Gang, ikke en „Væbning“, men en „Borgervæbning“, en Nationalgarde, der talte Byens Bedsteborgere mellem sine Officerer, og derved gjorde gemene Madamer til virkelige Fruer. Den Gang kunde man meget godt maale Drejl om Formiddagen, Kanonkrudt om Eftermiddagen, og naar Garbrecht slog sin bajonetbesatte Lyre og kvad om „Det blanke Sværd“, luede mægtig Krigsbegejstring op i hver Borgers Barm, og med dobbelt Kraft krystede han i Dansen sin rødmende Pige, medens Punchebollerne flammede som fjendtlige, brændende Byer.

Ja, den Gang drog man i Leding! Jeg selv har i min Fortælling „Jo større — des større“ berettet, hvorlunde den brave Høker Gregersen-Nærum avancerede foran Fronten fra Menig til Kaptajn, og naar en æret Kritiker har bemærket, „at det var det bare Grin“, saa har han fuldstændig Ret — kun var det ikke mig, der gjorde det.

Mest berømt var „det borgerlige Artilleri“, som havde sin Øvelsesplads paa Amagerfælle, hvor det forskrækkede hele Omegnens Kør og

Heste. Naar „Herbstmanøvren“ kom, forvandlede den øde Fælle som ved et Trylleslag. Hvide Telte rejstes, sorte Tønder pegede truende mod Himlen og blodrøde Signalflag angav de mest bekvemme Steder til at faa en Bombe i Maven.

Saa kom endelig den store Dag, hvor „det borgerlige“ rykkede ud under Trommeslag og Hornmusik, fulgt af Hustruers og Døtres beundrende Blikke samt af Kage- og Æblekoner med topfyldte Kurve. Kanonerne rumlede tungt over de girende Broer, svingede ind paa Fællenden, og snart efter hylledes denne i hvidgraa Krudtskyer, medens Drønet lød fuldstændig som dem ved Marengo. Og nu var det ingen Spøg at være indenfor de stramtspændte Tove, der betegnede Skydepladsen. Man skød med Musketter paa firehundrede Alen og kastede Bomber paa tusinde. Maalet var en sort Tønde paa en høj Stang, og for os Drengene var det et imponerende Syn at se disse Borgerstandens Helte lunte Mortéren af og følge den hvæsende Bombes mægtige Buelinie, indtil den slog ned i det bløde Grønsvær, flængende det ud til alle Sider. For mig var det altid et lille Stykke af Dramaet 1807.

Men, hvad vi Drengene mest lurede paa, var Krudtet. Næst Cigarer, var det den strengest

forbudte Kontrebande, og netop derfor maatte vi jo have fat i det. Snart fandt vi en Patron, snart tiggede vi dem, og naar dette ikke vilde gaa, tyede vi til Snakkeschmidt. Han turde ikke sælge os Krudt i Karduser; men han havde altid „nogle Patroner tilovers“, og var ikke uvillig til at udlevere dem mod Erlæggelse af en Toskilling. Vi turde naturligvis ikke tage dem med hjem, men saa gik vi med Krudtet løst i Lommerne, indtil vi fik det futtet af som „Troldkærlinger“ eller „Stjernes kud“.

Men dette tilfredsstillende ikke vore krigeriske Tilbøjeligheder, og da vi ikke kunde faa fat i Snakkeschmidts Kanoner, besluttede vi at sprænge en Mine. Ved Hjælp af utallige Toskillinger lykkedes det os at fylde et af de store, langhalsede Guavaglas med Krudt, og Brodtkorb snittede en højst kunstig Prop, hvorigennem Minetraaden skulde lægges. Saa blev det hele anbragt i en Botaniserkasse, og med dette tilsyneladende videnskabelige Apparat vandrede vi saa en Efteraarsaften ud paa den øde Amagerfællid. Her blev Minen gravet ned saa dybt vi mægtede, og for at forøge dens frygtelige Virkning dyngede vi saa mange Sten over den, som det var os mulig at finde.

Saa kom det store Øjeblik, da Minen skulde tændes, og jeg ser endnu Brodtkorbs grinende

Ansigt, da han rakte mig sin havannastrøgne Radekop med den Bemærkning, at nu kunde jeg jo „lunte den a“.

Med en Blanding af Stolthed og Benaelse satte jeg Cigaren til Fængtraaden, og i næste Øjeblik vandrede Ilden som en lille, glødende St. Hansorm hen over det bløde Grønsvær og forsvandt mellem Stenene. I samme Nu tog Pokker ved os Alle, og først langt borte standsede vi for at afvente Minens frygtelige Virkning.

Men der kom til vor Overraskelse slet ingen. Luntens svage Røg døde hen, Stenene blev liggende og efter en fem Minuters Forløb gik det op for os, at Proppen havde været saa kunstig, at Lunten var gaaet ud. Skønt Brodtkorb protesterede, blev vi enige om at se Minen efter, men da det kom til Stykket, vilde Ingen vove sin Pels, og Brodtkorb foreslog da, at vi skulde trække Straa om det. Jeg trak det korteste og skulde altsaa i Ilden.

Jeg nægter ikke, at jeg helst havde været fri, men mellem Drengene hersker en point d'honneur, der kan være lige saa stor som mellem Officerer. Med paatagen Ligegyldighed gik jeg hen imod den lille Stendynge; men da det pludselig faldt mig ind, at Fader havde fortalt, at Folk kastede sig paa Maven, naar en

Bombe skulde springe, gjorde jeg samme Manøvre, mest for at vise mine Kammerater, hvor indviet jeg var i Dækningskunstens Hemmeligheder. Som et lille Firben kravlede jeg nærmere og nærmere — nu gjaldt det blot at faa Hovedet saa meget op, at jeg kunde kigge ned mellem Stenene. Da syntes jeg, at Jorden pludselig bølgede under mig. Et vældigt Lyn glimtede for mine Øjne, et tordnende Brag fulgte efter og over mit Ansigt foer en brændende hed Lue, der i næste Øjeblik fulgtes af kvælende Krudtdamp. Bag ved mig hørte jeg høje Jammerskrig, men selv var jeg saa fortunlet af Angst, Ild og Røg, at jeg ikke ænsede, hvad der foregik omkring mig.

Da jeg endelig kom paa Benene igen, saa jeg Brodtkorb danse en vild Indianerdans under høje Hyl, medens de Andre flokkedes omkring ham for at beundre et Saar han havde faaet i Hovedet. Han paastod, at en Sten havde ramt ham, men da han bukkede sig ned for at tage den op, var det Halvdelen af hans kunstigt ud-skaarne Mineprop, som Nemesis havde slynget ham i Hovedet. Vi Andre fejlede Intet, men efter den Tid tror jeg paa, at der for Drengene existerer en særegen frelsende Guddom, som maa være bleven forglemt i den græske Mytologi.

Vor Idræt og vore Lege havde tidt en yderst farlig Karakter, men dog skete der intet alvorligt Ulykkestilfælde, selv om man blev bragt under Forhold, som let kunde fremkalde alvorlige Sygdomme. At „blive døbt“ var nu ikke saa slemt, thi Postevand er jo ikke i og for sig usundt, men „at blive begravet“ var langt værre, og dog skulde disse to Ceremonier foretages med enhver nyoptagen Pensionær. Daaben foregik om Efteraaret, og til den knyttedes saa et eller andet velvalgt Øgenavn, men Begravelsen maatte opsættes til Vintersneen dækkede Skolens Gaard saa tykt, at man kunde blive forsvarlig „højsat“. Dette skete paa den Maade, at al Sneen skuffedes op over den lille Høj der laa midt paa Skolepladsen, indtil den naaede en Dynge paa et Par Alen. I denne blev der saa hulet en Grav, og det ulykkelige Offer blev saa grebet ved Arme og Ben for under en almindelig Opsang at lægges i Graven. Naar dette var sket, greb Enhver sin Skovl for at klappe Sneen sammen om En saa fast som muligt, og nu galdt det om at grave sig ud inden man blev kvalt af Sneen. Det Hele kunde synes højst uskyldigt, men det var i Virkeligheden en Tortur, som jeg i det mindste ikke har glemt. Skræmt og kyst ved de mange Jordfæstelser jeg lige havde været Vidne til, stod „Begravel-

sen“ for mig som noget Rædselsfuldt, og jeg husker tydelig den dybe Barneangst, da disse haardhjertede Hænder greb mig og trods mine Klager kastede mig ned i dette iskolde Dyb. Men Angsten steg til Rædsel, da jeg, omsluttet af Mørket, følte Sneens tyngende Vægt og mærkede, hvorledes Skovslagene pakkede den tættere om mit Legeme. Jeg skreg af Fortvivlelse, men fik Munden fuld af Sne; jeg arbejdede som en jaget Muldvarp i den iskolde Sne, der smeltede omkring mig; men hver Gang jeg naaede Udkanten, satte En sin Skovl imod mit Ansigt og tvang mig tilbage. Til Slutningen kunde jeg ikke mere. Det lignede for mine Øjne, sælsomme Farveringe drog igennem Mørket, saa lød det som Vand, der boblede langt borte, og saa husker jeg Intet mere. Da jeg slog Øjnene op, laa jeg paa Ryggen i Sneen, og lange Nik stod foran mig med Skovlen i Haanden, grinende over hele Ansigtet. Gud, hvor jeg kom til at hade dette Menneske, der ødelagde al Glæde i min Barndom!

En anden Sport havde nær kostet mig Synet, og havde i ethvert Tilfælde en Synssvækkelse til Følge. I alle Drengelige hersker der visse Moder, og nu var Pusterøret netop kommet til Hæder og Værdighed. Vi havde hver et saadant, af forsvarlig Længde, og vi var

virkelig udmærkede Skytter — det fik Kirkegaardens Spurve at mærke. Men saa fik vi den forrykte Idé at skyde paa hverandre indbyrdes, og det under de mest fortvivlede Forhold. Vi legede „amerikansk Duel“. Lampen paa Sovesalen blev slukket, enhver tog Dækning bag sin Seng og i det letteste Nattoilette begyndte nu en Kamp, hvor Ingen kunde se sin Modstander, men hvor man skød efter Instinkt ved den sagtteste Lyd. Vi brugte ikke Pile, kun Kugler af Ler, men disse kunde slaa meget føleligt, især naar det ramte Haand eller Ansigt. Jeg havde lige rejst mig for at skyde, da jeg følte et Pusterør streife min Pande, og i det næste Nu havde jeg Kuglen i højre Øje. Jeg mistede det vel ikke, men det blev svagt og jeg har Grund til at antage, at min senere, langvarige Øjensygdom kan føres tilbage til dette ulykkelige Skud.

Men fraset disse vilde Lege frembød det Hammerichske Pensionat ikke mange Adspredelser. Tiden gik trægt og trangt som Viseren paa det gamle Bornholmeruhr, der stod paa Gangen. Af og til spillede vi en Holbergsk Komædie, hvor de Store fik Rollerne og vi Smaa Lov til at pudse Lysene, eller der gaves et Skolebal, hvor de Store fik Damerne og vi Smaa Stolene at danse med. Intet Under derfor, at

der i Luften laa en Trang til Gavtyvestreger og Spilopper, som ofte gav sig Luft paa en meget burlesk Maade. Jeg skal anføre et Exempel, mere fordi det viser, hvad Drengene kan finde paa.

Blandt Pensionærene var der en meget skikkelig Fyr, som aldeles ikke kunde gøre for, at han var meget længere end klog, og at Naturen havde givet ham en Snabel, der stod i Forhold til hans Længde, og som ved Skole-daaben havde givet ham Tilnavnet „Skaftet“. Dette tog han sig aldeles ikke nær. Som de fleste Dumme troede han, at han var et umaadelig fint Hoved, og med Hensyn til sit Ydre var han overbevist om at være uimodstaaelig over for det svage Køn, til hvilket han følte sig stærkt hendraget, især naar de hørte Teaterverdenen til. Blandt Ballettens fejrede Stjerner glimrede den Gang Augusta Nielsen, den bekendte Solodanserinde, som vandt sine første Laurbær ved Udførelsen af „Sylphiden“. For hende havde „Skaftet“ fattet en Tilbøjelighed, der berøvede ham alle hans Ugepenge, og da han var uklog nok til at prale med det Indtryk han havde gjort ved sine hyppige Teaterbesøg, blev der spundet en djævelsk Intrige for at bringe ham paa bedre Tanker.

Først blev der fra forskellige „Fortrolige“

givet ham Meddelelser om, at den berømte Danserinde havde lagt Mærke til hans elegante Ydre, derpaa, at hun stadig talte om ham og endelig, at hun ønskede at gøre hans nærmere Bekendtskab. Det usalige Offer gik med en utrolig Tossedumhed ind paa alle disse Historier, og blev derfor ikke synderlig overrasket, da han en skønne Dag modtog et fingeret Brev, hvori Danserinden inviterede ham til at spise til Aften hos sig, naar hun efter Forestillingen kom hjem fra Teatret.

Brevet var naturligvis skrevet paa Kommers og holdt i hele den sentimental-elegiske Tone, som var Datiden ejendommelig, men netop dette bevirkede at vor unge Don Juan følte sig overbevist om sin fuldstændige Sejer. Med slet dulgt Forfængelighed viste han sine Fortrolige Brevet, og var egentlig kun i Tvivl om én Ting — i hvilket Toilette han skulde bedaare sit Offer; thi saa meget stod ham dog klart, at Skoletrøjen næppe passede dertil. Saa var der En, som laante ham en Kjole, og en Anden gav ham det Raad at anskaffe sig en vældig Urtekost, thi uden Blomster kunde man umulig bedaare en Sylfide.

Den lykkelige Elsker lod hele sin Formue ryge til Blomster, Slips og hvide Handsker, ja han indstuderede endog en sirlig Tale til Blomster-

feernes Dronning. Saa skaffede han sig ved snedige Paafund Udgangslov paa den bestemte Aften, men hele Pensionatet, med Undtagelse af Kjøge, vidste at „Skaffet“ gik paa Frierben, og med stigende Spænding ventede vi i vore Senge paa, hvorledes den Historie vilde spænde af.

Vi kom til at vente længe, saa længe at vi begyndte at tro, at Danserinden havde taget ham, da vi endelig langt nede paa Trappen hørte tunge, slæbende Trin. Det var „Skaffet“ — alle Mand rejste sig og lyttede; kun Kjøge sov de Retfærdiges Søvn med dybe, prustende Snork.

Det puslede ude i Gangen. Vi hørte En trække Støvlerne af, liste Døren op og snige sig ind — men det kunde umuligt være ham! Han hinkede jo, snøftede og mere krøb end gik, famlende langs Væggene i Mørket. Men det maatte dog være ham; thi vi hørte ham dybt sukkende klæde sig af og derpaa krybe i Seng, hvor han ømmede sig saare, kastende sig fra den ene Side til den anden. „Han har faaet Tærsk!“ hviskede min Sidekammerat.

Lidt efter lød en klagende Stemme: „Hr. Kjøge! Hr. Kjøge — jeg er saa daarlig!“

„Hold Mund, Dreng!“ brummede Kjøge halvt i Søvn.

Atter knirkede Sengen, atter kastede han

sig urolig fra den ene Side til den anden, men saa lød det mere bestemt: „Hr. Kjøge! Hr. Kjøge! Jeg kan ikke sove!“

Nu vaagnede Kjøge saa meget, at han kunde sige: Hold Kæft, Dreng og sov videre!“ — det var hans sædvanlige Formular.

„Nej, jeg kan ikke! Jeg bliver saa kold — der er Nogen, som har hældt Vand i min Seng!“

„Saa vend Madratsen!“ kommanderede Kjøge.

Vi hørte „Skافتet“ rejse sig for at parere Ordre, men lige i det Samme klang det: „Aa, Hr. Kjøge, jeg kan ikke! — Hele min Seng er fuld af Orme!“

„Raser du, Dreng!“ tordnede Kjøge og tordnede ud. „Tænd Lampen!“

„Jeg kan ikke! Jeg er ganske vaad!“ jamrede „Skافتet“.

Rasende foer Kjøge op, tændte Lampen, og nu saae vi et rædselsfuldt Syn. Midt paa Gulvet stod „Skافتet“ i bar Skjortet. Blodet dryppede ud af hans lange Næse, hele Ryggen var ét blodigt Felt og i Haaret havde han Klumper af størknet Blod, saa store som Nødder. Han stak Armene stift ud, spillede Fingrene vidt fra hinanden og lignede paa det nærmeste et blodigt Fugleskræmsel.

„Tal, Dreng! Hvorledes er det, du ser ud? — Har du faaet Blodstyrtning?“ udbrød Kjøge forfærdet.

„Nej, men jeg har faaet Prygl, aa, saa rædsomt! Han slog min Næse til Blods.“

„Hvilken „han“?

„Aa! — en Herre — ja, det vil da sige — det var en finsk Matros nede ved Børsen — aa han slog mig saa forfærdelig over Skinnebenene med sin Stok.“

„Gik den Matros med Stok?“ spurgte Kjøge noget tvivlende.

„Nej, det har vist været en Haandspage,“ forklarede Skaftet som en svag Reminiscent af sin Marryat.

„Du er da ikke bleven stukket?“ fortsatte Kjøge, som nu begyndte at undersøge Synderen. „Men hvad er det, du har i Haaret? — Det er jo store Skiver Rødbeder! Vil du gøre Nar ad mig, Dreng? Jeg tror du raser!“

Og et vældigt Ørefigen knaldede gennem Salen, men fra Brodtkorbs Seng lød som Ekko en underlig Blanding af Grynten, Grinen og Fnisen.

En Praas gik i dette Øjeblik op for Kjøge. Han snappede Spanskrøret, foer hen til Brodtkorbs Seng, og under Udraabet: „Din forban-

dede Sluppet! Nu skal jeg gi'e dig Rødbeder!“
susede Spanskrøret gennem Luften.

Men Brodtkorb rullede sig i sit Tæppe, og idet han med stor Behændighed parerede Slagene med sin Sengehest, raabte han: La' vær! La' vær! Snille Hr. Køke! Jeg er fra Vardø og har aldrig set en Rødbede i mit Liv!“

Saaledes endte Rødbedeslaget, men den næste Morgen maatte den ulykkelige Don Juan ud med hele Historien. Han havde trofast staaet paa Vagt ved Frimurerlogen, hvor hans Flamme boede, og da han saae Vognen komme var han sprunget ind i Portalen for at hente sin Urtekost. Med denne i Haanden var han styrtet mod Danserinden, som med Udraabet: „Frels mig fra det gale Menneske!“ havde tilkaldt en forbigaaende Herre. Mod denne Herre havde han udøst sin retfærdige Harme, men med højst sørgeligt Resultat, thi Følgerne havde været en Næsestyver, en Dragt Prygl og et uværdigt Ophold i Rendestenen foran den Tilbedtes Bolig. Hvad Rødbederne angik, saa manglede der ganske vist et Parti i Fru Hammerichs Sandkælder under Bibliotekstrappen; men hvorledes de derfra vare naaede op i Synderens Seng, fik Ingen at vide — thi Sammenhold var der.

Men dette Sammenhold havde sine betænkelige Følger; thi det gjorde Kjøge ganske magteløs og fik ham til at holde sammen med „de Store“ for dog i det mindste at kunne magte de Smaa. Paa disse faldt da hele Byrden og særligt paa mig, der var den yngste, den svageste og tilmed den ulykkeligste af dem Alle. Jeg led af en stille nagende Længsel efter mit Hjem; selv som Voxen og langt fra Hjemmet, har jeg aldrig kendt et saadant sugende Savn som den Gang jeg var tolv Aar.

Men naar saa endelig den længe ventede Søndag kom, randt den ofte op i tunge Skyer, som endte med Taarestømme. Af alle Bøger i den samlede Verdenslitteratur var Karakterbogen mig mest forhadet, thi den tillagde mig Motiver og skildrede min Karakter paa en Maade som viste, at dens Forfatter maatte være en slet Psykolog. Skulde man tro den, var jeg baade dum, doven og ryggesløs, ret „en forbistret Dreng“, medens Sandheden var den, at jeg var en lille, forkuet og forknyt Stakkel, som ikke kunde følge med. Det er altid en farlig Sag at blive flyttet fra én Skole til en anden. Man faar ikke alene nye Lærebøger, men ogsaa nye Lærere, der slet ikke kende Undervisningsplanen i den Skole, man har forladt, og derfor ofte bygger paa Forkundskaber, man ikke har

faaet. Netop saaledes gik det mig — det var mig umuligt at følge med, især i Matematik og Latin, og jo mere jeg krøb nedad, des mindre gav Lærerne sig af med mig, saa at Lørdagen tidt fremviste et Resultat, som ganske forspildte Søndagens Glæder og fik min Fader til at vandre om i stille Fortvivelse over den forlorne Søn.

Men herfor bar Undervisningen og tildels Lærerne den største Skyld. Undervisningsprincippet i Borgerdydskolen som i alle andre daværende Latinskoler hvilede paa Formlen: „Rens Dreng!“ — Alt var baseret paa Mnemoneutik, og den skarpe Hukommelsesevne, jeg lige til nu har bevaret, er vist en af de faa, men gode Frugter af den Tids Opdragelsessystem. Jeg kan endnu Brudstykker af lange Æmter, Skæmter og Remser fra hin Grammatikperiodes Forordelsestid; den Gang skulde man kunne dem paa en Prik — stoppede man, fik man Bogen i Hovedet og et Nul i Tilgift. Men aldeles forkastelig var den Afhøringsmetode, visse Lærere indførte for i Hast at fylde Protokollen. Hammerich ønskede, og det med Rette, at saa mange Elever overhørtes eller „kom op“ som muligt; men da Klasserne vare overfyldte, ofte med hen imod tredive Elever, var det jo umuligt at høre dem alle. Tilmed var der Lærere

som „drev Timen af“ paa en aldeles utilbørlig Maade og først i det sidste Kvarter begyndte den egentlige Examination. Andre, som Svenningsen, havde Inspektørens Arbejde, Sammentælling, Skriven i Karakterbøger etc., og naar han gav mig Anmærkningen „beskæftiger sig med Allotria“ kunde han godt have overført den paa egen Konto.

Efter Bohrs Exempel fandt man da paa følgende System: „Naar var Slaget ved Pasargadæ?“ — Nul! — Nul! — Nul! — Udmerket godt! — til den heldige Kantøffel, der tilfældigvis vidste det. Svenningsen kunde med den største Sindsro dreje os en Nulpille, naar vi ikke straks kunde π med fem Decimaler. Nulpillen skaffede os en Times Oversidning, Ug's-Pillen en Times Frihed, men jeg husker rigtignok flest af den første, hvorfor Svenningsen ofte vilkaarlig indskød et „Maadeligt“, for at forhindre Pillens forstoppende Virkning.

Den franske Lærer, den bekendte Ole Christian Borch, kom ofte, efter at have læst sin „Flyvepost“ og været en halv Time „i Gaarden“ farende ind i Klassen, brølende: „At male paa Mølle!“ — „Mouliner“ — „Ug! — Lader os male hverandre paa Mølle?“ — Slet! — „Hvorfor skulle vi ikke male hverandre paa Mølle? — Nul!“ — „At vi have malet hver-

andre paa Mølle! — Udmærket godt med Kryds,“ og saa vidste han ikke en Gang, at „mouliner“ slet ikke betyder at „male paa Mølle“, men at vinde Silkeormens Spind op paa en lille tromleformet Vinde, omtrent som naar Damerne vinde Garn.

Følgen af et saadan Hurtigkarls System blev naturligvis et rent Lotteri, og da jeg aldrig har været heldig i dette Spil trak jeg stedse Nuller og Nitter. Naar saa den længe ventede Søndag kom, vandrede jeg med et tungt Hjerte hjem, hele Fridagens Glæde laa begravet i denne usalige Karakterbog.

En Søndag kom jeg „kørende med Fire“. Jeg havde faaet fire Nuller, to Sletter, og saa var der endda et „Maadeligt“ bag paa som Tjener. Jeg var saa fortvivlet, at jeg ikke fulgtes med de Andre til Byen, men luskede alene afsted over Langebro med en opdukkende Følelse af, at det muligt var bedst at drukne sig. Men da jeg kom ud paa Broen og saae den klare, ilende Strøm, faldt det mig pludselig ind, at det jo var meget nemmere at drukne Karakterbogen, naar blot jeg kunde faa Mod dertil. Sagte listede jeg den op af min Lomme, stillede mig tæt til Rækværket — men nej — jeg turde ikke — Svenningsens alvorlige Skikkelse traadte mig truende i Møde. Da kom der

en glad, lystigt fløjtende Skomagerdreng. Han gav mig i Forbigaaende et venskabeligt Slag paa Skulderen, og ud fløj Karakterbogen og svandt som en dykkende Maage i Kallebodstrands Bølger. Jeg kunde have kysset den velsignede Skomagerdreng — nu kunde jeg med rolig Samvittighed sige, at jeg havde tabt den.

Fader tog ogsaa ganske rolig mod Historien, men over Svenningsens Ansigt gled et underligt, tvivlende Smil, ledsaget af et „Naa, saadan!“ som ikke spaaede noget godt. Dog — Ugen gik uden at jeg mærkede det mindste, og jeg troede allerede at have forvundet min Sejer, da Svenningsen næste Lørdag stak mig en splinterny Karakterbog i Haanden med de Ord: „Nu kan du bringe den hjem til din Fa'er!“

Jeg aabnede den — o Rædsel! — Paa første Side saas det forsvundne Køretøj og nederst, med Svenningsens faste Haand: „Foregiver at have tabt sin gamle Karakterbog i Vandet og betales derfor en Mark for en ny.“ — Nej, med Svenningsen løb man ikke Fastelavn!

Trist og tung sneglede Tiden sig hen bag Skolens graa Mure, hvor jeg følte mig som en

fangen Fugl, jaget af Høge. Af og til kunde jeg juble op med de Andre i lystig Leg, men de fleste Timer gik hen i en Tilstand, der stærkt nærmede sig Tungsind. Da lysnede et Solblink fra et Sted, jeg mindst havde ventet, saa skum-melt og mørkt det laa — det var Skolens Bibliotek. Jeg ser endnu den smalle trefags Sal, hvor et præpareret Barneskelet stod Vagt, og hvor de mange Bøgers forgyldte Øjne tittede ud gennem Skabsdørenes Staaltraadsnet. Det var Krossing som førte mig derop. Han gav mig Thieles Folkesagn og Andersens Eventyr, Holbergs Komedier og Ingemanns Romaner — det var den mest forunderlige, barokke Billed-verden, der laa gemt i disse Bøger, og i min let bevægelige Fantasi tog Figurerne Form og Farve til de næsten forekom mig som levende Personer.

Nu gik det rent galt med Lærdommen. Jeg luskede mig til at læse under Bordet, skrev Komedier til mine Marionetter og endte med at gemme mig paa Brændeloftet, hvor jeg var i Ly baade for Kjøges og de Stores gavmilde Hænder. En Huggeblok var min Chaiselongue, den lune Solvarme fra Tagstenene min Kakkel-ovn og den skraa Lysstraale fra en nopret Tag-rude min enligt brændende Studerelampe. Men naar saa Skumringen kom, naar Støvatomerne

i Lysstriben endte deres hvirvlende Dans, da syntes jeg, at Loftet fyldtes med ubestemte, aandeagtige Skikkelser, og betaget af en panisk Skræk styrtede jeg ned i Læsestuen, ganske glad over at kunne ombytte Ingemanns Spøgelses-historier med Madvigs alt andet end spøgende Grammatik.

Hvilken Psykolog hitter Rede i en Barnefantasi? Den ligner et Kalejdoskop, hvor den mindste Rystelse fremkalder nye Billeder, men den mangler Kalejdoskopets symmetriske Former, og den mangler frem for Alt Evnen til at kunne forklare og beherske disse Hjernens manglefarvede Spejlbilleder, og bliver Rystelsen for stærk, flyder Alt hen i et vildt, diabolisk Kaos, som truer med at sprænge de fine, mikropiske Hjerneceller, hvori den stolte, menneskelige Forstand ligger gemt. Fra Overspændthed til Bristning er der kun et saare ringe Skridt — det fik jeg at mærke.

Vor tyske Lærer var bleven Bibliotekar. En Dag, da jeg stod og ragede mellem Bøgerne, spurgte han mig, om jeg vilde læse en tysk Bog. Det var der ingen af mine Kammerater der kunde, og skønt jeg helst vilde have haft en dansk, svarede jeg ja. Saa rakte han mig en lille Bog, paa hvis Titelblad jeg læste „Hoffmann, Phantasiestücken in Callots Manier“. Jeg

kendte naturligvis hverken Hoffmann eller den gamle franske Karikaturtegner, men hvorledes man kunde skrive Fantasiestykker i Kalot-Manér, pirrede betydeligt min Nysgerrighed, og saa hurtigt jeg kunde smuglede jeg Hoffmann op paa Brændeloftet og gemte ham i en Sildefjerding.

Næppe havde vi spist før jeg sad paa Huggeblokken med Hoffmann i Haanden. Jeg læste først flygtigt, halvt springende — Sproget generede mig dog altid noget — men saa kom der paa én Gang Fart i Linierne. Sære, dæmoniske Skikkelser foldede sig ud af disse Blade, blege Spøgelse, dødningeagtige Skygger, vandrede Skeletter og Dobbeltvæsner, snart Mennesker med Hjerne, snart Automater med Drev og Hjul dansede en vanvittig Hexedans, som fyldte mig med isnende Gru, men dog tvang mig til at læse videre. Midt i Hverdagslivets daglige, rolige Dont kom Dæmonerne listende i lokkende Forklædninger, tvang Forældrene til at ofre deres Børn, brændte Øjnene ud med glødende Sand, gav dem forvirrende Glasøjne i Stedet, skruede Arme og Ben af dem, forbyttede deres Hjerner, og gav dem saa tilbage som monstrøse Skiftinge, Halvautomater, der tænkte og talte, dansede og gik efter Troldmandens fjerne, dæmonisk lokkende Toner. Alt, hvad der kan forfærde, ja lamslaa en Barnefantasi,

al Spøgelsesangstens kolde Gru sugede jeg ud af disse Blade; der var ikke den Rædsel, uden at den rejste sig som onde Aander fra Helvedes Dyb for at friste og forfærde mig — og dog — det var det frygteligste — jeg maatte blive ved — jeg kunde ikke slippe denne Bog, skønt den sugede Blodet fra mit Hjerter som en giftig Igle.

Fra nu af var det mig ikke muligt at være alene, naar Mørket faldt paa; ikke muligt at sove trygt nogen Nat. Bestandig saae jeg „Sandmanden“ og alle de andre grufulde Figurer kredse om mig i Mørket, beredte til at gribe og sønderlemme mig, naar Øjeblikket kom, og det kom, desværre, før jeg ventede det.

Blandt Pensionatets aarlige Forlystelser hørte ogsaa en Valfart til „Manden“ paa Frelser Taarn. Det slanke Kirkespir havde altid været mine Ønskers Maal, men nu, da vi skulde derop, paakom der mig en hemmelig Gru. Blandt Hoffmanns mange diaboliske Fantomer, forekommer ogsaa et, som ved en Tryllekikkert mægter at drage de fjerneste Personer til sig, og som ved at stirre op mod et Taarn tvinger sit Offer til at styrte sig ned og knuses i Faldet. Denne dæmoniske Figur, der var i Slægt med „Sandmanden“, havde gjort et dybt Ind-

tryk paa min overspændte Fantasi, og nu, da vi skulde bestige Taarnet, frygtede jeg for de blanke, stirrende Glasøjne, som skulde drage mig i Fordærvelse.

Med en dulgt Angst steg jeg op ad Taarnets mange Trapper og Stiger til vi naaede Sneglegangen uden om Spiret. Her saae jeg til min Glæde, at Rækværket var saa højt og tæt, at min lille Person umuligt kunde komme i Fare. Bag ved mig havde jeg lange Nik, og da jeg var bange for, at han mulig kunde blive lige saa farlig som „Kikkertmanden“, steg jeg hurtig opad indtil jeg sad klemt som en Flue helt oppe under Kuglen, hvorfra jeg saae Sundet, Amager, Kalveboderne og Byen ligge dybt under mig, som et uhyre Landkort, hvor Hestene løb som smaa, brune Fluer. Men pludselig begyndte dette Landkort at dreje sig. Sundet løb ind i Kalveboderne, Amager forenede sig med Salt-holm, og Christiansborg Slot lagde sig ret ud for Børsen. Samtidig syntes jeg at Taarnet svingede forover og jeg kom derved til at se nedad mod Kirkegaarden. O Rædsel! — Ved en af Gravene stod en graa, kappeklædt Skikkelse og stirrede med et Par store, runde, blinkende Glasøjne lige op imod mig. Det var „Kikkertmanden!“ — Jeg gav et Skrig, faldt om paa Trappen, og i det Samme hørte jeg

Kjøges Stemme raabe: „Kom ned! — Kom ned!“

Som drukken vaklede jeg nogle Trin nedad; men her mødte mig et Syn, næsten værre end det andet. Slængt hen over Trappetrinene laa lange Nik. Han var askegraa i Ansigtet; Øjnene stirrede stift og vildt op i Luften, og med Hænder og Ben spændte han sig fast til Rækværk og Taarn, idet han raabte: „Hjælp, hjælp! Han trækker mig ned!“

Han var ikke til at faa løs. Jeg maatte skræve over ham, men idet jeg løftede Benet, greb han fat i det og klamrede sig i Dødsangst saa fast til mig, at jeg faldt forover, skrigende af Smerte. Endelig slap jeg løs fra hans Hummerkløer; men Taarnet var blevet min Gru, og jeg turde ikke se efter, om Kikkertmanden stod der endnu. Da jeg kom ned paa Kirkegaarden, var han forsvunden.

Det var Søndag, en klar, kold Efteraarsdag. Kirkeklokkerne ringede, men jeg syntes det var til Lig; Folk gik forbi mig i Søndagsklæder og Søndagshumør — for mig gik de alle til Begravelse. Da jeg kom hjem laa Fabriken øde, tom og søndagsstille. Ingen Leg, ingen Kammerater — selv Rasmus Kusk var borte, kun Laagen til Kirkegaarden stod aaben. Jeg gik derind, saae tankeløs paa de væltede Kors og

sprukne Gravsten, gik saa op i de øde Stuer og ind i min Moders lille Kabinet. Jeg aabnede hendes Bogskab, vilde læse — umuligt! — Det var, som laa der Støv over hvert et Minde, som om sorte Edderkopper havde trukket Forglemmelsens Spind selv over hendes Skikkelse. Jeg huskede kun Et — Kikkertmanden.

Fader kom hjem, spurgte hvad jeg fejlede; men jeg turde Intet sige, ikke for Alt i Verden. Jeg sagde blot, at jeg ikke var rask, og han raadede mig til at gaa tidligt hjem for ikke at faa mine Koldfeberanfald igen. Tidligt hjem! — Ak, havde han anet den Skyggeverden, der var draget ind i min Sjæl, saa havde han ikke givet mig dette usalige Paabud.

Skumringen begyndte at falde. Gennem de halvmørke, søndagsøde Gader vandrede jeg langsomt hjemad, aandelig og legemlig træt, nervøst hidset til det Yderste. Jeg mødte Ingen og brød mig heller ikke derom, men da jeg kom i den Porthvælving, som den Gang forbandt Børsen med Banken, traadte en graa, kappeklædt Skikkelse ud af en Krog og hostede hæst. Det gav et Sæt i mig — det var „Kikkertmanden“, ganske som jeg havde set ham fra Taarnet — samme Hat, samme Kappe og for Øjnene et Par store, runde, buede Brillen, i hvilke Lygteskæret spejlede sig. Jeg kunde

have skreget af Rædsel, turde ikke se mig tilbage, gik til af alle Kræfter; men han fulgte efter — lange, tunge, taktfaste Trin, brudte af hæs, sprukken Hoste, der forekom mig som haanende Latter.

Ved Enden af Børsen drejede jeg af — jeg maatte have fat i et Menneske, selv om det var en Finlapper-Matros, men jeg saa ikke en levende Sjæl. Der sviredes nede i Kældrene, men Gaden selv laa i stille, halvmørk Øde, og bag ved mig hørte jeg de tunge, taktfaste, traskende Trin og den hæse, skrattende Hoste. Jeg vilde staa stille, men turde ikke; jeg vilde løbe, men kunde ikke, jeg klamrede mig til Rækværket, mens jeg gik over Broen — dér haabede jeg at blive ham kvit — hos Thiele havde jeg jo læst, at Aander ikke magte at gaa over rindende Vand.

Men han fulgte med, bøjede om ad Strandgade, stadig i Hælene paa mig — jeg syntes jeg kunde føle hans Aande lige i min Nakke. Ud for Kaarsberg samlede jeg al min Villieskraft, vendte mig pludselig om og raabte lige i hans Ansigt: „Hvad vil De!“ —

„Æde dig!“, svarede han med hæs Stemme, fulgt af en hul, haanende Latter. „Æde dig!“

Da var det som fik jeg Vinger. Som en Pil fløj jeg ned ad Lille Kongensgade, ringede

paa Skolens Port, og med Haanden paa Laasen stirrede jeg op ad Gaden. Jo — dér kom han langt oppe, grim og graa, med store, runde, blinkende Øjne, der syntes at sende fangende Straaler efter mig.

Som i en Rus vaklede jeg op ad Trapperne. Det var Skik at vi meldte os hos Hammerichs naar vi kom hjem Søndagaften, og mere død end levende traadte jeg ind i den hyggelige, kunstnerisk udsmykkede Dagligstue, hvor Fru Hammerich sad ene ved Lampen og syede.

Hun saae op, stirrede paa mig og udbrød: „Men Gud, hvordan er det, du ser ud? — Har du set Spøgelser?“

Hvor sikkert er ikke en Kvindes Blik, og hvor lige i Centrum ramte hun ikke! Men mig greb Spørgsmaalet med en forunderlig Gru — man kunde altsaa se, at jeg havde været fulgt af Aander, og jeg mumlede Noget om, at jeg var syg.

„Hvad fejler du da?“ spurgte hun venlig.

Ak, havde jeg nu blot kunnet betro hende Alt, saa havde hun hjulpet og trøstet mig, mild og god som hun var. Men trods al min Jammer og Kvide, kunde jeg ikke finde det forløsende Ord. Jeg følte med hemmelig Gru, at hvis jeg forraadte den fantastisk gøglende Aandeverden, saa vilde den først ret falde over mig.

At sladre paa Spøgelserne forekom mig værre end at sladre paa mine Kammerater.

Hun tog min Haand og sagde: „Du har Feber! Det er bedst, at du gaar op og lægger dig. — Du er da ikke bange for at ligge alene deroppe?“

Jo — det véd Gud, jeg var! Jeg kunde have faldet paa mine Knæ og tigget hende om at blive i den lyse, hyggelige Dagligstue — men jeg svarede, at jeg var ikke bange — aldeles ikke — og saa bød hun mig venlig Godnat.

Rystende af Angst famlede jeg mig op ad de mange, mørke Trapper. Den gamle Bornholmer faldt i Slag just som jeg kom forbi, og den snærende, sukkende Lyd klang som Kikkertmandens Hoste. Det gav et Sæt i mig, men i næste Nu var jeg oppe i den mørke Korridor, og ni rungende Slag forkyndte, at det mindst vilde vare to Timer, inden mine Kammerater kom hjem.

Aldrig havde Sovesalen forekommet mig saa uhyggelig. Det store øde Rum laa i dybt Mørke, men fra Vinduerne faldt et mat Halvlys paa de hvide Haandklæder, der forekom mig som lurende Spøgelser. Jeg tændte et Lys, men slukkede det strax igen — det lignede Kikkertmandens Øjne. Jeg vilde rulle Gardinet ned,

men turde ikke komme til Vinduet af Frygt for, at han skulde staa dernede og trække mig til sig.

Saa klang Retrætens Toner fra Laboratoriet. Lange, hendøende Hornsignaler, og da de sidste Toner svandt, syntes jeg, at Alt blev saa stille og dødt omkring mig. Jeg listede mig i Seng, trak Tæppet helt op over Hovedet og laa som i en Grav.

Man fortæller om Hoffmann, at han tilsidst selv gruede for de Fantomer, han havde skabt, og at de i Feberfantasi fyldte hans Sjæl med Rædsel. Har Hoffmann virkelig lidt disse Kvaler, er det Nemesis, som har ramt ham; thi hvad jeg, og mange Andre, har lidt under hans ironisk kolde Fremmaning af alle Helvedes Aander, lader sig ikke beskrive. Disse Timers Kval har jeg aldrig glemt; endnu mindre, hvad de førte med sig.

Overvældet af Dagens og Nattens Syner maa jeg til Slutningen være falden hen i en lethargisk Dvale; thi jeg hørte ikke mine Kammerater komme hjem, ja vækkedes end ikke ved en Tordentale, som Kjøge holdt fordi En var kommen til at glemme et Parti Svinebørster i hans Seng. Men henad Morgenstunden havde jeg en Drøm eller rettere Vision saa forfærdelig, at den var paa Nippet til at røve mig Forstanden.

Det forekom mig, at jeg var i Fabrikens gamle Laboratorium, men det var saa underligt forandret. Sorte Tæpper vare trukne for Vinduerne, sorte Draperier tilhyllede Væggene, og i Stedet for Faders Digler, Kolber og Retorter, saa jeg paa et langt Bord de særeste Marionetkarikaturer med Nøddeknækkeransigter og røde Glasøjne, der luede i Skæret fra de mange smaa glødende Ovne, som sprudede og knitrede med blaalige, flakkende Luer. Paa Væggene hang de underligste Instrumenter, blandede med Drev, med Hjul og Skruer af et underligt blodrødt Metal, der lyste i Skæret fra de flammende Ovne. Ude — langt borte, som bag et Tæppe — hørte jeg dybe, klagende Toner, som nærmede sig mere og mere — jeg kendte dem igen — det var Weyses Sørgemarche, den Livjægerne spillede naar de fulgte Lig. Stærkere, mere brusende klang disse, snart smeltende, snart sønderrevne Akkorder, og nu begyndte Dukkerne paa Bordet at følge Lig med de særeste Fagter og Grimacer, hoppede ned ad Bordet, og forsvandt en efter en under den gamle, alkymistiske Ovn.

Da hørte Musiken op. Alt blev saa forunderligt gravstille mørkt, men i denne mørke Stilhed betoges jeg af en usigelig Angst — jeg følte at Dæmonerne vare mig nær. Pludselig

lød inde fra Guldpolererstuen en hæs, skrattende Hoste, Døren gik op, og ind i Mørket gled to Skikkelser, den ene graa, den anden sort — jeg kendte dem begge trods deres sorte Masker — vilde skrigte om Hjælp, men formaaede ikke at faa en Lyd over mine Læber.

Saa sugede Kikkertmanden mig til sig med sine røde, stirrende Glasøjne, lagde mig op paa Bordet og sagde med hæs, haanende Stemme: „Han duer ikke — han maa skrues om.“

Sandmanden nikkede, tog en hvidglødende Digel ud af den nærmeste Ovn og hældte det gnistrende, glødende Sand i begge mine Øjne. Jeg syntes det brændte mit Hoved hult — det var som sloges der glødende Kløer helt ind i mit inderste Jeg, og dog kunde jeg ikke skrigte, ikke røre mig — Alt var som lamslaaet, den dybeste Sjælerædsel gjorde mig til et følende Lig.

Fra de sorte Vægge tog de Skruer og Tænger, prøvede og passede dem i hvert af mine Ledemod, skruede dem løse, satte andre i Stedet, gav mig Glasøjne, og fyldte mit Hoved med en hed, glødende Masse, der tyngede som Bly.

Saa klang den fjerne, højtidelige Ligmarche paa ny. Men jeg rejste mig op, gav mig til at kvække og danse som Automatdukkerne paa

Bordet, vildere, galere, jo dybere Tonerne lød. Jeg var bleven til en puklet, hjulbenet Polichinel med stive, stirrende Glasøjne. Alt inden i mig var som et Uhrværk, skjult Mekanik — jeg var en stor Marionet der gjorde Krumspring til Gravmusik.

Kikkertmanden lo med sin hæse, skrattende Hoste, men saa sagde han pludselig, idet han stirrede paa mig med sine, store røde Øjne: „Hvad er det? — Vi har jo givet ham en Gals Hjerne!“

„Saa maa han smeltes om,“ sagde Sandmanden.

I det Samme gled Dækslet fra den gamle, alkymistiske Ovn ned i Gulvet. Jeg saae et uhyre, flammende Baal derinde. Sandmanden greb mig med sine Kæmpearme, løftede mig højt i Vejret og slyngede mig som en Boldt ind i Flammerne. Jeg udstødte et vildt, skingrende Skrig og vaagnede med en Følelse af, at jeg var spiddet til Sengen og at mit Hoved var kløvet i lutter brændende Stykker.

Kjøge foer skændende op af Søvne, men saae snart, at der var noget Alvorligt paa Færde, thi jeg talte vildt og mit Hoved brændte som Ild. Opad Formiddagen kom Emil Fenger, Skolens Læge, for at se til mig. Han var en usædvanlig mild og kærlig Personlighed, ret en Læge

til hvem Børn kunde faa trøstig Tillid; men desuagtet formaaede han Intet over mig. Jeg turde hverken betro ham mine legemlige eller aandelige Lidelser, men græd uophørligt, og det var vist meget tossede Svar han fik paa alle sine velmente Spørgsmaal.

Og dog har han vist forstaaet mig; thi pludselig sagde han: „Jeg veed ikke, hvad du fejler — men jeg tror det er bedst, at du kommer hjem.“

Midt i min Elendighed lyste disse Ord som Solskin. Fenger saae det, klappede mit Hoved og sagde idet han saae paa mig med sine dybe, noget melankolske Øjne: „Stakkels Dreng!“

Det var kun to korte Ord, men det var de første kærlige, de første forstaaende, jeg i lang Tid havde hørt. Jeg har glemt mange bitre, mange haanende Ord, men disse to og saa det kærlige Blik, der ledsagede dem, vil jeg huske til min Dødsdag.

ANDET KAPITEL.

*Min første Rejse. — Vinterophold paa Valbygaard.
— Høierups Meriter.*

Naar man ser tilbage paa længst forsvundne Tider, gaar det En som Astronomen, der i den sene Efteraarsnat stirrer op mod det dybe, uendelige Himmelum. De store Begivenheder staar som klare, lysende Stjernebilleder, hvortil Erindringen knytter berømte Navne, de mindre maa nøjes med et Tal og en Dato, men saa svæver der hist og her store, vage Taagepletter, uden skarpe Konturer, Taager, der bestaa af en homogen, roterende Masse, hvori kun hist og her enkelte Stjernepunkter begynde at dukke frem.

Hele den Periode, der fulgte efter hin rædselsfulde Nat, staar endnu for mig som en saadan halv tilsløret, vag Taageplet, hvor den ene Dag

formede sig som den anden, sorgfuld, tung og graa, indtil endelig Befrielsen kom og Taagepletten trak sig sammen til lysende Klarhed, paany beskinnet af Livets almægtige Sol.

Den forunderlige Drøm, der saa mægtigt havde gennemrystet mig, gik paa en vis Maade i Opfyldelse; thi som en sørgelig aandelig Krøbling, som et villieløst Tanke-Automat vendte jeg tilbage til mit Hjem, hvor Alt forekom mig tomt, dødt og glædesløst, hvor Alt, selv de gamle, længselsfuldt savnede Omgivelser, ja endog mine fordums Venner og Kammerater, modtoges med træt Livslede og graa Tung-sindighed.

„Jeg var livstræt, mæt af Dage“ — ja, det klinger næsten som Affektation, naar der tales om en tolvvaars Dreng, men der havde været for stærke Magter imod mig, og Fjederen i Uhrværket brast, fordi den var blevet spændt for haardt. Alle Hjul og alle Drev stod med Et uløseligt stille, og Viseren paa det sprængte Uhr pegede uafladeligt paa et og samme mørke Punkt; men om dette iagttog jeg en ubrydelig Tavshed, det blev mit Livs iskolde, nattemørke Pol, hvor ingen Sol straaede, ingen Stjerne blinkede, og hvor, fremfor Alt, Ingen maatte se ind i, i min Tilværelses dybeste Hemmelighed.

„Han har jo faaet en Gals Hjerne!“ — disse

rædsomme Ord forfulgte mig vaagen og i Drømme; jeg kunde ikke blive dem kvit, og jeg vidste jo, at der kun var én Maade, hvorpaa den kunde reddes — jeg maatte „smeltes om“, det vil sige, jeg maatte dø og saa begynde hele det elendige Liv forfra, saaledes som jeg havde læst det i Heibergs „De Nygifte“, der havde gjort et mægtigt Indtryk paa min barnlige Fantasi.

Næst efter at være sindssyg er Frygten for at blive det den mest pinefulde Tilstand, hvori noget Menneske kan komme. Man taler saa meget om legemlige Lidelser, men hvad er selv de haardeste Smerter mod denne stille, stadigt knugende, evigt isnende Angst for at man skal miste sit aandelige Jeg og blive til et afsindigt Automat, der raser afsted indtil Fjederen springer, for saa at synke sammen i sløv Slaphed og fjollet Forglemmelse af sit Selv. Disse Kvaler ere af en saa ejendommelig nagende Natur, at intet Helvede mægter at maale sig dermed.

Hos mig blev denne Frygt til en Tvangstanke, der vaagnede med mig om Morgen, gik til Sengs med mig om Aftenen, og beherskede mine natlige Drømme, saa at de tilsidst antog Form af Syner og Hallucination. Meget var der, som havde bidraget til at fremkalde denne sygelige Tilstand. Jeg var blevet overanstrengt i Skolen, overdrillet i Pensionatet,

havde lidt af Sorg og Hjemve i mange og lange Dage; men hvad der mest af Alt nærrede denne usalige Tvangstanke, var Bevidstheden om, at min Moder var død som Sindssyg, og at jeg efter al Rimelighed havde arvet en Disposition, der tidligere eller sildigere vilde komme til Udbrud. Men fremfor Alt, var det dog Hoffmann, der havde gjort Udslaget. Det var hans Dæmoner, der beherskede min stakkels, sygelige Barnefantasi, og mod dem gaves der ingen Vaaben. De forfulgte mig overalt, vaagen og i Drømme, og overalt hørte jeg de grufulde Ord: „Han har jo faaet en Gals Hjerne!“

Hvorledes disse Ord som en rød Traad slyngede sig gennem hele mit Aandsliv, husker jeg endnu et Bevis paa.

En Dag tog Fader mig med paa Ryssensten Badeanstalt. Da jeg saa de store Kedler, de mange Rør og Haner, da jeg hørte den sukkende Lyd af Vandet i Doucherne kom der en hemmelig Angst over mig, og denne forøgedes ved Synet af Bademesteren — hans store Hornbriller lignede jo Kikkertmandens Øjne. Men da han saa hostede hæst og med et skulende Sideblik sagde: „Ja, den lille Fyr skal *jeg* nok tage mig af!“ steg min Angst til Rædsel. Skælvende sad jeg og ventede paa, hvad der skulde komme, og da Fader gik ind i sit Badeværelse

uden at tage mig med, følte jeg mig fortabt. Lidt efter kom Manden tilbage, tog mig ved Haanden og sagde: „Nu kan du tro, at jeg har lavet det rigtig varmt til dig.“

Det var Kikkertmandens Stemme, det var Kikkertmandens Øjne, og gysende fulgte jeg med ham til en Dør, hvorpaa der stod malet et stort G. Det var Værelsets Bogstavnummer, men for min syge Fantasi blev det Symbolik. G kunde jo umuligt betyde Andet end Gal. Med et Skrig rev jeg mig løs fra Bademesteren, snappede min Kasket og stak i det vildeste Løb tilbage til mit Hjem, hvor jeg skjulte mig i en Krog under den bitreste Graad. Her fandt Fader mig, men hvorfor jeg græd, og hvorfor jeg var løbet min Vej, vilde jeg ikke sige — hele min sygelige Fantasiverden bar jeg indesluttet i mig selv.

Man vil mulig undre sig over en saa haardnakked Indesluttethed hos et Barn; men den havde sine gode Grunde. For det Første frygtede jeg min egen Aandeeverden. Kom den for Lyset, vilde Dæmonerne først ret falde over mig. For det Andet frygtede jeg for mine Omgivelser — særlig for Doktor Trier. Fik han først at vide, hvorledes jeg havde det, vilde han sende mig bort som min Moder — og saa var jeg fortabt. Følgelig tav jeg og græd — Andet kunde jeg ikke gøre.

Trier, denne dygtige og højst elskværdige Læge, formaaede Intet mod denne Forstokkethed. Min sygelige Tilstand antog han for Suiter af den lollandske Feber, saa for Orm — men den Orm, der daglig fortærede mig, anede han ikke. Han proppede mig med Piller og Mixturer, plagede mig med kolde Bade og Diæt — men Alt til ingen Nytte. Saa rystede han paa Hovedet og sagde til Fader, at det Hele vist hang sammen med Pubertetsperioden, og da jeg ikke forstod dette fremmede Ord, bestyrkedes jeg end yderligere i den Tro, at jeg maaske allerede var gal, og at det derfor netop gjaldt om at Ingen fik det at vide.

Hvem kender ikke disse Efteraarsdage, hvor Luften er klam og kold, hvor Taagen hænger tung og tæt, hvor Intet synes at kunne bryde Himlens blygraa Hvælving? Saa kommer der en pludselig Lysning, det første Blaa titter frem, Skyerne fordele sig, Taagerne spredes, og i rødgyldent Solskær tindrer Duggens Draaber i det mangefarvede Løv og falder som forløsende Taarer over Oktoberdagens sidste, spraglede Blomsterflor.

Paa en saadan trist Oktoberdag var det netop, at Fader og jeg vandrede ud ad Vesterport. Trier havde anbefalet lange Spasereture, og saa liden Tid Fader havde, fulgte han dog

med — han frygtede vistnok for at lade mig være alene. Maalet var Søndermarken, men Vejret var klamt og koldt, Taagen laa som et tæt, graat Slør over det landlige Vesterbro, men tungest og tættest laa Taagen over mit Sind. Uden at mæle et Ord vandrede jeg ved Siden af min Fader, der saae lidende og bekymret paa mig.

Over Frederiksberg Have naaede vi ind i Søndermarken. Taagen begyndte at fortætte sig, faldt som raslende Stænk ned over de tørre, visne Blade og glimtede i Græsset paa Edderkoppernes Spind. Alt syntes mig saa muggent og forsumpet, Alt laa i den Grad kirkegaardsagtig for mig, at selv Kragernes hæse, monotone Skrig forekom mig velgørende — de brød dog denne rædsomme, øde Stilhed; men saa kom jeg til at tænke paa Kikkertmandens hæse Hosten, og jeg bad Fader om at vende hjem.

„Hvad et der nu i Vejen?“ spurgte han — han kunde læse den lønlige Gru i mine Øjne.

Jeg svarede ikke, og i dyb Tavshed fortsatte vi vor Vej.

Da — just som vi gik op ad en stejl Skraaning — brød Solen frem i hele sin Vælde. Taagen rullede sig sammen, blev fra et tungsindigt Himmelslør til lyse, drivende Bomulds-

skyer, der for en let Brise fløj hen over Søndermarkens Træer som store, svævende Svaner, der drog til de fremmede Strande.

Et Væld af Solguld slog ned over Søndermarkens mangefarvede Løv, faldt i brede, fløjelslyse Striber hen over det dugbehængte Græs og forvandlede Vejen til en skinnende sollys Flade. Paa denne saae jeg pludselig et lille smaragdgrønt Dyr komme løbende. Jeg bukkede mig ned, tog det op — det var *Carabus nitens*, en sjelden, metalglinsende Løbebille, som i mange Aar havde været mine Ønskers højeste Maal.

I dette Øjeblik svandt for første Gang Tvangstanken bort, og Tungsindighedens graa Taager blev til drivende Bomuldsskyer. Glæden over mit Fund, Ivrigheden efter at bevare det jog alle andre Tanker paa Flugt, og da jeg endelig havde faaet det anbragt i Faders Brillefutteral, opdagede jeg med en vidunderlig Følelse af Befrielse, at det var blevet mig muligt at faa Tankefæste et andet Sted end i Dæmonernes Verden. Saaledes kan den usleste Orm og det ringeste Kryb blive til Frelse for en Menneskesjæl.

„Fader — jeg tror, jeg kommer mig!“ udbrød jeg, og et Smil, det første i lange Tider, gled over mit Ansigt.

Han trykkede min Haand og sagde glad: „Det maa du fortælle Doktor Trier.“

Da gøs det atter i mig, men paa Hjemvejen tænkte jeg dog mere paa mit Fund end paa Fantomerne, og Doktor Trier — ja, han kom jo først i Morgen.

Men allerede om Eftermiddagen var han hos os og havde en lang Konference med Fader. Jeg blev kaldt ind i Moders lille Kabinet, og dér sad Trier med det mest fornøjede Ansigt af Verden. Han tog mig paa sit Skød, saae mig ind i Øjnene og sagde: „Nu har du længe nok været syg — det er paa Tide at du kommer dig; men skal jeg kurere dig, maa du sige mig, hvad du gaar og grubler over, ellers kan jeg det ikke. Fortæl mig nu, hvad der ligger dig paa Hjerte og skjul Intet som helst for mig. Jeg skal ikke sige det til Nogen, og for mig behøver du ikke at være bange.“

Der var noget saa kærligt og fortroligt i hele den Maade, hvorpaa Trier tog Sagen, at jeg brast i Graad.

„Naa, naa!“ sagde han, „hør nu op med at vande dine smaa Høns — det kommer der ikke Noget ud af. Lad mig høre, om der er Noget, du er bange for? Du kan jo hviske det til mig.“

Jeg tror, at det var de sidste Ord, som løste

den Trolddom, der saa længe havde bundet mig. Omslynget af hans kærlige Arme begyndte jeg mit lange Skriftemaal. Stille grædende fortalte jeg ham Alt — mine Lidelser i Skolen, min dybe, nagende Hjemve, min Frygt for Fantomerne og min kvælende Angst for, at jeg var bestemt til at arve min Moders Skæbne.

„Tænkte jeg det ikke nok!“ udrød Trier, idet han satte mig ned og gik ind til Fader.

Der fulgte en ny Konference, hvorunder jeg frygtede det Værste; men saa kom Trier farende ind, tog mig atter paa Skødet og spurgte aldeles umotiveret: „Er du bange for at faa Børn.“

Spørgsmaalet kom saa pludseligt og forekom mig saa ubegribeligt, at jeg nøjedes med en forbavset Stirren.

Naa! — Ja, forstaa mig ret; jeg vil blot vide, om du tror, at *du* kan faa Børn?“

Nej — det kunde jeg ganske bestemt ikke.

„Ja, ser du det? — Saa behøver du ikke at være bange, thi den Sygdom, din Moder havde, kan ikke arves af *dig*. Det er en Sindssyge, som kun udvikler sig efter Fødsler — følgelig kan du ikke faa den; det vil jeg give dig Attest paa.“

En uhyre Byrde faldt ved disse Ord fra mit Sind. Beviset var saa kort og fyndigt, at jeg

ikke et Øjeblik drog det 'i Tvivl, men tog det som en uomstødelig Kendsgerning.

Triers skarpe Blik opfattede strax dette og han vedblev: „Du er bleven overanstrengt, skræmmet, og har derfor set Spøgelser allevegne. Hvad Hoffmann angaar, saa skulde Fanden tage ham og den, der har sat ham ind i Skolebiblioteket. Hans Historier er jo ikke [Andet end Deliriums Fantasier. Det er ham, der har faaet en Gals Hjerne, og ikke dig. Nu skal du ud paa Landet til din Onkel, og saa Pokker i Vold med Skole, Hoffmann og alle hans Spøgelser. Men skulde de komme igen, saa beder du din Onkel om en Hest, og rider til du ikke kan mere, saa skal du se, at Spøgelserne pakker ind.“

Med disse Ord sagde Trier Farvel, og den Nat sov jeg for første Gang atter Barnets sunde, rolige Søvn.

En Rejse til Slagelse, der nu tager en Time, var den Gang en hel Begivenhed, der krævede en Dags rumlende Kørsel paa en umagelig Dagvogn, hvor man sad stuvet som Sild i en Tønde. Men for mig havde denne Tur en særegen Betydning — det var første Gang, at jeg skulde

rejse alene, og ikke lidet beklemmt betraadte jeg Postgaarden, hvor vor gamle Karl Jørgen allerede stod med min Kuffert.

Som en anden Byldt blev jeg af Konduktøren langet op paa den høje Vogn og dalede ned mellem to trivelige Madamer, der glædede sig over at faa en saa smækker Rejsefælle. Men Glæden varede ikke længe; thi kort efter traadte en svær Mand, iført en af Datidens Rejsekavajer med en syv, otte Slag, frem og raabte arrigt: Smid den Dreng ned! Han har ikke Noget at gøre deroppe! — Smid ham ned!“

Jeg stirrede paa Manden. Han havde et forskrækkelig grimt Ansigt, stygge Tænder, og hans skæve Mund blev endnu skævere, mens han raabte: „Smid ham ned — han sidder — paa *mit* Nummer!“

Jeg kunde godt have antaget denne Skikkelse for en Broder til Kikkertmanden; men nu lod jeg mig hurtig berolige med, at det var den berømte Professor Molbech, der var vred.

Saa blev jeg varpet ud fra Madamerne og anbragt mellem to ældre Herrer forude. Den ene var meget tyk og havde et stort rundt, jovialt Ansigt; den anden var en lille, mager Mand, med et venligt, intelligent Blik, en krum Ørnenæse og en sort Kalot paa det skaldede Hoved. Den Tykke puttede mig ned under sig

og sagde med et Blik paa Molbech: „Ham skal du ikke bryde dig om! — Han har altid ondt i Maven!“

Saa knaldede Postillonen, blæste en flot Melodi og ud rumlede vi fra den morgenstille, taagede By til det frie, friske Land, som skulde give mig Sundhed og Kræfter.

Da vi havde naaet Roskilde og „bedet“, hvilket betød en solid Frokost, entrede begge de gamle Herrer op i et glimrende Humør, som ligefrem ærgrede Molbech, der fandt Frokosten under al Kritik fordi han ikke kunde taale Aal i Gelé. Med disse Aal gjorde den Tykke mange Løjer, og da vi vare naaede til Sorø, trak han et Flaskefoder frem og spurgte, om min Mave kunde taale Solbærrum. Det troede jeg nok, og da Aftenkøligheden meldte sig, gik den lille Tumling fra Haand til Haand, indtil jeg pludselig mærkede en vældig Kurage, der gav sig Luft i forskellige, ganske umotiverede Latterudbrud over de arrige Bemærkninger, der af og til gjordes af Manden med Kuskekavajen.

Saa spurgte den Tykke mig pludseligt, om jeg sang Salmer.

Nej, det gjorde jeg da ikke. Jeg kunde kun den: „Dejlig er den Himmel blaa“.

„Men i Dag er den graa, og saa duer den

ikke," sagde den Tykke. „Nej, nu skal du faa en af mine.“

Og saa sang han:

„Schönes Mädchen! — Galantes Gretchen!
Was kannst du machen, was kannst du spielen? —
Horch ich kann spielen auf meinen Dudelsack —
Bru dru duraru!
Das ist mein Dudelsack!

Nu tog Manden med Kalotten fat paa det næste Vers, og saa gik det med Tromme, Fløite, Geige, Orgelverk, indtil Manden med Kuskekavajen rasende raabte: „Maa jeg bede de Herrer lægge Baand paa Deres Munterhed! Det er, min Salighed, dog for galt, at Sligt skal passere paa en kongelig dansk Dagvogn!“

„De skulde vel ikke kunde sige mig, hvad en Reje er?“ spurgte den Tykke.

„Aa, den tossede Trykfejl*) behøver De ikke at rive mig i Næsen,“ svarede Molbech.

Men fra dette Øjeblik var det, som havde han et Begplaster for Munden, og under stor Munterhed rumlede vi op ad Slagelses slet brolagte Gader og svingede ind i den gamle Postgaard.

Men her mødte mit første og eneste Rejse-

---

*) Reje, en, er et lidet Handyr af Krebsenes Familie, som spises kogt. Molbechs Ordbog 2den Del.

uheld. Der var ingen Vogn fra Valbygaard, og der stod jeg ene og forladt midt i den mørke, fremmede By uden en Skilling i Lommen.

Jeg stak i et stort Skraal, men den Tykke — det var „Tykke Plesner“, senere min Lærer i Historie — sagde: „Du kan godt køre med ham dér — han skal lige forbi Valbygaard.“

Saa tog den venlige Mand med Kalotten mig op paa sin Vogn, og i Mulm og Mørke kørte vi den halve Mil til Valbygaard. Her blev jeg sat af og den gamle Herre sagde: „Nu kan du hilse din Onkel og sige, at det er Pastor Zahle fra Kirke-Stillinge, som har frelst dit Liv, og skulde du faa Lyst til Sommerpærer, saa har vi nogle endnu.“

Den gamle Præstegaard i Kirke-Stillinge blev senere et yndet Valfartssted, hvor jeg tilbragte mangen Ferie dag i Selskab med den elskværdige, joviale Præst og hans ligesaa elskværdige Børneflokk, af hvilke især Frits blev min Legekammerat.

Kun lidet anede vi den Gang, at han som Højesteretssagfører skulde føre min Sag mod den bekendte Bogtrykker og Redaktør Armand Carrel Bang i Næstved, og frelse „Bruden fra Rørvig“, samt flere andre af mine Arbejder fra at vandre Landet rundt i elendige Eftertryks-Udgaver.

Valbygaard, et Gods paa c. Tusind Tønder Land, var i 1847 meget forskjellig fra nu. Istedetfor den store, pragtfulde Hovedbygning afgav en lang, fugtig Længe, den nuværende Mejeribygning, en tarvelig Bolig, og det maa vistnok have faldet min Onkel og især min Tante Grethe haardt at ombytte Fredsholms store lyse Sale med disse smaa, indestængte Rum; men han var en energisk Landmand, der saae mere paa Jordens Bonitet end paa Bygningernes, og hun en trofast, alt opofrende Hustru, der forstod at højne de lave Stuer til et Gæstfrihedens Hjem, hvor alle gode Aander og alle gode Venner mødtes i det hjerteligste, fortroligste Samliv. Mild og kærlig, fordringsløs og glad besad hun denne forunderlige Evne at kunne overføre disse Egenskaber paa alle sine Omgivelser. Alene hendes Smil, hendes Latter virkede befriende, og den inderlige, troskyldige Maade, hvorpaa hun talte med Store og Smaa, gjorde et saa forunderligt, hjertebetagende Indtryk, at jeg følte mig bundet til hende som en Moder. Mange og lykkelige Dage har jeg tilbragt under Valbygaards Tag baade den Gang og senere; men Tante Grethe var dog Solen, der selv i de mørkeste Dage aldrig skjulte sig bag Skyer, og aldrig har jeg talt eller følt med noget Menneske, saaledes som med hende.

Da jeg den næste Morgen vaagnede i det gamle hyggelige Værelse, hvor Grankoglerne knitrede og lyste i den store Vindovn, kunde jeg have skreget højt af Glæde; thi hele Verden forekom mig forandret som ved et Trylleslag. Gennem de smaa forvitrede Ruder skød Oktoberdagens gule Sol sig ind, farvede Ruderne med Perlemoderglans, luede i Vindovnens blanktpolerede Kobbertromle og listede sig saa som en smal Skraastribe ind i Alkoven, hvor den luede i Karaffen paa den gammeldags Servante. Ud fra Vindovnens aabne Messingdøre strømmede en sød Duft af Tantes velbekendte Potpourri, og paa den nederste Afsats brasede et Par Flaskeæbler, som jeg havde set i Tantes Sykurv den foregaaende Aften. Gud velsigne hende! — Det var rigtignok noget andet end Sovesalens lumre Luft og kolde Stjerner — her luede Sol, Lys og knitrende Ild, her var blaa Himmel og Efterhøstens manglefarvede Løv, men fremfor alt, Landets velsignede Fred. De Eneste, der her sloges, var et Par kalkunske Haner, som under Hønernes udelte Beundring sprang Buk over hinanden med udbredte Vinger og struttende Haler; det var dog mere komisk end egentlig krigerisk.

Jeg kunde ikke sove et Minut længere; jeg maatte ud for at tage min ny Verden i Besid-

delse, og faa Minutter efter stod jeg ude i den store, græsbevoxede, slet brolagte Gaard, hvor Ænderne snadrede og Gæssene hvæsedede, medens de med vippende Gumpe og fremstrakte Halse styrtede sig ud i den store Andepark, hvor Hestene vandedes.

Hvis jeg vilde sige at det daværende Valbygaard havde noget stilfuldt eller imponerende i sin Arkitektur, da vilde jeg fare skammeligt med Usandhed. Den lignede nærmest en stor Bondegaard, hvor Laden er den dominerende; fremviste dernæst en Mængde lavere Længer, der fungerede som Staldbygninger, Vognremiser, Mejeri etc., og det Hele var efter god gammel dansk Stil saaledes sammenbygget og indeklemmt, at en eneste Svovlstik vilde være nok til at forvandle Alt til en rygende Askehob. Saaledes saae den ud i 1846, og saaledes ser den omtrent ud endnu, med Undtagelse af den pragtfulde Hovedbygning, som Albert Winstrup opførte i Halvtredserne.

Det blev mig dog hurtigt klart, at jeg ikke i denne Gaard kunde finde mit Kongerige. Ganske vist kunde det være meget fornøjeligt at sejle paa en Ladelem ud og vinde et Søslag mod Gaserne i Andeparken; men ellers var der Intet, der særligt tiltalte mig, thi som ægte københavnsk Latinskoledreng forstod jeg mig

hverken paa Faar, Køer eller Heste, og om Svin vidste jeg ikke stort andet, end at de efter Døden opstod som Skinker.

Da hørte jeg en lystig Fløjten, fulgt af et ægte jydsk: „Hvor skal du hen, Kirsten?“ og jeg saae en ung Bondepige smile polisk til en bluseklædt Mand, der bødede en Fiskeruse, som hang over en tæt Tjørnehæk. Han stod ved en bred Trælaage, der førte ind til Frugthaven, hvis gule Bergamotter og røde Karviller lyste i Morgensolen. Det var et saare fristende Syn; men hvad der gjorde mig noget betænkelig, var to store gule Dogger, som foer ud af deres Hundehuse med rasende Gøen, da jeg nærmede mig.

„Kan jeg gaa der ind?“ spurgte jeg Manden med Fiskerusen.

„Ja, naar du ikke kommer Diana for nær, for hun har Hvalpe, og hun bider saadan en Smalprins som dig over som en Skraa.“

Jeg forcerede Indløbet med Kølvandslinien midt mellem begge de glubende Bæster, og naaede lykkelig ind i den store Lindeallé, der omgav Haven som et gyldent Bælte med faldende Blade. Hvor forskellig var ikke Valbygaards gamle Have fra den, der senere formede sig under Slotsgartner Rothes kyndige Haand. Stemanns Have var som selve Gaarden holdt i

den reneste Bondestil. Store Grupper af Asters, Georginer og Stokroser vexlede med Berberisbuske, Stikkelsbær og Ribs. En vældig Køkkenhave indtog Havens bageste Parti, og til venstre laa en dejlig gammel Frugthave — overalt skinnede i Græsset de gule Bergamotter og de rødmende Æbler.

Se det var et Kongerige! Jeg samlede mine Undersaatter op, spiste nogle af dem paa Stedet og proppede Resten i mine Lommer, saa de struttede derved. Nu gjaldt det blot at komme forbi den skrækkelige Diana, der trods sin Kyskhed havde sex Hvalpe inde i Hundehuset. Laagen stod aaben, og i fuldt Løb styrtede jeg tilbage; men idet jeg svingede forbi Dianas Tempel, foer hun, hylende af Raseri op imod mig, Lænken brast, og i næste Øjeblik rullede jeg, Pærerne og Diana hen imod Manden med Fiskerusen. Men aldrig har jeg nogensinde set en Hund faa en saadan Behandling som den, der overgik Gudinden. Manden med Fiskerusen styrtede sig lynsnart over den, greb den i Nakken og slyngede den over Tjørnehækken ind i Haven, saa Diana hylede derved. Derpaa rejste han mig op og sagde: „Ja, din Trøjeryg faar du lade Diana beholde til hendes Hvalpe — den kan jeg ikke tage fra hende, for hun er det glubskeste Bæst paa hele Gaarden; hun røg

paa dig, fordi hun troede at du stjal Pærer, det har Gartneren lært hende.

Dermed gav han sig til at fløjte og pusle med Fiskerusen, som om der Intet var ivejen, og jeg listede ryggeløs ind i mit Kammer, glad over ikke at være gaaet i Hundene den første Dag paa Valbygaard.

Den næste Morgen stod Tante ved min Seng med et Brev fra Trier. Han forlangte deri, at jeg hverken maatte læse eller skrive, at jeg altid skulde være i fri Luft, og at jeg skulde gaa mindst et Par Mil hver Dag, eller ride, hvis jeg kunde.

Det sidste vilde Tante ikke inklade sig paa, men foreslog at overgive mig til Højerup — han skulde nok kurere mig.

Jeg fik en græsselig Angst for, at hun vilde sende mig til en Sindssygelæge i Slagelse og spurgte ængstelig, hvem denne Højerup var.

„Det var ham, som i Gaar frelste dig fra at blive skambidt af Diana. Kan du lide ham?“

Det kunde jeg nu aldeles ikke, thi jeg har altid haft en afgjort Aversion for Trætøfler, Staldkarlskitler, rødt, uredt Skæg og Filerpinde, der bøde Fiskeruser paa en Tjørnehæk. Københavnske Skoledrenge lide tidt af en dum Fornemhed — det er noget der hører deres kommende Studentervæsen til.

Da Tante ikke fik noget Svar, foreslog hun, at vi skulde gaa over til Højerup, som boede i en af Gaardens Sidelænger — højt regnet troede jeg nok, at han kunde være Staldkarl eller saadan noget.

Men der forestod mig en glædelig Overraskelse. Ud af Husets smalle Dør traadte en bredskuldret, statelig Mand, med en graa Jægerhat paa det brune, noget krøllede Haar. De demokratiske Trætøfler vare ombyttede med et Par langskaftede Vandstøvler, Lærredskittelen havde forvandlet sig til en grøn Snorefrakke, der sad som støbt over hans kraftige Skikkelse, og paa Brystet dannede Hundepiskens Skaft og Jagttaskens Rem et korsformet Bandoler, hvortil Krudthorn og Hagelpung sluttede sig. Hans Ansigt var vejrbidt, brunet af Sol og Vind, hans Øjne staalgraa, omgivne af disse tætte Rynker, der røbe Langsynets Evne, og hans røde Skæg, der i Gaar stod som et pjusket Krat, var i Dag næsten kavalmæssigt plejet; thi naar Højerup skulde paa Jagt, var han Herregaards-skytte, ved Fiskerusen Staldkarl — det var hele Hemmeligheden.

Da Tante var gaaet, saae Skytten op og ned ad mig paa en vis medlidende Maade og spurgte: „Kan du skyde?“

„Næ!“

„Kan du ride?“

„Næ!“

„Hvad Fanden har du da lært?“

„Jeg kan Latin,“ sagde jeg, overbevist om dette Svars knusende Virkning.

„Ja, du ser mig ud til Allehaande, saa klejn du er,“ sagde Skytten med en næsten haanlig Betoning. „Men det kan du ikke jage Bekkasiner med. Vil du ha'e en Skyder?“

„Hvad er det?“

Højerup trak paa Skuldrene, saa de tydelig udtalte Ordet „Idiot“, gik saa ind og kom tilbage med en lille Fuglebøsse, som han rakte mig med de Ord: „Nu kan du jo slæbe paa den.“

Jeg kiggede ned i Løbet for at se, om den var ladt; men Højerup bemærkede tørt: „Du behøver ikke og kigge saa dybt, for der er langt til Bunden; forresten kigger man aldrig i en Bøsse paa den Manér.“

„Er den da ladt?“

„Nej Gu' er den ej — dertil holder jeg for meget baade af dine og mine Øjne. Du skal blot lære at gaa med en Bøsse først — giv hit, saa skal du faa en Knaldhætte paa, den gør saa vist hverken dig eller Hønsene Skade. Kom nu, saa skal vi ud til dem!“

Jeg blev noget forundret over, at Skytten

vilde hjemsøge saa fredelige Dyr, men traskede dog trolig bag efter ham en halv Mils Vej, til vi naaede en uhyre Roemark. Her udtalte Skytten de mystiske Ord:

„Pas paa, Chasseur!“ — og Chasseur, en prægtig sort, og hvidpletet Hønsehund, listede sig med sænket Hale ind mellem Roerækkerne — Højerup og jeg bagefter.

Af alle skrækkelige Ting kender jeg ingen skrækkeligere end paa en kold Oktober Morgen i en tynd Lærreds Dragt at vandre mellem dugslagte Roeplanter. Ti Minutter efter var jeg dyngvaad til Brystet, havde Skoene fulde af Jord og min lille Skyder dryppende af Vand; men frem gik det gennem uendelige Roetoppes snorlige Rader, uden at Chasseur syntes at faa Lejlighed til at passe paa.

Pludselig indtog den en højst mærkelig Stilling: Halen blev stiv som en Pind, den højre Forpote krum som en Klo, og saa stirrede den med begge Øjne saa dybsindig ned i Jorden, at jeg troede den vilde fange Muldvarpe.

„Hvad er det?“ spurgte jeg.

„Hold Kæft!“ svarede Højerup aldeles umotiveret, og vinkede bagud med venstre Haand.

Pludselig hørte jeg Noget snurre op omkring mig som flyvende Rumlepotter.

Jeg dukkede mig befippet, men Højerup

gjorde en lynsnar Vending, to Skud knaldede over Hovedet paa mig, og i næste Øjeblik var jeg lige ved at faa en Agerhøne i Kasketten.

Nu først gik Jagtens ædle Kunst op for mig, men ak, hvad hjælper det, naar man er Latin-skoledreng og kun har en Knaldhætte paa sin Skyder!

Efter Roerne kom Turen til et Par Stubmarker, hvor Højerup skød nogle Harer, og endelig til Kragemose og Bilsø efter Vandfugle. Da jeg sent paa Aftenen naaede hjem, var jeg saa udaset, at jeg ved Aftensbordet faldt i Søvn med mit Smørrebrød i Haanden.

Og som denne første Jagtdag var gaaet, saaledes gik mange andre, snart i Skovens ensomme Dybder efter de listige Snepper, snart i Moser og Kær efter Bekkasiner og Ænder, snart langs Aaens sivbræmmede, bugtede Bredder, hvor Odderen havde sin Hule; thi Valbygaard var dengang rig paa Vildt og Fisk, langt rigere end nu, hvor Udtørringer, Vandreguleringer og alskens Rydning har mindsket den naturlige Dyreverden.

Hvor var Højerup dog fortrolig med denne, hvor udmærket kendte han ikke hvert Dyrs Røst, lige fra Glentens skarpe Skrig paa dens kredsende Flugt til Suderens sukkende Smask,

naar den skjuler sig mellem Rørene. Han kendte hvert Dyrs Spor i den nyfaldne Sne, vidste hvor Ræven og Brokken havde deres Grave, og hvor Bukken stod paa de ensomme Skovplæner. Dertil var han fuld af Eventyr og de lystigste Jagthistorier, og naar vi under et Bøgetræ i Skoven, eller paa en Tue i Mosen fik vore store Rundtenommer frem af Jagttasken, kunde han komme med saa snurrige Historier, at jeg glemte at spise, blot for at lytte til dem.

Han var en udmærket Skytte, en stærk og modig Mand, og derfor en Frygt for Vildttyvene fjern og nær. Han havde egentlig kun een Fejl, og det var hans ubændige Hidsighed. Jeg skal fortælle et Par Exempler derpaa.

En Dag vare vi tagne ud paa Aalefangst, og stagede os ned ad Aaen i en fladbundet Pram, en saakaldet Ege. Vi lagde ind under Rørene tæt ved en Bro, paa hvilken der stod en lang, opløben Bondedreng, og her fik vi vore Lystere frem og begyndte at stange efter Aal, idet vi langsomt drev ned imod Broen, hvor Drengen stod og grinede ad os.

„Hvad griner du ad?“ raabte Højerup op til ham.

„Jeg griner ad jert Aalestangeri,“ svarede Drengen. „For i Gaar trak vi Bundvaad og tog hver evige en.“

„Naa, saa det gjorde I!“ raabte Højerup forbitret. „Vidste I da ikke af, at det var Gods-ejerens Lod, I fiskede paa?“

„Ja, det kere vi os inte om,“ grinede Bondedrengen igen; „men jeg vil æde hver evige Aal levende, som I fanger her.“

„Naa, saa det vil du, din Tyveknægt!“ skreg Højerup rasende, idet han jog Lysteren dybt ind mellem Rørene. „Tøv lidt, saa skal du strax faa Aalesuppe!“

Skæbnen tog Højerup paa Ordet, thi idet han trak Lysteren til sig, hang en vældig Aal sprællende mellem dens Grene. I samme Nu gjorde Højerup et lynsnart Spring ind imod Broen med Lysteren i Haanden. Fanden tog ved Bondedrengen, men Fanden tog ogsaa ved Højerup; de forsvandt begge i fuldt Løb ind over en Eng, hvorfra jeg snart hørte nogle halvkvalte Skrig. Da jeg naaede Stedet, laa Bondedrengen saa lang han var paa Ryggen, Højerup havde sat Knæet paa hans Bryst, og jog med højre Haand den sprællende Aal ned i Bondedrengens Gab, saa han blev sorteblaa i Ansigtet derved. Først paa mine indstændige Bønner trak han Aalen tilbage; men aldrig i mit Liv har jeg set noget Menneske spytte saa meget Slim, som denne Bondedreng gjorde efter Nydelsen af sin Aalesuppe.

Den anden Begivenhed var langt alvorligere, og fyldte mig med dyb Beundring for Højerups Evner til at tage en Krybskytte paa Kornet.

Vi skulde hente en Buk i Valbygaard Skov, som ligger et Par Mil borte fra Gaarden, og havde derfor faaet os et lille Enspænderkøretøj, hvor jeg agerede Kusk. I det klare Frostvejr rumlede vi hen over rimbelagte Markveje, men da vi naaede Skovløberhuset, fortalte Konen, at Manden var ude efter Noget, hun vidste ikke hvad.

Paa Højerups Ansigt kunde jeg strax se, at der var Ugler i Mosen, thi han brummede et undertrykt: „Naa saadan! Ja, denne Gang pelses vi Mikkel.“

„Skal vi ogsaa paa Rævejagt?“ spurgte jeg.

„Ja, det lader til det,“ svarede Højerup; „men naar jeg vinker bagud med Haanden, lægger du dig ned saa lang du er, og staar ikke op før du ser jeg er færdig. Forstaar du?“

Det gjorde jeg jo rigtignok ikke; men alligevel svarede jeg ja, og saa gik det ind over Skoven, hvor der var ensomst og tættest.

Højerup vidste ellers paa en Prik hvor Bukken stod, men denne Gang syntes han at famle, saa at jeg tilsidst fik Indtrykket af, at han slet ikke søgte efter Bukken, men efter noget andet,

som jeg ikke vidste hvad var. Han standsede tidt, undersøgte en brækket Gren eller et halvudvisket Spor og gik saa videre, øjensynlig i daarligt Humør.

Pludseligt standsede han og fløjtede et ejendommeligt Signal, der blev gentaget som et Ekko inde fra Skoven.

Nu opklaredes Højerups Træk, og lidt efter kom en Mand tilsyne fra en tæt Grantykning — det var Skovfogeden, ham kendte jeg jo godt.

De to Mænd havde en kort, men hviskende Samtale. Saa forsvandt Skovfogeden ned mod et dybt Dalstrøg med Ellekrat over et sidt Mose- drag, Højerup listede sig ind i Grantykningen, vinkede bagud med Haanden, og jeg lagde mig pligtskyldigst ned, spændt paa, hvad alt dette skulde føre til.

Højerup trak Haglene ud af det ene Løb og lagde Kugle for, idet han bemærkede: „Den er til Mikkel!“

Næsten i samme Øjeblik knaldede et Skud skarpt og kort nede fra Elledraget.

„Det var ikke Mogens Skovfogeds Skyder, det,“ grinede Højerup. „Men tøv kun lidt, din Rad, saa skal du faa dig en Nokkert.“

Jeg var grulig spændt paa at erfare, hvad en Nokkert var, men da jeg laa paa Maven,

var det meget ubekvemmt at indlede en længere Samtale.

Pludseligt smed Højerup Jagttaske og Bøsse fra sig og krøb længere ind i Tykningen, saa blev alt saa stille, at man kunde høre Edderkopperne spinde. Tiden forekom mig en Evighed. Saa hørte vi Noget brage langt borte. Lyden kom nærmere, blev til langsomt sjokkende Trin, fulgt af en tung Slæben i Løvet. Granerne bøjedes tilside og en modbydelig Karl, en Mellemting af Slagter og Sjover, kom listende frem, slæbende en skudt Buk efter sig.

„God Dag, Mikkel Madsen,“ klang pludseligt Højerups Stemme inde fra Granerne.

Det gav et Sæt i Vildttyven — han slap Bukken, greb fastere om sit Gevær, men i samme Øjeblik havde han Højerup over sig.

„Se, se, bitte Mikkel,“ begyndte denne, „det var pænt af dig at skyde den Buk for mig! Tak skal du ha'e!“

„Hvor veed du, jeg har skudt den?“ spurgte Manden.

„Næ saamæn,“ svarede Højerup, „den er maaske en Selvmorder; men jeg vilde heller ikke sige det, hvis jeg ikke havde sendt Mogens Skovfoged ned for at kigge dig i Kortene. Kom hit med din Skyder — Bukken er min!“

Men hertil var Mikkel Madsen kun lidet

villig. Tværtimod sprang han et Skridt tilbage, greb med begge Hænder om Bøsseløbet og truede med at give den vaabenløse Højerup et Kolbeslag i Hovedet.

Da skete der Noget, saa pludseligt som et Lyn. Som en Tiger sprang Højerup ind paa Krybskytten, plantede sit venstre Knæ i hans Mave, stødte den højre, knyttede Haand med al Kraft ind mod hans Strube, og i samme Øjeblik laa Mikkel Madsen paa Ryggen, rallende i Løvet.

„Blot du ikke gav ham den for haardt,“ bemærkede Mogens Skovfoged, som lige kom til,

„Aa, han faar vel Pusten inden Aften,“ bemærkede Højerup, „desuden er hans Kolbe vel ikke blødere end min Næve. Jeg holder ikke af Folk, som slaar med den forkerte Ende, skal jeg sige os.“

Med disse Ord bandt han Bukkens Ben sammen og smed den over Skulderen, tog sit Jagttøj og gik ud af Grantykningen, som om Intet var passeret.

Bagefter kom Skovfogeden med Krybskyttens Gevær, og bagerst jeg i dyb Beundring for Højerup.

Da vi kørte hjemad med Bukken, spurgte jeg:

„Var det en Nokkert du gav ham?“

„Ja,“ sagde Højerup.

„Men hvorfor hedder det en Nokkert?“

„Jo, for naar de har faaet saadan en, har de faaet nok; den varer lige til Aften.“

Det var Højerups Forklaring paa en Nokkert, og den skrev jeg mig bag Øret.

Det triste, fugtige Efteraar gik over til kold og klar Vinter med klingrende Frost, Kaneføre og Skøjteløb. Nu gik det paa Sporsne efter Ræv og Odder; hele den hvidtede Facade paa Højerups beskedne Bolig fyldtes med spilede Skind, og jeg fik Masser af Hoveder til min Samling. Om Aftenen vare vi ude i Skydehytten ved Smedens Vænge, eller vi puslede inden Døre i Højerups Kammer, hvor han lærte mig de mærkværdigste Ting. Snart førte han mig ind i Bøsselaasens Mekanik, snart underviste han mig i at knytte Jagttasker, eller flette Doner, og naar han vilde vide, hvem der havde stjaalet hans Ræveskind, kom den mærkelige Bog Cyprianus op af Dragkisten, og saa var det ude med Synderen, thi Cyprianus lyver aldrig, sagde Højerup.

Saaledes gik Tiden til henimod Jul, da et Brev fra Fader kaldte mig bort fra min Ven og alle Jagtens Glæder. Som nyskabt vendte jeg tilbage. Alle Syner og Fantasterier vare som blæste bort af Valbygaards sunde Luft og den

kjærlige Pleje jeg havde fundet derude. Det var den første Gang jeg gæstede dette Hjem, hvor alle gode Aander havde Sæde. Senere er jeg mangan en Gang kaldet derud til Sommerferiens Glæder, og altid fandt jeg den samme Gæstfrihed, den samme hjertelige, ufordulgte Glæde, og den samme moderlige Kærlighed. Min Tante var af Rothernes gamle Æt og stod mig saaledes fjern i Slægt; men af al min Slægt stod hun mit Hjerte nærmest, hun og hendes Husbond hører til mine lyseste Minder fra hine Ungdommens Dage.

TREDJE KAPITEL.

*Gjenkomst til Pensionatet. Slaget paa lange Nik.
Moderate Løjer.*

Stor var Glæden paa den gamle Fabrik, da jeg atter holdt mit Indtog, selv Rasmus Portner smilede, og det hørte der ikke saa lidet til, naar man kendte hans vrantne Porthundenatur. Trier gned sig i Hænderne, thi i Stedet for den blege, afmagrede, nervøse Dreng, fandt han en vejrbitd Gut, hvis eneste Skade var den, at han havde glemt sin Cæsar for at studere Cyprianus; men det skulde Hammerich nok raade Bod paa.

Imidlertid var det med et saare tungt Hjerte, at jeg atter drog ud paa Christianshavn — der laa alle de mørke Minder, der laa den store, øde Kirkegaard, der ventede mig mine Kammeraters Haan og Spot. Hvorledes i Alverden

skulde det gaa mig nu, da de vidste, at jeg havde troet mig paa Vejen til Daarekisten?

Det gik imidlertid over al Forventning. Muligt har de Intet faaet at vide om min Tilstand, muligt har Hammerich holdt en lille Formaningstale — vist er det, at jeg blev modtaget som om Intet var haendet — ja, jeg syntes endog at mange af Pensionærerne, særligt de Ældre, behandlede mig med en Venlighed, som gjorde mig godt.

Kun En var den samme gamle Tyran og Sjæleplager som forhen, og det var lange Nik. Hans flade, blegfede Ansigt havde ikke forandret sig; han havde endnu de samme smaa ondskabsfulde Øjne og den brede, vrængende Mund, hvormed han altid bed og snærrede ad mig. Det var ham øjensynligt en stor Glæde at jeg var vendt tilbage, og for at give denne Luft, sagde han strax ved Ankomsten følgende kærelike Ord: „Pas paa Flab, at du stikker af i rette Tid naar jeg kommer; thi hvergang jeg træffer dig, faar du en Lussing, der har du Nummer Et.“ Med disse Ord gav han mig saadan en, at jeg tumlede derved, og nu kendte jeg min Skæbne. Mindst fire Gange om Dagen var jeg nødt til at træffe ham; hvorledes skulde jeg i Længden holde dette ud?

Man væmmes ved at læse om Neroer og

Caligulaer; men den Slags Naturer er langt almindeligere end man i Reglen tror, kun virke de ikke under saa store Forhold og med saa uindskrænket Magt, at de blive historisk bekendte; men Ondskaben, Lysten til at plage og pine er den samme, og kommer man først i et saadant Menneskes Vold, er der ikke Andet for end at slaa ham ned som en Hund, hvis man mægter det; men ak, hvad formaaede jeg mod denne svære, lemmestærke Fyr, der vovede at tage det op med Kjøge selv.

Saa gik jeg da afvejen, sneg mig bort naar jeg hørte hans Skridt, udeblev fra Frokosten og skjulte mig paa Brændeloftet naar Mørket faldt paa. Han mærkede det godt, men han grinede blot endnu mere ondskabsfuldt og slog endnu haardere naar han traf mig.

Saa fandt han paa en anden Metode, som var endnu værre, fordi han vanærede mig derved. Hver Gang han nu mødte mig, snærrede han gennem Tænderne: „Afvejen, Flab! jeg skal spytte.“ Og saa kunde jeg stille mig hvor jeg vilde, altid fik jeg hans modbydelige Savl ned over mig.

Jeg kogte af Raseri, men hvad skulde jeg gøre, Næveretten gjaldt, og man sladrer ikke under de Forhold.

Saa mødtes vi en Dag i den store Læse-

stue. Han kom med det samme Udbrud, jeg veg tilside, men denne Gang spyttede han mig lige i Ansigtet.

Da blev jeg betaget af et unævneligt Raseri. Jeg greb Arnesens store Lexikon og slyngede det mod hans Hoved; men han bøjede sig, og Bogen gik gennem knuste Ruder ud paa Kirkegaarden.

„Raser du, Dreng?“ raabte han og snappede den tunge Maghoni Linial, som laa paa Bordet. Han løftede den til Slag; han lignede Krybskytten med den hævede Kolbe, og i samme Nu faldt Højerups „Nokkert“ mig ind. Som en tirret ung Tiger fløj jeg ind paa ham, plantede mit venstre Knæ i hans Mave, stødte den knyttede Højre med al min Kraft mod hans Strube, og i samme Øjeblik styrtede lange Nik saa pludseligt om paa Ryggen, at han tog mig med sig i Faldet. Nu var jeg i Ordets egentlige Forstand hans Overmand og skaanede ham ikke. Som en Vildkat maltrakterede jeg hans Ansigt, og da han endelig mægtede at ryste mig af sig, laa hans Uhr i den ene Ende af Stuen, dets sprængte Kæde i den anden, og selv havde han ondt ved at standse Blodet, der strømmede ud af hans stærkt ophovnede Næse.

Endelig fik han saa meget Vejr, at han

kunde fremgispe: „Morderisk Overfald! Jeg gaar strax ned og melder dig til Magisteren“.

„Saa gaar jeg med,“ svarede jeg resolut. „Jeg har ogsaa noget at melde“.

Han tilkastede mig et rasende Blik, og humpede ned ad Trapperne under lydelig Stønnen; men da han naaede Hammerichs Dør gik han forbi den, og jeg saae gennem Vinduet, at han stod ved Posten og vaskede Blodet af sit Ansigt. Først ved dette Syn gik Følgerne af min Daad klart op for mig, og meget mistrøstig gik jeg op paa Sovesalen, hvor jeg traf Frimodt i Skjortærmer. Han var dengang en sorthaaret Yngling, altid munter og oplagt til Løjer. Dertil var han stærk og smidig som en Athlet, havde et elskværdigt Smil og saare vindende Væsen. Jeg holdt meget af ham.

„Hvad er der ivejen? Du ser mig saa opknappet ud?“ begyndte han.

Nu først saae jeg, at Nik havde revet de fleste Knapper af mit Tøj, og idet jeg brast i Graad, hulkede jeg: „Jeg er saa ulykkelig, for jeg har slaaet lange Nik halv fordærvet.“

„Er du gal, Dreng? Han er jo tre Gange saa stor og stærk som du“.

„Ja, men jeg har gjort det alligevel! Jeg gav ham en Nokkert, og nu staar han og vadsker sin Næse nede ved Posten“.

„En Nokkert?“ spurgte Frimodt yderst for-
bavset. „Hvad er det?“

Nu fortalte jeg ham, hvorledes lange Nik
havde behandlet mig, og hvorledes jeg havde
slaaet ham til Jorden, fordi han havde spyttet
mig i Ansigtet.

„Det var flinkt gjort af dig, min Dreng;“
sagde Frimodt, „men hvad tror du, at lange
Nik nu vil gøre?“

„Han slaar mig bestemt ihjel,“ hulkede jeg.

„Aa, saa galt bliver det vel ikke,“ lo Fri-
modt, „der kommer han.“

I det samme gik Døren op, og lange Nik,
der nu var kommen til Kræfter, foer ind paa
mig med en Mine, som viste, at nu var Hæv-
nens Time kommen. Men Frimodt sprang
frem, greb hans løftede Arm og sagde paa sin
rolige Maade:

„Hør nu, lange Nik! hvis du rører Jørgen
med en Finger, faar du min Næve i Synet, for-
staar du det?“ og dermed strøg han det hvide
Skjortæarme tilbage og lod den knyttede Haand
og sine svulmende Muskler spille lige under
Næsen paa min Modstander.

Lange Nik trak sig øjeblikkelig tilbage; thi
som alle Tyranner var han fejj, og Frimodt
var bekendt for at slaa et meget propert Slag,
naar det gjaldt.

Med et hadefuldt Blik nøjedes lange Nik derfor med den Bemærkning, at han nok skulde træffe mig senere.

Men da gik Frimodt lige ind paa ham, greb ham i Brystet, og idet han kastede ham tilbage over en af Sengene raabte han dirrende af Harme: „Skam dig, dit lange Asen, som du har behandlet denne svage, moderløse Dreng, der aldrig har gjort dig noget Ondt. For Fremtiden lader du ham gaa i Fred, thi ellers faar du, saa sandt jeg hedder Rudolph Frimodt, hvert Slag du har givet ham, tilbage med Renter. Mærk Dig det!“

LangeNik rejste sig op fra Sengen og luskede ud af Døren med et Blik til Frimodt og mig, som jeg ikke skal glemme.

Fra den Dag var Frimodt ikke alene min Beskytter, men ogsaa min Ven, og dette Ven-skab holdt sig gennem Tiderne. Han blev en ivrig, mulig for ivrig Præst, jeg en nøgtern Naturforsker, og det kunde derfor ikke være andet, end at vore religiøse Standpunkter maatte blive meget forskellige; men selv dette brød ikke vort gode Forhold. Frimodt var lige til sin Død min gamle fortrolige Ven; klagede for mig sin Nød over den ofte vanskelige Menighed ved Johannes-Kirken, viede mig til min Hustru

og døbte min Søn — der var aldrig et ondt Ord imellem os; thi han var et ædelt Menneske.

„Slaget paa lange Nik,“ som Vilhelm Rode skæmtende kaldte Bataillen, højnede paa mange Maader min hidtil saa fortrykte Stilling; thi de Smaa fik stor Respekt for mine Kræfter, og de Store morede sig over, at lange Nik var bleven fældet af saa liden en David. Hvad lange Nik selv angik, saa brugte han det for smaa Naturer sædvanlige Middel, at lade som om jeg ikke eksisterede, og kun naar vi mødtes alene, kom det gamle Hugormeblæk frem. Aaret efter blev han Student, og først mange Aar senere mødtes vi under ret ejendommelige Forhold. Det var paa Universitetets store Trappe. Jeg havde lige forsvaret min Doktordisputats og kom, omringet af Venner og Opponenten ned ad den, medens han langsomt steg op. Uvilkaarligt standsede vi begge og saae et Øjeblik paa hinanden; men den der blev blodrød i Ansigtet var ham. Senere har jeg aldrig truffet ham, og det hele jeg veed om ham er, at han blev Teolog, muligt Præst, og endte med at skrive en Afhandling om, at der burde være flere Biskopper i Danmark.

Til Trods for, at de Store nu holdt deres beskyttende Haand over mig, var jeg en Søndag Morgen nær bleven slaet ihjel af Woods, og

hermed gik det saaledes til. Woods havde flettet sig en ny Tamp, og gik nu paa Jagt efter Rygge til at prøve den paa. Han passede os op Lørdag Aften, efter at Danselæreren var gaaet, og høvlede os ubarmhjertig igennem, hvor han saa traf os. Det blev da besluttet at give Woods sine Tamp tilbage med Renter Søndag Morgen, og som Mændene paa Rütli svor vi at fælde Tyranen eller falde ved hverandres Side.

Søndag Morgen havde vi Lov til at sove længere end ellers, og heraf benyttede Woods sig i rigeligt Maal, thi han stod sjældnen op, førend Kjøge og de Store havde forladt Sovesalen.

Herpaa byggede vi vor Plan. Forsynet med Haandklæder og Tampe omringede vi hans Seng fra alle Sider, rev Tæppet af ham, kastede Haandklæderne over ham, og medens nogle holdt ham nede med disse, tampede Resten løs paa den af Vrede skummende Vestindianer.

Det gik altsammen saare skønt, indtil det kritiske Øjeblik kom, da vi skulde slippe Haandklæderne og søge vor Frelse i Flugten. Da bukkede Woods sig ned under Sengen, greb en tung Mahogni Støvleknægt og slyngede den med fuld Kraft efter Smaarotterne, der stormede ud ad Salen. Den susede lige over mit Hoved

og slog et trekantet, tommedybt Mærke i Dørstolpen.

Jeg har mange Gange set paa dette Hak og tænkt paa den saare elskværdige Vestindianer, der aldrig nægtede sig Noget. Dette blev dog tilsidst hans Ulykke, thi er jeg ikke fejl underrettet, blev han lynchet i St. Francisco, fordi han havde lavet en dansk Tømmermand et lille rundt Hul i Hovedet med en Revolverkugle.

Og hermed vil jeg lade Pensionatet og dets Batailler hvile; vi fik faa Aar efter ganske andre Batailler her i Landet.

FJERDE KAPITEL.

Friheden, Krigen og Skolen.

Christian den Ottendes videnskabelige Regering satte kun faa Mærker i den trettenaarige Drengs Erindring, og disse ere mest af gastronomisk Natur. Jeg har saaledes set et dejligt Kræmmerhus med store Katrineblommer, som en af mine Kammerater havde faaet, fordi han raabte Hurra for Kongen paa Amalienborg; men hvad jeg bedst mindes, er det livlige Røre i det store Kælderkøkken paa Christiansborg, hvor man saae Kokke og Drengene dreje de vældige Spid, ganske som jeg i Æventyret havde læst om Festen i Torneroses slumrende Borg. Thi prægtige Fester gav Christian den Ottende; glimrende Balparéer, hvor det mægtige Christiansborg straaledede med Kroner og Kerter, medens

det nu som en flammebidt Skal hæver sine sværtede Mure mod Nattehimlen. Og til disse Fester indbød Kongen med fyrstelig Gæstfrihed ikke blot sin Adel eller de to første Klasser i Rangen, men Lærde, Digtere, Kunstnere og overhovedet Alt, hvad der indtog en fremragende Plads i Aandens og Haandens Verden; thi Christian den Ottende var Borgerkonge og lignede i saa Henseende ikke saa lidet Louis Philippe.

Ja, selv til Fattige og Smaafolk faldt der per fas et nefas ikke saa lidet af fra det kongelige Taffel. Vi kende alle Historien om Schönbergs berømte Madspand; men mindre bekendt turde det være, at der i Prins Jørgens Gaard, ved den saakaldte Zahlkammerport, blev drevet en ganske ugenert Handel med stegt Fuglevildt fra det kongelige Taffel. Priserne paa disse Tyvekoster vare særdeles billige. En stegt And, fyldt med Æbler og Svedsker, kostede ikkun en Mark, og jeg har kendt en sparsommelig Husmoder, som stillede paa Pletten naar hun skulde have Selskab, og førte Ænderne dejlig varme hjem i sit uldne Shavl.

At Christian den Ottende og hans Gemalinde nærede en levende Interesse for pragtfulde Vaser og Bordstel, har jeg omtalt allerede i „Fra den gamle Fabrik“. Der havde jeg Lejlighed til paa nært Hold ikke alene at se, men ogsaa

at tale med den smukke, statelige Dronning, hvis Skikkelse gjorde et dybt Indtryk paa min Barnefantasi.

Tidens stærke Frihedsbevægelser og hele den politiske Understrøm, der væltede sine Dønninger lige fra Augustenborg til Kjøbenhavn, mærkedes der Intet til i det Hammerichske Hus. Skønt Hammerich selv senere tog Del i Frihedsbevægelsen og blev valgt til Medlem af den grundlovgivende Rigsdag, mindes jeg ikke at have set Politikere af Rang som stadige Gæster i hans Hus. Af saadanne mindes jeg kun to, Digteren Christian Molbech, „unge Molbech“ som han dengang kaldtes, og Frederik Høedt, som da var en ung, flot Dandy, der endnu ikke havde gjort sig bemærket som Skuespiller.

Vi Drengene kunde alle godt lide den stille, alvorlige, lidt sværmeriske Molbech, medens vi derimod nærede en stærk Antipathi mod Høedt, paa hvem vi ligefrem saae os gale. Naar han strøg op i sit soignerede Polkahaar, medens et overlegent, sarkastisk Smil blottede hans hvide Tænder, kunde han komme med Bemærkninger over os Drengene, dobbelt saarende, fordi vi ikke kunde eller turde imødegaa dem. Høedt var selv gammel Borgerdydianer og følte sig derfor knyttet til Skolen, til hvilken han skrev Sange ved højtidelige Lejligheder, saaledes til Sven-

ningsens Begravelse. Ogsaa ved Skolens Fester gav han Møde, men her var hans Optræden stundom saa anmassende, at han satte øverste Klasse, som arrangerede Festerne, i fuldstændig Raseri. Jeg mindes saaledes et Skolebal, hvor Alt var arrangeret paa det smagfuldeste, og hvor Dansen gik let og livlig gennem Hotel Phønix' store Sal. Saa kom Høedt henad Midnat i straalende Baltoilette, just som Glæden var paa det Højeste. Primus i øverste Klasse, en smuk, beleven Fyr, førte just Cotillonen op og gik bukkende rundt med Sløjfer og Buketter. Da han nærmede sig Høedt, saae denne overlegent paa ham og spurgte med et Skuldertræk: „Bilder De Dem ind at kunde føre en Cotillon op med de Buxer, De har paa? Hvem er Deres Skrædder?“

Det unge Menneske lod sig forbløffe, Høedt greb Kurvene, gik galant omkring og uddelte Sløjfer til de smukkeste Damer, der snart efter heftede dem paa hans Bryst. Saa kastede han Buketterne i Grams til Herrerne, gav Tegn til Orkesteret, og førte saa Cotillonen op, idet han med Kommandostemme raabte, hvor mange Par der skulde danse ud. Men dette vilde første Klasse ikke lade sig byde, og da Høedt ikke vilde vige Pladsen, dansede de ud alle sammen paa Trods. Men nu gav han Orkesteret Gang

efter Gang Ordre til at holde op, og foer tilsidst ind paa de Dansende, som han ved Puf og Stød tvang tilbage i deres Rækker. Det hele endte med fuldstændig Forvirring, idet Orkesteret til Slutningen nægtede at spille.

Saa klappede han af for Cotillonen, og alle Damerne fandt, at den søde Høedt havde baaret sig ridderligt ad. Hvad er Skoledrenge mod en Løve paa Moden! Høedt vare for vore ungdommelige Baller den samme Forstyrrelsens Aand som han senere blev for Theatret. Overalt, endogsaa i sine Roller, vedblev han at være sig selv, men dette hans Selv var altid af egenmægtig Natur.

Det er en raakold Dag henimod Slutningen af Januar 1848. Et tyndt Lag Rim ligger henover Skolepladsen, men i denne gaar Legen og dens muntre Jubel ikke som ellers.

Primanerne staar i samlet Klynge ved Bibliotekstrappen, de mindre Drenge løber sammen hist og her som Mælk i Tordenvejr, og paa Højen grupperer Lærerne sig i alvorlig, men ivrig Samtale. Selv staar jeg henne ved Porten i stille Nydelse af en Julekage, uden at ane hvad der egentlig er ivejen. Jeg har hørt de Store tale om, at nu skal hele Landet have

Frihed, og som Skoledreng finder jeg dette meget naturligt — de skal blot gaa op til Kongen og bede ham derom — helst saadan hele Aaret rundt.

Da kommer Hammerich tilsyne i Porten, sammen med Svenningsen. Den Første er meget bleg, og i Svenningsens Ansigt tegner sig noget ubestemt Højtideligt, der ellers er ham ganske fremmed. Med raske Skridt iler Hammerich op paa Højen, slaar ud med Haanden og raaber: „Kong Christian den Ottende er død! Skolen har fri til i Morgen!“

Et ubesindigt Hurra fra nogle Smaagutter henne ved Kulhuset besvares af Hammerich med et tordnende: „Stille!“ Lærerne spredes, Drengene forsvinder, og snart staar jeg ene med min Julekage og den sikre Forvisning, at nu bliver der Frihed i Danmark!

Og saa trillede vi fra Absolutismen med dens Kongelov lige ind i Grundlovens 1848, dette Aar, om hvilket Hostrup saa naivt siger:

„Søren, det var et mærkværdigt Aar!“

Om Hostrup hermed sigter til Søren Kierkegaard, skal jeg lade være usagt, men denne klare Aand og store Tænkter var slet ikke fornøjet med det Nye som skulde komme. Indelukket og for nedrullede Gardiner skrev han i sin Dagbog omtrent følgende:

„Hør hvor de juble og synge derude! Jeg gider ikke høre derpaa, har rullet mine Gardiner ned, thi man tør jo ikke engang nu sige Hoben imod. Vi gaa en væmmelig Tid imøde — Danmarks Opløsningsproces.“

I 1848 var der Ingen som vilde høre den ensomme Tænkens Suk; efter 1864 er der muligt for Mange, som dele Kierkegaards Mening; men Sagen er simpelthen den: det er ikke de smaa Stater tilladt at sejre.

Men dette var en Sætning, som Ingen dengang tænkte paa. Tværtimod — man vilde og skulde besejre, ikke alene Oprørerne, men ogsaa det store mægtige Tyskland, fordi Retten og Sandheden var paa vor Side. Grundtvig mente endog, at Vorherre kunde ikke være andet bekjendt, end at hjælpe sit eget Folk — ret som om Sandhed og Ret vare materielle Magter, der kunde stilles op mod Kanoner, og ikke ideelle Krav, som desværre altid have maattet bukke under i Kampen for Tilværelsen paa denne syndige Jord.

Men heller ikke herpaa tænkte Nogen i hine Frihedens og Fædrelandskærlighedens skønneste Dage. Alt Lavt og Smaat, alt Tvedragt og Splid, alt gammelt Nid og Harme var som vejret bort; Alt smeltede sammen til et fælles stort og herligt Maal: at knuse Oprøret og skabe et

frit og mægtigt Danmark fra Øresund til Ejderen — ja Nogle tog endog Elben med.

Næsten to Hundrede Aar vare henrundne siden Kjøbenhavns Borgere med Hustruer og Børn, med Svende og Tyende samlede sig paa Kjøbenhavns Volde hin mærkelige 11te Februar, da Carl Gustav og hans Mænd fik at mærke, hvad „Fortvivlelsens Selvhjælp“ har at sige hos et Folk, der ligger paa sit Yderste. Det var et stort og minderigt Aar 1659, men dog tror jeg ikke, at 1848 i nogen Henseende staar tilbage for det; Kampraabet var det samme — „vi vil sejre eller dø i vor Rede“.

Ved Siden af Frihedstrangen og Frihedsbevægelsen vaagnede en mægtig krigerisk Aand, som gav sig Udslag paa de sælsomste Maader, ofte med et Stænk af Komik midt i al den Alvor, som havde grebet Sindene.

Hvo kan lade være at trække paa Smilebaandet, naar man ser „gamle Madvig“ forlade sin latinske Grammatik for at trække i den røde Kjole og lære Exercits og Geværgeb sammen med de Frivillige paa Fælledene? Eller hvad siger man om Maribo, hvor Borgervæbningen og de Frivillige i Lysemose Skov legede Danske og Tyske med en saadan Grundighed, at Byens Barber blev hængende paa en Bajonet, saa han døde deraf. Ogsaa Kransekagens Sukkerengel,

den guddommelige „jydske Slavekrig“ — minder den ikke præcis om Peder Paars og hans Mænd i Slaget paa Anholt? —

Selv „gamle Gunhild“ mangler ikke i dette morsomme Epos.

Ogsaa Borgerdydskolen blev greben af en sand furor bellicosus, og vor Gymnastiklærer Scheer, som dengang stod ved Fodgarden, blev Bevægelsens Leder. Vi hengav os til en vild Militarisme, og Cæcars „De bello Gallico“ var for Intet at regne mod den „bellum Germanicum“ vi nu skulde opføre. Tilberedelserne vare ogsaa morderiske nok. Der kom Huggertter og Fleuretter paa alle Gymnastiksalens Vægge; fra Tøjhuset fik vi en Ladning gamle Muskedonnere, hvormed de øverste Klasser exerserede i Gaarden under Geværgeb, som fik Bajonetterne til at klirre, medens vi Yngre maatte nøjes med nogle flade, rødmalede Trækarabiner, forsynede med to Blikplader, hvis Raslen markerede Geværgebenes Tempo.

Men snart kom vi alvorligere med, og naar jeg tænker tilbage derpaa, forbavses jeg over den Resoluthed hvormed man sendte os til et Arbejde, hvor en eneste Gnist var den sikre Død.

Vi vare ikke forberedte paa Krigen, og det viste sig hurtigt, at vi havde Mangel paa de fornødne Patroner. Der blev derfor indrettet en

Patronfabrik i det tæt ved Skolen liggende Artillerilaboratorium, og derhen vandrede vi saa hver Morgen for at tage Del i dette farlige Arbejde, under Tilsyn af Laboratoriets Underofficer.

Hvor tydelig husker jeg ikke disse Dage, med al deres Travlhed og Liv! Vi førtes ind i en meget lang Bygning, hvor Rummet udgjorde en eneste gennemløbende Sal, og her stod Rækker af smaa firkantede Borde, og paa hvert af disse et Fjerdingkar med Krudt og et lille Blikmaal.

Patronerne vare dengang meget primitive. De dannedes af et stift Papirshylster, hvis nederste Ende afsluttedes af den vægtige Musketkugle, medens Patronens øverste, frie Del blev lukket med en saakaldt Laas, som fremkom ved at sammenfolde Papiret paa en særegen Maade.

Naar Arbejdet skulde begynde, tog fire Dreng Plads om det firkantede Bord, hvorpaa Krudtfjerdingen stod. Saa tog Nummer Et det tomme Patronhylster op af en Kasse paa Gulvet og rakte det til sin Sidemand, som fyldte et Blikmaal Krudt i det, saa laasede Nummer Tre Patronen og rakte den til Nummer Fire, som lagde den ned i en Kasse paa Gulvet. Ved denne Fordeling af Arbejdet gik det Hele i en rivende Fart; men der maatte ikke tales et Ord — Alt skulde gaa i stille, militærisk Alvor. Men alt

som jeg laasede Patronerne, kunde jeg ikke lade være at hviske: „Den er til Prinsen af Noer! Den er til Hertugen af Augustenborg!“, og hvis de to Brødre havde faaet alle de Patroner, der saaledes blev dem adresserede, havde Oprøret været endt i en Fart; men desværre endte det med, at jeg selv fik en af mine Patroner i Hovedet.

Foruden Eleverne fra Borgerdydskolen, mødte ogsaa adskillige Andre, deriblandt Drengene fra Frederiks tyske Kirkeskole, de samme Drengene som vi havde holdt Søslag med og som i det Hele havde et godt Øje til os. En af disse Drengene, en lang, opløben Fyr, havde en Dag faaet Plads ved vort Bord, og da jeg atter begyndte min Hvissen, sagde han kort og godt: „Hold Kjæft, Borgerdyd“.

Da jeg nu ikke vilde lade mig sætte, forandrede jeg Omkvædet til: „Den er til Beseler! Den er til Franke!“, men saa rejste den lange Dreng sig, greb fat i en tom Patron og slog mig med Kuglen saa voldsomt i Hovedet, at jeg tumlede ned af Stolen. Han blev strax vist bort, men jeg havde faaet et saa voldsomt Slag, at jeg i flere Dage ikke kunde møde til det krigeriske Arbejde. Dette indstilledes ogsaa snart, og man undgik derved at dele Skæbne

med Rendsborg Laboratorium, der sprang i Luften med mangfoldige Arbejdere.

Skoledrenge ere ikke Politikere — i det mindste ikke dengang — og den stærke Frihedsbevægelse, der gav sig Luft i Møder, Deputationer og Optog, betragtedes af os Drenge mere som „Sjov i Gaden“, end som store historiske Begivenheder, der skulde afgøre vort Fædrelands Skæbne. Og dog greb flere af hine Dages Begivenheder mig saa stærkt, at jeg endnu tydelig mindes dem. Saaledes husker jeg et af Møderne i Casino. Jeg ser endnu den store Sal stuvende fuld; ser Orla Lehmanns krøllede Hoved, hører hans vældige Røst, der drukner i tordnende Hurraer.

Alle rejse sig, der er Torden og Elektricitet i Luften, „Danmark dejligst Vang og Vænge“ bruser gennem Salen, og Fader, min gamle skikkelige Fader, bliver saa begejstret, at han giver Champagne til ganske fremmede Folk. Det var en aldeles uhørt Luxus, og at Fader skænkede rundt til Folk, han aldrig før havde set, slog mig som et Mirakel.

Fyrretyve Aar efter hørte jeg Estrup tale, omtrent fra samme Plet som Orla Lehmann i 1848. Hvilken Forskel! — Lehmanns Tale var Enthusiasmens glødende Lava, Estrups Skorpens stivnede Ro, Hornblendens matematiske Kry-

stal, hvor hver Flade og hver Kant stivner i Beregnings Ro. „Tale er Sølv, tie er Guld — jeg har som Finansminister nu altid foretrukket Guldet.“

En Haandbevægelse, et Buk, og Forsamlingen gik hjem, akkurat lige saa klog som den var kommen. Det havde man ikke ladet sig nøje med i Otte og Fyrre.

Ogsaa det store Folketog til Christiansborg greb mig ved sin imponerende Vælde. Midt gennem den bølgende Menneskemasse skød den sig frem, denne Borger-Falanx, med Hvidts noble Skikkelse i Spidsen. Det Hele gik saa roligt, sindigt, støt og trygt, at man ikke forstaar Uroen paa Slottet, mindst hos Hans Majestæt.

Frederik den Syvende var i det Hele ingen Helt, og i hans første vanskelige Regjeringsperiode svajede han for vekslede Stemninger af højst ulig Natur. Snart vilde han regere, snart abdicere, og da han nu saae det store Tog nærme sig Slottet, udbrød han blegnende: „Hvad er dette? Hvorfor stormer denne store Folke-masse mod vort Slot?“

Stemann svarede: „Deres Majestæt, det er Kjøbenhavns Borgere, som under Anførsel af deres Repræsentanter kommer for at bede om en Konstitution.“

„De skal faa to, om de vil ha'e det,“ svarede Kongen med et Befrielsens Smil. Han anede næppe selv, at Tiden skulde tage ham paa Ordet.

Da saa den fri Forfatning var givet, blev der nedsat en Komité, hvis Opgave var at forevige denne Begivenhed ved Prægningen af en Medaille, som skulde blive hele Folkets Eje. Jeg husker ikke alle Komitémedlemmerne; men Bournonville var et af dem, og Ploug skulde levere Indskriften. Man henvendte sig saa til den senere Professor P. Petersen, dengang Møntmedaillør i Altona, og han paatog sig at skære Stemplerne for otte Hundrede Rigsdaler, samt at staa i Forskud for det Guld, der vilde medgaa til det Exemplar, som skulde overrækkes Frederik den Syvende. Professor Petersen anvendte megen Flid paa sit Arbejde, som paa Forsiden bar Frederik den Syvendes Hoved og paa Bagsiden Frihedens Genius, der rækker Danmark Haanden under den Plougske Linie: „Kongens og Folkets fælles Pagt, Danmarks Lykke“.

Under Frihedens Genius skulde der nu have staaet: „Den fri Forfatning af 5te Juni 1848“. Men da Pladsen var lovlign knap, lod Petersen sig nøje med at sætte: „Den f. Forfatning“, hvad der jo ganske vist kunde tydes paa mange

andre Maader end den fri. Komiteen blev mistænkelig, særlig da Petersen ikke var meget liberal, og forlangte at f. skulde rettes til fri; men Kunstneren erklærede, at dette var umuligt, da Stemplet alt var hærdet, og han ikke vilde skære et nyt for den Bagatels Skyld.

Saa blev der endelig efter langt Vrøvl præget et Exemplar i Guld, og Frederik den Syvende fik sin f. Forfatning overrakt af Bournonville; men Hævnen over Petersen udeblev ikke. Forgjæves gik han fra Dør til Dør hos Komitémedlemmerne for at faa sin Betaling, og da han endelig en Dag traf Bournonville, erklærede denne, at han ikke havde Begreb om hvor Pengene skulde komme fra, hvorpaa han forsvandt med et Buk. Det Hele endte med, at Kunstneren fik Udlæget for Guldet betalt, samt Tilladelse til selv at forhandle Medaillen i Bronze.

Da Petersen stolede paa den uhyre Begejstring, som den f. Forfatning havde vakt, var han naiv nok til at lade fem Hundrede Exemplarer præge, og af disse var han saa heldig at sælge en Snes Stykker, saa at han i det Hele led et Tab paa henved et Par Tusinde Rigsdaler.

Mange Aar efter forærede han mig et Exemplar med ovenstaaende Historie i Tilgift. —

Det var dog især Krigen og Krigstilberedel-

serne, som mest fængslede os Drengene, og vi forsøgte ikke nogen Lejlighed til at komme med naar Trommerne lød; men der var ogsaa Lejligheder, hvor Begejstringen slog ud i saa klare Flamme, at deres Genskin lyser og varmer endnu efter et halvt Aarhundredes Forløb.

Jeg var en Dag drevet ud ad Vesterport. Det hed sig, at Soldaterne skulde afsted med Jernbanen, og det maatte jeg naturligvis se. Det danske Jernbanenet var dengang akkurat fire Mile langt. Det strakte sig fra Kjøbenhavn til Roskilde, og hertil skulde Soldaterne befordres. Den nye Banegaard, en tarvelig Træbygning i Nærheden af Tivoli, glimtede af Vaaben og Uniformer, der som en lang rød Linie fyldte Waggonerne med disse djærve Helteskikkelser, der skaffede os Sejrene ved Fredericia og Isted, ved Frederikstad og Flensborg. Tæt pakket op til Banens Rækværk stod Tusinder af Mennesker, som vilde sige de Bortdragende Farvel. Hvide Tørklæder flagrede som Duer, og Jenserne svang til Gengjæld deres Feltflasker og bredbugede Chakoter.

Da raabte en ung Soldat ud ad Kupévinduet: „Er her Ingen, som giver Noget til en Dram?“ Dette skulde være en Vittighed, men Spøgen blev optaget som Alvor. En aldrende Borgerkone rodede ivrigt i sin Lomme, og i næste

Øjeblik fløj hendes fattige Pengepung op til den kønne, unge Soldat og Exemplet virkede med uimodstaaelig Magt. Penge og Portemonaier fløj i Grams til de jublende Jenser, og jeg saae unge Piger, som lod deres Shavlsnaale og Brocher flyve sammen med Buketter og Blomster. Saa brød Solen gennem Skyerne, Lokomotivet udsendte en skærende Hvinen, der svandt i Folkets og Soldaternes Hurraer, og under Tonerne af den tapre Landsoldat gled Toget afsted indtil det tabte sig i det Fjerne, fulgt af Tusinders taarevædede Blikke.

Den tapre Landsoldat! — Du Danmarks stolte og dog vemodige Marseillaise, hvor elektriserede du ikke i hine Dage enhver Dansk, der havde sit Fædreland kjært. Over hele Landet klang du som en stolt og løftende Sejrssang; naar disse Toner bruste frem under Slagets Torden var Sejren os vis. Ve den, som dengang havde vovet at haane Danmarks helligste Kampsang.

Men hvad maatte jeg ikke opleve fyrretyve Aar efter? — Jeg fulgte med som Deltager i Højres store Grundlovstog, og da det svingede over Højbro for at drage op forbi Frederik den Syvendes Rytterstatue, istemmede Musiken den gamle Slagsang, der havde ført Danmark til Sejr og Lykke. Mægtigt bruste Sangen op i

Togets Rækker, det var som et Pust fra Otte og Fyrre slog ned over det, stærkere og stærkere lød Sangen. Da væltede pludselig en Hob ilde sindede Personer sig ind i Toget, og under Raabet: „Hold Kæft med den forbandede Sang,“ sprængte de Rækkerne fra hverandre. Havde man gjort det i Otte og Fyrre, vare disse Karle blevne hængte paa Lygtepælene. Nu skete der ikke Andet end at et Par Betjente noterede dem. Saaledes kunne Stemninger og Tilstande vexle i Løbet af en Menneskealder; selv det ædleste og bedste hvirvles bort af Partikampenes Malstrøm.

Stærkest fulgte vi Drengene dog Krigens vexlende Gang, jublende ved vore Sejre, grædende ved vore Nederlag, og ikke fri for en vis skærende Satire naar der blev gjort Dumheder derovre.

En Broder til Skolebestyrer Bohr var som Løjtnant med i Afæren ved Hoptrup, hvor von der Tanns Friskarer ved Nattetid overrumplede en Afdeling af vore Jægere. Strax var der et vittigt Hoved, som besang Hr. Bohrs Retræte, og fra Skolepladsen klang det lystigt i Frikvartererne:

„Ved Hoptrup løb Hr. Bohr!
 Han var ej længer stor,
 Med samt sit Jægerkor,
 Ja, det hele Jægerkor.“

Langt alvorligere var dog Dumheden ved Eckernførde, der kostede Danmark to af dets stolteste Skibe. Dumheden var Kapital, fordi den var et Experiment uden Maal og uden Med, blot tjenende til at afgjøre et dengang brændende Spørgsmaal om, hvorvidt svære Skibe kunde tage Kampen op mod svært armerede Landbatterier. Spørgsmaalet var løst allerede 1807, da vore Bombardérfartøjer Intet formaaede lige over for de engelske Batterier ved Svane-møllen og Pesthuset; men man syntes at have glemte disse Erfaringer, da man for en stærk østlig Kuling sendte Linieskibet Christian den Ottende og Fregatten Gefion ind i den lange, smalle Eckernførde Fjord — det var at jage to Hvaler ind paa Grundvande for at blive harpunerede af tyske Soldater. Resultatet blev, at en tysk Underofficer skød Christian den Ottende i Brand og sprængte det i Luften, medens Gefion maatte stryge Flaget og blev taget. Det var en Skam og Forsmædelse uden Lige for vor stolte Søkrigshistorie. Niels Juel i Kjøgebugt, Tordenskjold i Dynekilen og Olfert Fischer i Kongedybet blegnede derved — det var som blev der lagt et Sørgeflor over vort stolte gamle Orlogsflag, der havde faaet en Rift, som først bødedes under Helgoland af vor tapre Suenson og hans Helte.

Hvor tydelig husker jeg ikke den Dag, da Efterretningen om Nederlaget naaede Kjøbenhavn. Fader og jeg vare gaaede op paa Charlottenborg, hvor Udstillingen lige var aabnet, og vandrede gennem de store Sale, hvor der var faa Folk og færre Malerier end ellers. Overalt mærkede man Krigsstemningen; den sædvanlige Charlottenborgkritik var forstummet, og foran enkelte udmærkede Billeder talte Tilskuerne mere om Krig end om Kunst.

Just som vi vare gaaede gennem Figursalen, kom Takkelmester, senere Kommandør Braëm gaaende med sin Hustru hen imod os og raabte fornøjet: „Naa, jeg kan bringe dig en god Efterretning, kan du huske du var bange for min Søn? Nu kan du slaa den Sorg af Hovedet, han er bleven Kadet ombord paa Christian den Ottende — saa har jeg da ham i Sikkerhed!“

Da saa jeg et løjerligt Syn langt inde i Salen, en lille graahaaret, spidsnæset Mand løb fra den ene Gruppe til den anden, borede sig ind i dem, sprængte dem fra hinanden ved nogle uhørlige Ord og løb saa videre lige hen imod os.

„Har De hørt den sidste Nyhed fra Krigen?“ fistolerede han. „Christian den Ottende er sprængt i Luften og Gefion har strøget Flaget for et tysk Batteri.“

Braëm blev ligbleg, greb sin besvimende Hustru i sine Arme og spurgte blot: „Hvor?“

„I Eckernførde Bugt,“ svarede Manden og ilede videre. Han hørte til de rigtige Ulykkesfugle, for hvem selv Sorgen er en Nydelse, naar den blot er en Nyhed.

Braëm vendte sig mod Fader og sagde med lav Stemme:

„Saa fik Paludan dog Ret! — Min stakkels Dreng!“

Jeg maatte løbe efter en Droske, og da jeg kom ned paa Kongens Nytorv laa der Ulykke i Luften, Ulykke over de spredte, sagte samtalende Grupper, ja, — om det saa var et Par Matroser ude fra Nyboder, saa bandede de ikke lystigt op som ellers, men græd som Børn, og de samme triste Syner gentog sig overalt da vi gik hjem.

Først lang Tid efter fik jeg at vide, hvad Braëms Ytring om Paludan betød, og da Sagen er ganske mærkværdig, skal jeg meddele den her.

Om Formiddagen den 5te April, netop paa den Tid, da Bataillen fandt Sted, kom Braëm op til Paludan, hvis Tvillingbroder var Chef paa Christian den Ottende. Da Braëm traadte ind, gik Paludan heftigt op og ned ad

Gulvet, vridende sine Hænder, og hilste ham med det Udraab: „I Dag sker der en Ulykke.“

Braëm vilde have nærmere Besked, men Paludan kunde ikke give anden Forklaring, end at han bestemt havde paa Følelsen, at hans Tvillingbroder var stedt i Fare med det Skib han kommanderede. At Broderen havde faaet Ordre til at løbe ind i Eckernførde Fjord vidste Paludan aldeles ikke, han troede tværtimod, at Linieskibet laa under Rygen; men at Ulykken vilde komme, derpaa var han sikker — og det slog til.

I Tyskland vakte Eckernførdesejren en ubeskrivelig Jubel; thi Ingen havde drømt om, at Nassauske og Lippedetmolske Feltpjecer kunde gøre det af med to af Danmarks stolteste Kampskibe.

I Prosa og Vers lød der et skingrende Sejershyl over hele „das grosse Vaterland“, og „die dumme Dänen“ bleve gjorte adskilligt dummere ved en Sejr der mere skyldtes ~~U~~held end Tapperhed.

Men størst var Sejershylet i den lille Ravnekrog, som de danske Chefer havde skaanet for et velfortjent Bombardement, en Humanitetsfølelse, som Preusserne senere saa smukt besvarede ved Bombardementet af Sønderborg i 1864. Hele Eckernførdes Befolkning strømmede ned til Stranden for at se det sprængte, for-

kullede Vrag, og haane vore Orlogsmatrosen og fangne Officerer, efterhaanden som de kom i Land.

Men man lod sig ikke nøje hermed; man opfiskede de forsprængte Kanoner, og af deres Metal lod Eckernførdes Damer præge en Smædemedaille, hvor man over Lineskibets Vrag og Gefion under tysk Flag læser Ordene: „Von den Jungfern Eckernførdes —“ Bitrere Had og Haan er der vel næppe budt os Danske.

Men Danmark fik Oprejsning! Gjengjældelsens retfærdige Nemesis fløj foran vore brave Jenser, som i det aarle Morgengry rykkede ud af Fredericias Porte, over de halmbelagte Gader. Her var det ikke Heldet, som skaffede os Sejren, men et Heltemod og en Dødsforagt, der besjælede hele den danske Hær, lige fra General Rye, der faldt, til den lille raske Hornblæser, som frejdig blæste sit „Avancer“, da Ambulancen bar ham saaret bort fra de fjendtlige Skanser. Fredericia-Slaget, Isted og Frederikstad ere tre lysende Stjerner i Danmarks Historie, som aldrig vil slukkes.

Da Sejersbudskabet fra Fredericia naaede Christianshavn, laa jeg syg og forpint i min Seng; thi den ulykkelige Lollandske Feber kom hver Sommer igjen. Fenger havde lige forladt mig med den Bemærkning, at nu var det bedst

vi tog fat paa Chininen, da jeg nede fra Skolepladsen hørte tordnende Hurraraab, jublende Stemmer og Trin af mange Fødder, der stormede op ad Trapperne. Jeg tænkte, at vi havde faaet Maanedsløv, og sukkede saa smaat over, at jeg nu skulde ligge den hele Dag ganske alene; men da blev Dørene revne op paa vid Gab. Under ustandselig Jubel styrtede Kammeraterne ind og forkyndte Sejren ved Fredericia med straalende Øjne.

Da rejste jeg mig op af min Seng, klædte mig paa og gik ud med de Andre. Skønt jeg en Time i Forvejen havde rystet som et Espe-løv, var Feberen som blæst bort, og jeg har aldrig haft den senere.

Og saa kom Indtoget i September, dette Triumftog, der har skaaret sig saa skarpt ind i min Erindring, at jeg kunde male det, hvis jeg var Kunstner. Fra Løveapotekets Altan saae jeg disse solbrændte, hærdede Soldater komme i Parademarch, med Bøgeløv i de blaa Huer og friske Buketter i de Bøsseløb, der kort i Forvejen havde udsendt deres dødbringende Kugler. De kom fra lange Marcher med fuld Oppakning, og dog gik de som til Dans gennem de flagsmykkede Gader, under Tonerne af den tapre Landsoldat og Tordenen af et helt Folks Jubelraab. Man lo, man græd, man kyssedes

og man favnedes midt paa Gaden, under Blomsterregn og tusinde Tørklæders Viften — hele Kjøbenhavn var i de Dage en eneste stor Familie, som rakte Armene ud mod de Sønner, der havde forsvaret Arne og Fædreland. Det var Sejrens Dage, Danmarks stolteste Tid — Glans og Hæder over dem, der skabte den!

Min sidste Erindring er fra Ridehusets Banket for Tropperne. Jeg var blandt dem, der opvartede Soldaterne — hvor glad, hvor stolt følte jeg mig ikke derover. Og da de saa skulde drage afsted, hægtede jeg Tornisterremmen for en blond, bredskuldret Soldat med et prægtigt Fuldskæg, der naaede ham halvt ned paa Brystet; han lo ad mine kejtede Bestræbelser, bukkede sig dybere ned, greb mig om Livet, rettede sig i Vejret, og der sad jeg nok saa net paa Randen af hans Tornister, medens han marcherede ud under Tilskuernes rungende Bifaldsraab.

Først uden for Ridehusets Port fik jeg min Frihed og benede afsted det bedste jeg kunde, jeg syntes jeg havde været til Latter for det ganske Kjøbenhavn.

Og da jeg saa om Aftenen sent vandrede ud til Skolen ved det gamle Laboratorium, lød der Jubel og Sang, højkrøst Tale, og Hurraraab fra alle de Beværtningssteder jeg kom forbi.

Kiggede man ned gennem de smaa, forvitrede Kælderruder i Knejperne ved Børsen, saae man dem fyldte af Soldater, som trakteredes af de glade Kjøbenhavnere, og overalt klang Dagens nyeste Sejrssang:

„Dansken har Sejr vundet,
Hurra, Hurra!
Tysken sin Grav har fundet,
Hurra, Hurra!
Trindt om paa Danmarks Vænge,
Hurra, Hurra!
Jubler de danske Dreng
Hurra, Hurra!

Men hvad maatte jeg saa opleve halvtred-
sindstyve Aar efter! — De steg op af Fortidens
Grave, disse min Barndoms stolteste Syner; de
gik igen, disse Skikkelser fra Bau og Flensborg,
fra Isted og Fredericia. Men de kom ikke som
før, i stolte, tætsluttede Rækker, under Kano-
nernes Torden og Trompeternes Klang. Det
var ikke længer disse unge, solbrændte, kraftige
Mænd, med Marchens Støv paa de falmede
Faner, og det var ikke i Sejrens Lys og Sol-
skin de drog frem. Nej, det var en lang, uord-
net Skare af gamle, graahaarede, affældige Mænd,
som i øsende Regn drog gennem Kjøbenhavns
Gader, forbi en Slægt, der ikke havde set
deres Bedrifter, og derfor næppe forstod dem.

og dog var der Tak og Taarer til disse gamle Veteraner, som havde baaret Danmarks Hæder frem i vore tre mindeværdige Krigsaar. Men for mig var det, som saae jeg henfarne Aander, henfarne Tider drage mig forbi, og jeg spejdede forgæves efter den unge, kække Soldat, der havde løftet mig paa sine Skuldre og baaret mig ud paa sit Tornister.

Maaske var det den gamle, graahaarede Veteran, som nu i sin Bondekofte og støttende sig til den tykke Knortekæp sendte mig saa venligt et Øjekast — jeg veed det ikke. Men Et veed jeg: det var et Gengangertog, der drog mig forbi, og Himlen gjorde Sit til at lægge Sørgefloret over Veteranernes Faner. Under drivende Skyer, i øsende Regn tog det sig for mig ud, som et langt sørgende Ligtog, thi bag Skyerne, fulde af Graad, skimtede jeg det Ulykkensaar, der havde røvet os Sejrens Frugter og knust vore stolteste Forhaabninger.

FEMTE KAPITEL.

*Konfirmationen. — Religiøse Anfægtelser. —
Første Del af Artium.*

Da jeg en Aften vandrede paa Monte Pincio, viste min romerske Ledsager, Sproglæreren Bystrøm, mig et ynkeligt lille Træ midt imellem Palmer og Pinier, og spurgte om jeg kendte det igen.

Jeg stirrede paa dets tynde Stamme, dets forkrøblede Krone, dets halvvisne, forbrændte Løv og rystede paa Hovedet.

„De kalder Dem Naturforsker,“ udbrød Bystrøm leende, „og saa kender De ikke engang Deres eget Fædrelands stolteste Træ. Det er jo den danske Bøg.“

Jeg tog et Par halvvisne Blade — Bystrøm havde virkelig Ret! Men hvorledes var det muligt at kende vort stolte danske Skovtræ i dette

forkrøblede Exemplar, der ikke kunde suge nogen Næring af Roms hede, lavaholdige Tufbund? Da jeg næste Gang kom til Rom, og saae efter „il fago Danese“, var den helt forkrøblet.

Og som det gik dette Træ paa Roms klassiske Jordbund, saaledes gik det ogsaa mig i Hammerichs klassiske Pensionat. Jordbunden passede ikke for mig, den var haard, gold, fuld af Tidsler og Torne, og muligt var det gaaet mig som Bøgen paa Monte Pincio, hvis ikke Fader en Dag, kort efter Krigen, ganske umotive-ret havde spurgt mig, om jeg havde Lyst til at komme hjem.

Grædende styrtede jeg til hans Bryst uden at kunne sige et eneste Ord; men i det Øjeblik tror jeg, at han forstod mig, thi tre Dage efter var jeg hjemme paa den gamle Fabrik — jeg jublede af Glæde, og der kom nyt Solskin i mit Liv.

Det var i Efteraaret 1850 at jeg slap ud af mit Fængsel, og næste Foraar skulde jeg konfirmeres af Slotspræst Paulli, der var Faders Yndlingsprædikant.

Det var den 27de April 1851, en af disse kolde, klare Foraarsdage, hvor der er Vinter, ikke Vaar i Luften, og hvor den skarpe Paaske-østen hvirvler det smudsige Støv hen over de sidste Rester af Vinterens vigende Sne.

Erindringen om min Konfirmation er egentlig kun Kulde. Jeg frøs i Vognen, frøs i den store kolde Kirke, som dengang ikke kunde opvarmes, og da jeg kom hjem igen, var jeg saa legemlig og aandelig medtaget, at jeg rystede som et Espeløv.

I min lille stumpede Trøje stod jeg saa om Aftenen ved Døren for at tage mod Gratulation af de talrige Gæster; men de fleste lod mig staa og antog min Broder Sophus for Konfirmanden, skønt han var to Aar yngre end jeg. Det var en skrækkelig Ydmygelse, men tillige et godt Bevis paa, hvor meget det ublide Pensionatsliv havde hæmmet mig i Væksten. I min Faders Optegnelser staar følgende korte Notits: 1851, 27de April, Vilhelm konfirmeret, 52 Tommer. Senere gav Hjemmets Luft mig Garderhøjde.

Der knytter sig til min Konfirmation en Episode, som muligt kan forarge en eller anden Indremissionær, men som jeg dog vil fortælle, dels fordi den kastede en Skygge mellem Fader og mig, dels fordi den viser, hvor forsigtig en Sjælesørger bør være med at fremmane Billeder, der skræmme den barnlige Fantasi.

Paulli var en meget alvorlig Mand, der med stor Nidkærhed varetog sin Præstegerning og ikke taalte, at Konfirmanterne drev nogen Spot med Bibelen eller dens Ord. Jeg selv var den-

gang i højeste Grad barnlig troende og hørte med stor Andagt paa den Lære, Paulli forkyndte. Han havde en særegen indtrængende Evne til ligesom at hamre Skriftens Ord fast i de Unges Hukommelse, megen Flugt og Fart i sin fantasirige Fremstilling af de hellige Begivenheder, og han var i det Hele en Præst, hvis Ord vakte Tro og Tillid hos de Unge. Men ved Siden heraf dukkede der stundom en vis tør Praktik frem, som stod fuldkommen disharmonisk til hans ellers saa billedrige Fremstilling, og derved virkede ligesom en Spand koldt Vand efter et varmt Bad. Han lærte os saaledes, hvorledes man skulde hjemmedøbe Børn, berette døende og foretage lignende præstelige Handlinger, som Lægmænd kun sjælden faar Anvendelse for. Stundom kunde disse praktiske Vink komme saa akavede, at de rent tog Løftelsen fra mig. Saaledes sagde han en Dag, efter at have skildret den hellige Nadvers Indstiftelse, pludseligt til os: „Naar I nu kommer til Alters, maa I passe godt paa to Ting. Naar jeg rækker eder Brødet, der er formet som en Oblat, maa i passe paa strax at rulle den godt med Tungen, for ellers klæber den fast i Ganen, uden at I kan synke den, og dernæst maa I passe paa at trække Vejret rigtig dybt inden I drikker af Kalken, for ellers kan I let komme til at hoste og faa

Vinen i Halsen, thi I maa huske paa, at det er Christi sande Blod og af det maa ikke en Draabe gaa til Spilde.“

Disse Ord virkede næsten forbløffende paa mig, men endnu værre blev det, da han erklærede, at hvo der ikke fuldt ud troede paa Brødets og Vinens Forvandling til Christi sande Legeme og Blod, han aad sig selv til Doms og var fordømt til Helvede i al Evighed; thi større Synd kunde ikke tænkes — den var endnu værre end Synd mod den hellige Aand.

Natten før min Altergang sov jeg ikke. Jeg laa hele Tiden og tænkte paa, om jeg ogsaa nu var virkelig troende og kunde gaa til Herrens Bord med fuld Tro paa, at det var hans sande Legeme og Blod der rakte mig til Syndernes Forladelse. Flere Gange tænkte jeg paa, om det ikke var bedst slet ikke at gaa til Alters, men da jeg frygtede min Faders Vrede, opgav jeg atter denne Tanke, og faldt saa hen i en urolig, febril Slummer, fuld af skræmmende Drømebilleder.

Jeg husker endnu tydeligt, at jeg den næste Formiddag undrede mig over, at Fader saa roligt kunde gaa og klæde sig paa, ja endog drikke et lille Glas Portvin, inden vi tog i Kirke. Saa kom vi i Kareten og rullede af-

sted — de kunde lige saa gerne have kørt mig ud paa Amager for at „rettes“.

Min Frygt forsvandt dog nogenlunde, da jeg i Skriftestolen traf mine Medkonfirmanter og saae Paullis venlige Ansigt; men saa kom pludselig en Skikkelse ind, som tildrog sig hele min Opmærksomhed.

Det var en svær, bredskuldret Mand i blaa, langskødet Frakke og en hørgul Paryk paa Hovedet. Panden faldt skraat tilbage, Næsen var bred og flad, Munden fremstaaende, men Hagepartiet saa lidet udviklet, at hans Profil aldeles mindede om et af Troens hellige Faar eller Christian den Sjette, om man vil. Han saae ud til at være Brygger eller Brændevinsbrænder, var meget rød i Ansigtet, stønnede astmatisk og tørrede uophørlig Sveden af med et rødtærnet Bomuldstørklæde.

Jeg syntes, at han saae saa komisk ud, at jeg maatte vende Øjnene fra ham for ikke at forstyrres i min Andagt; men da han satte sig lige bagved mig, kunde jeg ikke undgaa at faa hans hede, pustende Stønnen lige i Nakken, og af og til var denne ledsaget af et klagende „aa, ja ja,“ som hyppigt faldt meget uharmonisk sammen med Paullis veltalende Ord.

Endelig var Skriftemaalet forbi, og ved min Faders Side traadte jeg op til det hellige Alter,

med den inderligste og oprigtigste Tro paa det Mysterium, der ventede mig. Jeg knælede ned paa Alterskamlen, bøjede mit Hoved, lukkede mine Øjne og bad; men da lød pludseligt et stønnende „ak, ja ja“ lige i mit Øre, og da jeg saa til Siden, var det den tykke Mand, som med stor Besvær krøllede sig sammen for at indtage en knælende Stilling.

Men herved skete det Forskrækkelige, at Noget sprang i hans Dragt, og med et jamrende „aa, ja ja“ førte han Haanden op under Frakkeskøderne, og fik det røde Bomuldstørklæde anbragt over Revnen, medens han vedblev at puste og stønne som en astmatisk Rinoceros.

Gud skal vide, at jeg gjorde Alt for at holde min Andagt oppe; men da Paulli i det samme rakte mig Hostien, randt hans Ord mig i Hu, og jeg gjorde en fortvivlet Anstrengelse for at følge hans praktiske Raad; men netop herved klæbede den sig fast til Ganen, saa at jeg ikke kunde synke den.

En usigelig Rædsel greb mig. Den tykke Mand havde forstyrret min Andagt, bragt mig ud af Stemning og gjort mig uværdig til at nyde den hellige Nadver saaledes som jeg burde.

I det samme rakte Paullis Medhjælper mig Kalken med de Ord: „Dette er Kristi sande Blod;“ men da jeg bøjede mig for at drikke,

mødte mit Blik Kalkens blinkende Guldgrund, og jeg fik en syrlig, ilde smagende Vin i Munden.

Nu var det aldeles forbi med mig. I min Fantasi havde jeg tænkt mig Vinen rød som Kristi Blod — jeg havde ikke Anelse om, at Kirken ved sin største Højtid benyttede sig af noget saa vammelt som denne gule, franske Vin, der ikke i fjerneste Maade mindede om det Blod, Kristus havde udgydt til vore Synders Forladelse. Det Hele forekom mig som en Profanation, ikke fra min, men fra Kirkens Side, og i mit Indre rejste sig en stærk Tvivl om, hvorvidt jeg kunde siges at have nydt Nadveren paa en saadan Maade, at jeg blev dens Naade værdig.

Denne Tanke forfulgte mig hele Dagen og gik om Natten over i mine Drømme. Det forekom mig, at den tykke Mand var sendt af Djævelen for at lede mine Tanker bort fra det Helligste. Det var ogsaa ham, der havde forvandlet Kristi Legeme og Blod til en tør Oblat og en Slurk sur Vin — Alt var sket for at friste mig og føre mig i Fordærvelse.

Disse Tanker, der muligen vilde forekomme Mange barnagtige, vedblev at pine mig med en saadan Vedholdenhed, at jeg tilsidst ikke kunde blive dem kvit. Jeg følte den samme trykkende Træthed i min Hjerne, som da jeg frygtede for

Kikkertmandens Øjne, og det blev mig klart, at hvis jeg ikke kunde skrifte min nagende Tvivl for Nogen, vilde disse Tanker tage Magten fra mig og føre mig i Fordærvelse.

Men hvem skulde jeg betro mig til? — Jeg frygtede min Fader og ængstedes for Paulli, der muligt strax vilde udtale det Anathema, jeg saa inderlig frygtede. Saa lukkede jeg Tvivlen og Frygten inde i mig selv, men derved blev det ikke bedre — de voxede kun derved.

Saa var jeg en Aftenstund oppe paa Volden, just som Solen gik ned. Den sank i al sin straalende Pragt, omgivet af røde, gnistrende Flammer, der kantede nogle sorte, sælsomt formede Skyer med luende Glød; men for mig havde det glimrende Syn ingen Tilløkkelse, dets ildrøde Glans mindede mig om Helvedes evige Luer, og jeg gyste derved.

Da følte jeg pludselig en Haand paa min Skulder, og en kendt Stemme udbrød: „Nej, er det dig, Jørgen! Men hvorledes er det, du ser ud? Har Nogen gjort dig Fortræd?“

Jeg vendte mig om og mødte Frimodts klare, venlige Blik. Han var for to Aar siden bleven Student, og jeg havde ikke set ham siden.

Jeg brast i heftig Graad. Han tog mig under Armen, og i den lune, lyse Foraarsaften vandrede vi Bastionerne rundt, medens jeg for-

talte ham, hvad der i de sidste Uger havde pint mig.

Pludseligt standsede han, saae mig skarpt, men venligt ind i Øjnene og sagde: „Jeg forstaar godt alt det, du har fortalt mig, men bryd dig ikke derom, thi selv er du uden Skyld. Du gik jo til Alters med den bedste Vilje og den reneste Tro. Hvad der saa hændte, var tilfældige Begivenheder, hvori du ikke havde nogen Skyld og derfor heller ikke bærer noget Ansvar. Vi ere alle Mennesker, og maa derfor føre det Menneskelige med os, selv til Herrens Bord. Men om det dér har taget Magten fra dig for et enkelt Øjeblik, skal du ikke frygte — det tilgiver Vorherre dig nok; thi han er en fornuftig Mand.“

Der laa i Frimodts djærve, sonore Stemme en egen overbevisende Klang, som gjorde mig godt, og i hans Blik saae jeg en saadan medfølelse Kærlighed, at al min Frygt forsvandt som de luende Skyer, der nu graanede hen over Horisonten.

Den Aften gik jeg tilsengs med et lettet Hjerte, og i Drømme klang det for mit Øre: „Vorherre er en fornuftig Mand.“

Men i dette Kapitel var min Fader det ikke. Et halvt Aar efter sagde han en Dag til mig, at han vilde gaa til Alters og at jeg skulde

ledsage ham. For første Gang i mit Liv kom det til en alvorlig Uenighed imellem os, thi jeg erklærede bestemt ikke mere at ville gaa til Alters, og da han spurgte mig hvorfor, svarede jeg, at det stred mod min Overbevisning. Saa foer han op i Vrede, og jeg husker, at han spurgte mig, om jeg allerede var bleven Ateist. Saa lidet forstaa vi Mennesker hinanden! Af Respekt for det, som Kristendommen betegner som det højeste Naademiddel, vilde jeg ikke vove for anden Gang at gøre mig uværdig dertil, og saa antog min Fader mig for Gudsfor nægter!

Da Madvig var bleven Kultusminister, indtraadte den Forandring ved de lærde Skoler, at disse selv dimitterede deres Elever, og det ved to Skoleexaminer, hvoraf den første omfattede Naturhistorie, Geografi, Tysk og Fransk, medens den sidste, der holdtes to Aar senere, særlig var helliget Latin og Græsk, hvis Timeantal i de sidste to Aar steg betydeligt ved Fjernelsen af de nævnte fire Skolefag. Den hele Ordning røber Madvigs udprægede Forkærlighed for de klassiske Fag; men om man virkelig vandt noget derved, er i højeste Grad tvivlsomt. At Studiet af Naturen har den største Betydning

for det nittende Aarhundredes Mennesker, synes Madvig slet ikke at have haft Øje for, thi for ham gjaldt en Cicero langt mere end en Newton eller Galilæi. Ved at beskære Undervisningen i Tysk og Fransk, opnaaede man blot at stække Kundskaben til to store Landes Kultursprog og deres verdenshistoriske Litteratur. Resultatet af Ordningen blev derfor saa uheldig som muligt; man lærte altfor lidet af de fire forskudte Pariafag, og man vandt ikke nogen synderlig større Færdighed i Latin og Græsk; thi saadanne klassiske Studenter, som der fandtes paa Poul Møllers Tid, blev vi sandelig ikke.

Mellem os Drengene vakte den nye Ordning den allerstørste Forfærdelse, thi de Lærere, vi havde haft i de to moderne Sprog, vare af en saadan Beskaffenhed, at de aldrig burde have virket ved nogen Skole, der tænkte paa at dimittere til Universitetet.

Vor Lærer i Tysk var en gammel, udslidt Kopist fra et af Ministerierne, en skikkelig, godmodig Mand, men ikke fri for at dyrke Bakkus i en saadan Grad, at man en Morgen fandt ham død i Ladegaardsaaens Mudder. Ikke saa sjældent bar han en lille Morgenrus med paa Skolen, og naar han da i sin blaa Vinterkavaj og med Brillerne ned over Næsen svinglede ind ad Døren, vidste vi alle, at nu vilde der blive evige

Løjer. Saa ravede han hen til Kateteret, fik Brillerne skudt op over Øjnene og besteg saa med et snøvlende: „Stille Drengerr!“ sin Hædersplads, hvor han granskede saa dybt i Protokollen, at han stundom faldt i Søvn. Imidlertid gik Spektaklet lystigt i Klassen, indtil han pludseligt mandede sig op ved et brægende: „Stille Drengerr dernede!“ hvorpaa han tog fat paa en Examination, hvor man næppe kunde høre Svarene for Latter og kaade Bemærkninger.

En Dag faldt vi paa den Spøg, at der skulde indtræde fuldstændig Stilhed i hele Klassen, naar Ordensduxen pudsede sin Næse, men dette gav et aldeles uventet Resultat; thi da den sædvanlige Larmen pludselig afløstes af den dybeste Stilhed, foer han op fra Kateteret og raabte med drævende Stemme: „Stille Drengerr dernede! Hvad er det for et Helvedes Spektakkel!“

Saa opgav vi fuldstændig Ævret.

Med vor franske Lærer var det ikke stort bedre bevendt. Det var den bekendte Ole Christian Borch, Søn af en rig Købmand, der i sin Tid havde støttet Borgerdydskolen, men for hvem det senere var gaaet tilbage, saa at Sønnen maatte ernære sig ved at give Timer i den Skole, der skyldte hans Fader saa meget.

Oprindeligt havde Borch været en meget dygtig Lærer, men senere sløvedes han, dels

ved det daglige Slid, dels ved et temmeligt erotisk Liv, og paa min Tid var han saa sløj i hele sin Lærervirksomhed, at det var til almindelig Skandale.

Naar han kom ind i Klassen begyndte han gjærne med de Ord: „Ja, i Dag kan I vel som sædvanligt ingenting,“ og hertil vræledes der i enstemmig Kor: „Nej, det er saa svært, Hr. Borch!“

„Saa kan I læse paa det et Kvarterstid,“ svarede han og trak „Flyveposten“ op af Lommen.

„Flyveposten“ var dengang, hvad „Forposten“ er nu, og naar Kvarteret var forløbet, foldede Borch Bladet sammen med den Bemærkning, at han skulde et Ærinde i Gaarden. Dette Ærinde tog gerne tyve Minuter, og naar han endelig kom tilbage, begyndte han en fransk Konversation over højst forskellige Emner.

Saaledes erindrer jeg, at han en Dag ganske ugenert tog sit Gebis ud af Munden og lod det vandre Klassen rundt, for at vi kunde beundre dets sindrige Konstruktion, der skyldtes en Snedkersvend paa Almindelig Hospital.

Alt dette klang meget nydeligt paa Fransk, og var os til stor Moro; men saa brød han pludseligt af med et strengt: „Lader os male paa Mølle. — Hvorfor skulle vi ikke male hver-

andre paa Mølle o. s. v.“ Hver Dreng fik sit Spørgsmaal og dertil enten et Nul eller Ug, og saaledes fik det Udseende af, at hele Klassen var overhørt, naar Timen var tilende.

Da nu den nye Ordning indtraadte, havde vi i Fransk kun læst „Colomba“ af Prosper Merimée, og i Grammatik avoir og être samt de uregelmæssige Verber, og hermed skulde vi i 1852 møde op for Universitetets Censor, som ikke var nogen ringere end Madvig selv.

Jeg husker den dødelige Rædsel, som greb os ved dette Budskab. Ingen af os kendte Madvig; men for os Alle stod han som en vældig, tobenet latinsk Grammatik, der vilde male os paa Mølle, saa vi kom ud som det fineste franske Mandelklid.

Stiv, alvorlig og pedantisk satte han sig ved Examensbordet, lige over for Borch, der var saa rød i Hovedet som en Bonderose, og Examinationen begyndte.

Borch tog paa at pludre løs paa Fransk, men næppe havde han overhørt et Par Elever, før Madvig paa sin tørre Maade bemærkede: „Jeg tror, det vilde være heldigst, om De examinerede noget mere og konverserede noget mindre.“

Borch bladede nervøst om i „Colomba“ og spurgte Examinanden: „Hvorfor skulle vi ikke

male hverandre paa Mølle —“ et Spørgsmaal, der irriterede Madvig i den Grad, at han svarede: „Jeg tror, at det vilde være heldigst for alle Parter, om vi lod Verbet mouliner ligge indtil videre.“

Borch følte sig dødelig fornærmet og svarede: „Ja, saa veed jeg ikke, om De muligvis ønsker at overtage Examinationen?“

Madvig stirrede hvast paa ham og sagde: „Ja, det strider ganske vist mod Reglerne; men siden De selv foreslaar det, vil jeg ikke undrage mig derfor.“

Derpaa bøjede han sig ned over Examenslisten og sagde: „Bergsøe.“

I dette Øjeblik kunde man have købt mit Liv for en meget billig Penge. Madvig slog op paa et Sted, vi aldeles ikke havde læst, pegede med Pennen midt paa Siden og sagde: „Vil De begynde der.“

Man brugte dengang Fjederpenne, og da Madvig pegede med Fanen af Pennen, spredte Straalerne sig saaledes, at det ikke var mig muligt at finde Begyndelseslinien. Herover blev han meget utaalmodig og læste selv Linien op; men da dette skete paa et Fransk, der havde et stærkt Anstrøg af Bornholmsk, blev jeg lige klog og begyndte atter paa et fejl Sted.

Nu tabte Madvig aldeles Taalmodigheden, og idet han læste Siden op, forlangte han, at jeg skulde oversætte Punktum for Punktum. Dette kunde jeg naturligvis ikke, og Resultatet blev derfor i Ordets egentlige Forstand maadeligt.

Havde Madvig indjaget os Skræk, saa vakte det almindelig Jubel, da vi erfarede, at Christian Hostrup skulde være vor Censor, mærkeligt nok i Tysk. Han var Madvigs absolutte Modsætning: ung, glad, frisk og med et ejendommeligt vindende Smil, der bredte Solskin over hele Klassen, lige fra det Øjeblik han traadte ind. Som han der sad ved Examensbordet, skødesløst gængende paa Stolen og purrende op i sit lange, rige Haar, var han Billedet paa den glade, danske Student, der lader Fem være lige og ikke tager det saa nøje med Lærdommen. Og det gjorde han sandelig heller ikke, thi naar en Synder standsede i en af Hjorts mange grammatiske Remser, sagde han yderlig godmodigt: „Det kan vi jo gerne springe over,“ og gik saa videre til noget Andet. Kun een Gang sagde han: „Nej, der tager De bestemt fejl,“ og det var, da en ulykkelig Synder oversatte Schillers Ord i Wilhelm Tell: „Bist Du ein Biedermann?“ ved: „Er Du en Færgemand.“

Hele Klassen brast i Latter, og Hostrup var den, der lo højst af dem Alle.

Kun lidet anede jeg dengang, at jeg skulde blive Madvigs Cicerone i Rom, og at jeg skulde holde Mindetalen over Hostrup ved Afsløringen af hans Marmorbuste i Studenterforeningen.

SJETTE KAPITEL.

Valg af Studium. — Mit første Besøg hos Professor Schiødt. — Koleraens Udbrud i Kjøbenhavn.

Naar man analyserer et Liv i dets Enkelt-
heder, vil man ofte finde, at ganske smaa Be-
givenheder, tilsyneladende rene Tilfældigheder,
komme til at virke saa afgjørende, at de blive
bestemmende for hele Perioder i ens aandelige
Udvikling. De svæve som Bakterier i Luften;
man undgaar dem ikke og undres senere over,
at saa lille en Organisme har kunnet udøve saa
stor Indflydelse paa den Plan, hvorefter Livet
lægges.

Al min Hu havde lige siden min første Barn-
dom staaet til Studiet af Naturvidenskaberne,
uden at jeg dog havde gjort mig klart, hvor
jeg skulde tage fat. Saa kom Afgjørelsen, som
faldende ned fra Himlen.

Blandt mine Skolekammerater var der en meget livlig og energisk Dreng, Eugen Ibsen, nu Overlærer ved Sorø Akademi. Han var fra Odense, og da han kom til Pensionatet medbragte han en lille Samling Insekter, som vare tagne i hans Fødebys Omegn. Denne Samling paavirkede mig i en ganske særlig Grad, fordi den indeholdt en Mængde store og smukke Former, som jeg ikke kjendte, og som det nu blev mit højeste Maal at komme i Besiddelse af. Hos Snedker Seehusen paa Christianshavn bestilte Fader et Insektskab, og nu begyndte jeg i Forbindelse med Frederik Meinert, nu Inspektør ved det zoologiske Museum, en Række Exkursioner, som ganske vist ikke vare til Gavn for min Fremgang i Skolen, men som fyldte mig med den mest levende Interesse for hele det myldrende Insektliv, som færdes i vore Skove og Moser.

Vore Søndagsture gjaldt særlig Strandmøllen, hvor den elskværdige Christian Drewsen modtog os paa det hjerteligste; thi ikke alene besad han selv en stor og velordnet Samling, men hele Huset var saa at sige Entomologer; thi baade hans Hustru og Døtre samlede Havens flagrende Sommerfugle og ordnede disse spraglede, flyvende Blomster til en harmonisk Helhed. Drewsen selv sagde spøgende, at hans Hustru laa

paa Pupper, thi naar det gjaldt en sjælden Art, var hun ikke bange for at udklække den ved Sengevarmen, naar det kolde og fugtige Efteraar kom.

Paa en af disse Ture fandt jeg en søndertraadt Bille. Jeg tog den op og saae strax, at det var en Art, jeg aldeles ikke kjendte, og som jeg derfor nogle Dage senere viste til min Naturhistorielærer Daniel Bølling. Han var lige saa klog som jeg, men mente, at den maatte være beskrevet i det af Professor Schiødte udgivne Værk over de danske Biller; men noget Kendskab til denne Forfatter havde han ikke.

Med Opofrelse af omtrent alle mine Lomme-penge fik jeg det temmelig kostbare Værk anskaffet, og saae til min Glæde, at det omtalte Insekt kun var fundet en enkelt Gang tidligere paa Bakkerne ved Brede, og det kun i et enkelt Exemplar.

Nu ilede jeg paa ny op til Bølling, som just havde været til et Møde i den naturhistoriske Forening, hvor Professor Schiødte havde holdt et Foredrag, som havde sat Bølling i den højeste Begejstring. Han kunde ikke blive træt af at rose Foredragets Klarhed og Ro, dets beherskede Form og dets dybe videnskabelige Indhold.

„Han taler som den, der har Myndighed,“ sagde han. „Først naar man hører ham, for-

staar man, hvad Videnskab er. Han er utvivl-
somt Europas første Entomolog, og vil du lære
noget, maa du gaa til ham.“ Dette var nu
lettere sagt end gjort; thi hvorledes skulde jeg,
Skoledrengen, vove at trænge ind hos den første
Mester i en af Zoologiens vanskeligste Grene.

Jeg overlagde Sagen med Ditlevsen, nu Di-
striktslæge i Lyngby, og hvor store Børn vi
begge vare, viser den fantastiske Plan, vi lagde
for at gøre Schiødtes Bekendtskab.

Vi blev nemlig enige om at gaa ud til Lade-
gaardsaaen, hvor Schiødte boede, og give os til
at fiske Vandinsekter udenfor hans Vinduer.
Han vilde da muligt lægge Mærke til os, og
hvis dette ikke skete, skulde en af os falde i
Vandet, saa maatte han da absolut komme ned
for at hjælpe to saa ivrige Entomologer. Heldig-
vis blev denne barnagtige Plan ikke til noget;
thi da jeg havde vist Bølling mit Fund, raadede
han mig til at gaa lige til Schiødte og meddele
ham, at jeg havde fundet den sjeldne Løbebille
Chlænius Sulcicollis.

Med bankende Hjerte vandrede jeg saa en
Aften ud til den gamle Svanemosegaard, hvor
Schiødte boede i en lav, træbeklædt Bygning,
som havde et alt andet end herskabeligt Præg.
Flere Gange gik jeg forbi Porten uden at turde
gaa ind; men endelig tog jeg Mod til mig og

blev af Fru Schiødte vist op til den Kvistlejlighed, som paa een Gang udgjorde hans Arbejdsrum og hans Museum.

Man har i vore Dage udgivet Interiører af vore Kunstneres Ateliers og vore Skuespilleres Værelser. Man træffer i de første kostbare Silke-druerier, antike Møbler, pragtfulde Vaaben og store Makartbuketter; i de sidste Billeder, Buster og Laurbærkranse. Det kunde være interessant for Sammenligningens Skyld at faa nogle Interiører af vore første Videnskabsmænds Studereværelser, for at sammenligne deres beskedne Tarvelighed med de andres Luxus og Pragt. Videnskabsmanden er en flittig Bi, der nøjes med en Celle; Kunstnerne og Skuespillerne Sommerfugle, der maa have en Blomsterhave til deres Raadighed.

Jeg anstillede ikke disse Betragtninger, da jeg stod udenfor Schiødtes Dør, men da jeg aabnede den, forbavsedes jeg over den spartanske Tarvelighed, hvorunder en Konge i Videnskabens Rige boede.

Foran mig laa et lille aflangt Rum, hvis Vægge optoges af Bogreoler fra Gulv til Loft. Under Skraataget fandtes et bredt Kvistvindue, med Schiødtes Arbejdsbord og Mikroskop. En høj Skrivepult dominerede det ene Hjørne af Kvistværelset, medens det modsatte optoges af

en lav Sofa, hvori der sad en mørkhaaret Mand i graa Slaabrok, ivrig beskæftiget med at stoppe en lang Pibe. Han afbrød ikke sit Arbejde, men stirrede hvast paa mig over Brillerne og spurgte barsk: „Hvad vil De?“

Alt mit Mod forsvandt ved denne korte Tiltale, og jeg mægtede kun at fremstamme en frygtsom Ytring om, at jeg havde fundet en meget sjælden Bille. „Hvilken?“ spurgte Schiødte, idet han tændte sin Pibe og omgav sig med nogle vældige Røgskyer.

„Chlænius Sulcicollis“. Schiødte udstødte en ejendommelig plaffende Lyd mellem Tænderne og spurgte: „Hvoraf veed De det?“

„Jeg har bestemt den efter Deres „Danmarks Eleutherata“.“

„Man kan ogsaa bestemme fejl,“ bemærkede Schiødte.

„Men jeg har ikke bestemt den fejl,“ svarede jeg med Overbevisningens Sikkerhed.

Uden at svare snappede han Samleræsken ud af min Haand, aabnede den og pustede en vældig Tobakssky ned i den. Derpaa gik han hen til Reolen, tog sit Værk ned og gjorde en kort Notits i det. Derpaa vendte han sig mod mig og sagde: „De ser ganske godt! Hvad hedder De?“

Jeg maatte nu give Schiødte Oplysninger om alt, hvad der vedrørte mig, men da jeg til

Slutningen udtalte, at det var min højeste Lyst at blive Naturforsker, fortrak hans Ansigt sig til en underlig bitter Grimace, og idet han satte sit Værk op paa Hylden, svarede han: „De maa før slaa Sten paa Landevejen end blive Videnskabsmand i Danmark.“

Dengang forstod jeg ikke hans Ord og følte mig uhyggelig berørt af dem; senere har jeg forstaaet baade ham og dem; men da var det for silde, og det var helt andre Forhold, der drev mig bort fra en Bane, jeg havde saa kjær.

Fra den Aften var Bekjendtskabet med den berømte Entomolog sluttet, og det steg senere til et trofast Venskab, der varede til hans Død. Schiødtte blev min Læremester i Videnskaben, min Vejleder i Anatomi, exakt Analyse, ja selv i Entomologiens ret udviklede Latin, ligesom jeg fulgte ham paa flere af hans entomologiske Exkursioner, særlig til det ved Otto Frederik Müller saa bekendte Frederiksdal, hvor Furesøen og de omliggende store Skove blev undersøgte med den Grundighed, der var Schiødtte saa egen.

Det var en stille, varm Sommeraften i Juni 1853, at Meinert og jeg vandrede hjem ad Lyngby Landevej efter en lang og trættende Exkursion i Aldershvile Skove. Først sent naaede vi Byen, og da jeg kom ind i Porcellænsfabrikens Gaard,

saae jeg til min Forbavselse, at der var Lys i min Faders Værelse, skønt det allerede var ud paa Natten. Da jeg traadte ind, sad han ved sit Skrivebord og ordnede en Del Papirer, som jeg antog for Fabrikens Regnskaber; men der var paa hans Ansigt et underligt Udtryk af ængstelig Bekymring, saa at jeg fik en ubestemt Frygt for, at der maatte være hændet Fabriken en eller anden alvorlig Begivenhed.

Ved mit Komme rejste han sig langsomt, gik hen imod mig og sagde med en underlig tonløs Stemme: „Veed Du af, at vi har faaet den asiatiske Kolera? Det vil nu gaa os som i Paris.“

Der fulgte nu en Samtale, som jeg næsten ordret har gengivet i „Fra Piazza del Popolo“, og som mere vakte min Forundring end min Frygt; thi ung, som jeg var, ansaae jeg ikke Faren for særlig overhængende. Dog maa Efterretningen have gjort et vist Indtryk paa mig, thi om Natten drømte jeg, at jeg stod foran en uhyre Globus, og paa denne saa jeg en Brilleslange, som fra Indien bugtede sig mod Nord-vest, idet den fulgte Flodernes Løb. Leende fortalte jeg næste Morgen min Drøm, men den, der ikke lo, var Fader. Han saae tværtimod bekymret paa mig og sagde: „Jeg tror, vi gaar svære Tider imøde.“

Den Sorgløshed, hvormed jeg havde modtaget min Faders Budskab, var ikke egen for mig; tværtimod deltes den af største Parten af de glade Kjøbenhavnere, som lavede Vittigheder over, at Farsoten netop var kommen i Terminen, paa den „ulyksalige 11te Juni“. Der var til en vis Grad ogsaa noget, der talte til Gunst for denne Sorgløshed, thi medens Koleraen med frygtelig Voldsomhed havde hærget Europas Hovedstæder, havde den aldrig lagt sin klamme Haand paa det nordiske Athen, og da den endelig naaede os i 1853, var den saa godt som ophørt i hele det øvrige Europa. Man vidste desuden af Erfaring, at visse Lokalteter vare uimodtagelige for denne Sygdom, og man antog, at Saltholmskalken, hvorpaa København hviler, trak den overliggende Jords skadelige Dunster til sig og derved forhindrede Smitte; man havde ganske glemt de store Pestepidemier, som lige til 1711 havde hærget Byen paa det frygteligste, og man levede i den glade Illusion, at Kjøbenhavn var en renlig By, som havde faaet Brolægning og hvor det var forbudt at kaste Renovationen paa Gaderne. Man stolede paa den velvise Magistrats faderlige Regimente, og naar samme Magistrats ærværdige Medlemmer stadigt i „Korsaren“ blev afbildede som sovende, med Nathuen ned om Ørene, saa man heri kun

en skammelig Ondskab af Goldschmidt. At Byen laa som et viljeløst Offer for Asiens forfærdeligste Sygdom, anede de færreste. Med ægte københavnsk Galgenhumor gjorde man sig lystig over den indtrængende Fjende, og paa Sangerindeknejperne sang man:

„Ja Herrerne især de er
Saa møiet store Helte;
Men under Vesten hver dog bæ'er
Et uldent Mavebælte.“

Paa lignende Maade havde man haanet de Engelskes Bomber, inden de slog os om Ørene i 1807; thi København har altid været en vittig By!

Men som den laa dér i 1853, beskinnet af Junisolens glødende Straaler, var den i sanitær Henseende ret ussel, en kalket Grav, bestemt til at modtage Tusinder af Lig inden Høstløvet falmede. Naar man kjender vor Tids København, med dets asfalterede Gader, underjordiske Kloaker og rene Kildevandsforsyning, gør det et underligt Indtryk at se, hvorledes København tog sig ud i en Periode, der endnu ikke er halvhundrede Aar fjernet fra vor.

Lige indtil 1848 var København, trods dens Hovedstadstitel, dog kun Danmarks største Provinsby, lidende af alle de Mangler, der klæbe

ved disse. Allerede Byens lave Beliggenhed maatte i sanitær Henseende vække Bekymring, thi dens nordlige og østlige Del laa kun ti Fod over dagligt Vande, og dertil kom, at Grundene i denne Del af Byen tidligere havde været enten Hav eller Morads, som kun var blevet til Land derved, at Byens Affald og Uhumskheder vare blevne anvendte som Fyld. Endnu den Dag i Dag støder man ved Grundgravninger paa hele Lag af dyriske og vegetabiliske Affald, og langt værre var dette Forhold i 1853, og kun meget faa Grunde vare udgravede i tilbørlig Dybde.

Tæt udenfor Byen strakte Søerne sig som et sidt, fugtigt Bælte, urenset og forgroede, skønt de vare Byens eneste Drikkevandsbeholdere, og udenfor Voldene kom et nyt Bælte af mudrede Fæstningsgrave, som ganske vist havde deres idylliske Skønhed, men vare i høj Grad sundhedsfarlige, saa meget mere som Vandrenderne fra Søerne førtes igennem dem.

Kjøbenhavns Vandforsyning var dengang under al Kritik. Gennem gamle, raadne Fyrretræsrender lededes Overfladevandet fra Søerne ind i Byen. Da disse Træsrender dels vare slet sammenføjede, dels gennemtrængte af den Sumpgas, som den opfyldte Jord udviklede, blev Vandet paa mange Steder saa inficeret, at flere af de gammeldags Poste maatte forsynes

med Lærredsposer for at filtrere Vandet, medens andre bleve lukkede med en Hængelaas af Sundhedskommissionen. Foruden Vandforsyning fra Søerne havde Byen fra gammel Tid endnu en Del Brønde, men i flere af disse var Vandet saa slet, at de blev erklæret for ligefrem giftige ved de Undersøgelser, der efter Epidemien anstilledes af Vandinspektør Colding og den senere saa berømte Julius Thomsen.

Byens Renlighedstilstand var derhos i allerhøjeste Grad forømt. Gaderne vare slet brolagte, og paa hver Side af dem løb en dyb, stinkende Rendesten, som kun udskylledes, naar Himlen var saa naadig at besørge det. Paa mange Steder udsendte de saakaldte Slamkister deres kvælende Stank, og vandrede man en smuk Sommerdag ud ad Vesterbro, vare Rendestenene fulde af Slagteriernes Affald, som laa og raadnede i Solskinnet.

Men hvad der dog mest bidrog til at forpøste Luften om Sommeren, var den indre Havn og Byens talrige Kanaler. Her svømmede alskens Affald lystigt om i Kloakvandet, blandet med døde Fisk, druknede Hunde og Katte. Indtraf der Dødvande, hvad hyppigt skete i den hede Sommertid, antog Vandet en kaffebrun Farve og udsendte en ulidelig Stank, der kunde spores helt ind til Byens Centrum. Kongens

Nytorv, om hvilket H. C. Andersen i sin Ballon-
vise sang:

„Nu ser vi kun af Jorden

En lille sølet Egn —

Det er vist Kongens Nytorv,

Hvor der er faldet Regn,“

kunde paa en hed Sommeraften stinke ganske afskyligt; thi paa den ene Side laa Nyhavns lukkede Kanal, og bag Theatret den nu tilkastede Holmens Kanal, som mundede ud ved Holmens Kirke, medens den dannede en cul de sac ind imod Torvet, hvor den endte lige klods op ad det kongelige Theater. Her dannede den et Slamhul, fuldt af alle de Uhumskheder, som kom fra det daværende Gammelholm, og Theaterkattens Oprindelse skyldes vistnok de talrige Rotter, som beboede de gamle, raadne Bolværker, hvorfra de gjorde Strejftog paa Thalias Enemærker. Det klinger næsten utroligt, at man her, midt i Byens Centrum og lige bag det kongelige Theater, taalte en saadan Pestpøl, som under Epidemien bragte Død og Fordærvelse over hele den østre Del af Torvet; men indrømmes skal det dog, at man fandt paa en Afleder, som var ganske genial i al sin Simpelhed. Midt i Sumpen reiste man nemlig et tyve Fod højt Trækrør til stor Glæde for det kongelige Theaters Skuespillere, som nu havde

den Fordel, at faa den koncentrerede Stank direkte ind gennem Vinduerne. Den store Dødelighed, der senere ramte Charlottenborg og den tilstødende Del af Nyhavn, maa særlig tilskrives disse tvende Kanaler. Mærkeligt nok var det dog kun Skyggesiden, som blev angrebet, thi Nyhavns søndre Side, hvor Solen gjorde sin bakteriedræbende Virkning gældende, slap med forholdsvis faa Tilfælde.

Hvad der dog mest af Alt fremmede Epidemien og gjorde den ganske særlig ondartet, var den forfærdelige Tilstand, hvori Byens Renovationsvæsen havde henligget saa at sige i Aarhundreder. Man kendte ikke som nu Tøndesystemet, der jo kan være galt nok, men dog er for Intet at regne mod hele det utrolige Svineri, hvori Magistraten lod Byen henligge trods Dr. Hornemanns gentagne Klager og bestemte Forudsigelse af, at en saadan Misligholdelse absolut maatte føre en dødbringende Epidemi ind over hele Staden.

I alle Gaarde, selv de allermindste, indtog Privetet en fremragende Plads, og sendte i Sommertiden en saa kvælende Stank ud gennem sine Trækhuller, at den sporedes over hele Huset. Hvert Privet var nemlig forsynet med en gravet, firkantet Grube, der kun tømtes, naar dets Indhold var lige ved at flyde ud over

Gaarden, og saa stor var Renovationsvæsenets Forsømmelighed, at der ved Epidemiens Begyndelse henlaa 15,000 Læs Renovation, som burde have været udført allerede for flere Aar tilbage. I Stedet for at dække disse Gruber med Kalk eller paa anden Maade at desinficere dem, greb man mange Steder, midt under Epidemien, til det fortvivlede Middel at tømme dem og føre deres Indhold ud paa de sædvanlige utætte Vogne. At man herved saa at sige udsaaede Sygdommens dødbringende Bakterier, er indlysende, og i flere Huse, hvor dette skete, døde næsten alle Beboerne.

Koleraen angriber som bekendt først Samfundets underste Lag, og til dette havde man dengang saa at sige intet Hensyn taget. Baade Kjøbenhavn og især Christianshavn var fuld af usle, elendige Boliger, hvis Beboere vare stuede sammen lige fra Kælderrummene til Hanebjælkerne, og hvis Værter ikke kjendte nogen anden Behandling, end at kaste de Stakler paa Gaden, som ikke kunde betale den efter Forholdene ublu Husleje. Der var paa Christianshavn Gaarde, hvis Husleje i faa Aar indbragte Ejeren lige saa meget, som hele Ejendommen var værd; thi man benyttede hvert eneste Rum i Huset, ja lod endog Beboerne sove enten i de sumpede Kjældere eller i det lave Tagrum, som laa over

Priveterne. En Læge har saaledes meddelt, at han ikke vilde give en højst forarmet Familie nogen Understøttelse, fordi han fandt, at den ikke holdt den usle Kjælderlejlighed, som den beboede, i ren og ordentlig Stand. Først da Manden var død, opdagedes det, at Indholdet fra Gaardens Latrinrum gennem Muren var sivet ind under det usle Halmleje, hvorpaa hele Familien hvilede om Natten. Nu fik den Hjælp, men desværre for sent, thi næsten alle dens Medlemmer døde.

Disse Fattigboliger dannede faste Arnesteder for Epidemien, som derfra bredte sig ud ogsaa til de Velhavendes Boliger, især hvor disse laa i Byens nordre og østlige Del, hvor Husene tillige vare opførte paa opfyldt, ofte latrinholdig Grund. Men foruden disse Fattigboliger, fandtes der rundt om i Byen en Mængde af de usleste Logihuse, hvor man for fire Skilling sov paa raaddent Halm, eller for to Skilling staaende op ad Muren, med et Tov under Armene. Hertil sigter de bekendte Ord i Pjaltensvisen, hvor en Sjover under Branden synger til Værten:

„Fir' Skilling gav jeg dig, min Ven,
Maa jeg saa be' om de to igen.“

I vore Dage, hvor der er fuldt op af Børne-, Vugge- og Slumstuer, hvor der er Hjem, som

rækker Haanden baade til Vagabonden og Drukkenbolten, naar han blot er villig til at lade sig forbedre, fatter man næsten ikke den Usselhed, Urenlighed og Uhygge, som herskede i disse det elendigste Proletariats Tilflugtssteder. Den Skildring, som jeg i „Fra Piazza del Popolo“ har givet af „Tordenskyen“, er fuldstændigt korrekt; thi som gammel Christianshavner havde jeg rigelig Lejlighed til at trænge ind i dens Mysterier. Jeg har tidt maattet høre, at denne min Skildring var overdreven, og dog hørte „Tordenskyen“ lige saa lidt som „Pjaltensborg“ eller „Hvide Ross“ til de værste af disse Elendighedens Boliger. Tværtimod gaves der andre, vistnok mere ukendte, men til Gengæld langt uslere Logihuse, der søgtes af Forbrydere og de laveste Lag i Samfundet. De laa spredte i de fattigste Gyder, stode under Politiets Tilsyn og førte Navne, som gør enhver Beskrivelse overflødig. Naar man hører Benævnelser som „Helvede“, „Pølen“, „Bolle Bandsats Hus“, „Lusseklubben“, „Lokumet“, „Krybud“, „Knaldhytten“, „Slaveporten“ og „Rakkerens Hule“, faar man i Sandhed ingen Lyst til at træde indenfor.

Man kan til en vis Grad forstaa, at Nærighed og Vindesyge skabte slige Helveder, hvor den sidste Blodsdraabe pintes ud af de elendige

Stakler, der ved Nød og Ulykke vare komne paa Samfundets Bund. Mindre forstaaelig er det derimod, at de offentlige Anstalter, som stode under Magistratens Tilsyn og som skulde varetage de Fattiges Tarv, vare saa usselt indrettede og saa slet styrede, at de ikke gave de private Logihuse synderligt efter.

Blandt Kjøbenhavns daværende saakaldte „milde Stiftelser“ indtog „Almindelig Hospital“ den første Plads.

Omtrent midt i Amaliegade, ikke langt fra de kongelige Palæer, laa en grim, graalig Bygning, en Mellemting af Pakhus og Kaserne, bygget i Frederik den Sjettes bekendte Kassestil. I daglig Tale hed den „Almindeligheden“, og naar man en Søndag Eftermiddag vandrede ud til Langelinie, mødte man udenfor dette Sorgens Palads en Skare elendige Stakler, Halte, Vanføre og Krøblinge, som humpede afsted med Krykke og Stok efter tilstaaet Udgangslov. Hospitalet optog nemlig paa sin saakaldte Lemmeafdeling Størsteparten af dem, der havde haft den Ulykke at komme under Kjøbenhavns Fattigvæsen, og paa denne Lemmeafdeling indlagdes iflæng den uforskyldt Fattige og Forbryderen, gamle udlevede Kvinder og unge forlevede Skøger. Det var en broget Mangfoldighed, der husedes i dette Fattigmagasin, og Tilstanden i

denne Stiftelse, der skulde staa i Barmhjertighedens Tjeneste, var saaledes, at Forbryderne i Stadens forskellige Fængsler levede som Fyrster i Modsætning til Almindelighedens Lemmer. Hospitalet var oprindeligt bestemt til at modtage fem Hundrede Fattiglemmer, men lidt efter lidt havde man uden Hensyn til Plads og Hygieine belagt Hospitalet med tolv Hundrede Fattige, som derved kom under de usleste Forhold.

Naar man læser Datidens Beretninger, tvivler man næsten om Sandheden og spørger sig selv forundret, hvorledes det har været muligt for en Hovedstads Kommune at finde sig i saa barbariske Forhold, som dem, der herskede derude. Alle Stuerne vare overfyldte, Sengene stode saa tæt ved hverandre, at der kun midtvejs dannedes en smal Passage, gennem hele Stuens Længde, og til Bohave var der aldeles ingen Plads. Lemmerne gjemte deres Fødemidler under eller i Sengen, og paa de Aftener, hvor der gaves Udgangslov, fandt de uhyggeligste Scener Sted. Naar Lemmerne vendte berusede tilbage, vækkedes de Syge ved Slagsmaal, Eder og Forbandelser, hysteriske Patienter og Epileptikere blandede deres hvinende Skrig med de Druknes Skænderier, og først langt hen ad Natten indtraadte der saa megen Ro, at de Syge kunde faa den nødvendige Hvile.

Dette Hospital, med dets Lemmeafdeling, kunde i Sandhed siges at være et glimrende Exempel paa, hvorledes et Fattighospital ikke bør indrettes. Den store Sammenstuvning af Lemmer og Patienter fremkaldte en Atmosfære, der sporredes helt ud paa Trapper og Gange; thi om Ventilation var der slet ikke Tale. Kosten, som paa Byens andre Hospitaler kunde være middelmaadig nok, var paa Almindeligheden under al Kritik. Det sædvanlige Reglement var naturligvis Fattigmandskost, hvori Kaal, Ærter og Flæsk spillede Hovedrollen, og om Søndagen lavedes der en spartansk Suppe af Byggryn, Purrer, Ingefær og Salt, tilsat med saa meget daarligt Kød, at man godt kunde behøve et Mikroskop for at finde det. Denne Kost, som under sædvanlige Forhold kunde være ufordøjelig nok for gamle og svagelige Stakler, blev under Epidemien ligefrem dræbende; men skønt man i Forbedringshuset forandrede Spisereglementet efter Fangernes Tarv, tog man intet Hensyn hertil paa Byens største Fattighospital, og Følgen af denne Mangel paa Humanitet viste sig i en Dødelighed, som var ligefrem forfærdende. Af Hospitalets 1200 Lemmer bleve 592 angrebne, og deraf døde 514, eller med andre Ord 86,8 pCt. Man skulde synes, at dette var tilstrækkeligt; men da Epidemien omtrent var til Ende paa

ikke undtaget. Dog Æren var reddet — man havde jo sparet en Rigsort pr. Kiste.

Men alt som Julisolen brændte paa, bredte dens Straaler de mørkeste Rædsler ud over Hospitalets lumre, tætbefolkede Stuer, og Forholdene antog en Karakter, som trodser enhver Beskrivelse. Lægerne holdt uforfærdet Stand og arbejdede med et Mod og en Udholdenhed, som altid vil regnes dem til Hæder; men lige overfor Herforths sejge Modstand maatte alle deres Anstrengelser strande. De Syge døde som Fluor, Gangkonerne reves bort, Vaage- og Vaskekoner vare ikke til at opdrive for Penge, og man greb da til det fortvivlede Middel, at erstatte disse med Lemmerne selv, som herfor fik den uhyre Betaling af tolv Skilling daglig. Herved blev Tilstanden aldeles haabløs, thi disse Mennesker, hvis Gerning var den visse Død, havde hverken Evne eller Vilje til at tage ordentlig fat. Dag for Dag slappedes Tilsynet og Disciplinen, og den raaeste Brutalitet traadte i Stedet. Dødssedler bleve hæftede paa Syge, som endnu aandede, Døende bleve revne ud af deres Senge og udaandede paa Gulvet, medens nye Patienter stuedes i de Senge, hine lige havde forladt, og tilsidst gik det af Mangel paa Personale saa vidt, at mandlige Lemmer bleve tagne til Sygepassere for de kvindelige Patienter.

Det hele Hospital blev lidt efter lidt saa inficeret, at Alt døde bort, og af de 33 Vartovslemmer kom ikke én levende tilbage.

I visse Henseender har en Epidemi Lighed med en Brand. Som denne, kaster den sine Funker ud til alle Sider, og hvor de træffe et Fængstof, breder Ilden sig hastigt videre. Den Smitte, der i saa rigeligt Maal strømmede ud fra det pestbefængte Hospital, naaede hurtigt en anden af Fattigvæsenets Kolonier, det saakaldte „Lille Kjøbenhavn“, en Samling af Fattigboliger, der bleve nedrevne i 1863. Disse Smaahuse, 1869 der i mange Henseender mindede om Nyboders, vare opførte 1795 for at huse de Husvilde efter den store Ildebrand, der rasede fra den 5te til den 7de Juni. Senere vare de komne i Fattigvæsenets Eje og beboedes i det hele af 117 Fattiglemmer, som erholdt et Brød om Ugen foruden et lille Værelse, fem Alen i Kvadrat og tre Alen til Loftet. Disse Smaarum beboedes i Reglen af gamle udlevede Ægtefolk uden Børn, og to Familier vare fælles om et tarveligt Køkken.

Disse Fattighuse dannede en lille Verden for sig selv, med lige og lyse Gader; men Husene, som i al Hast vare blevne opførte efter Branden, vare uden Kældere og i høj Grad medtagne af Tidens Tand. I de fleste Boliger vare Gulvene

raadne, Lofterne revnede og Murene faldefærdige; thi da Husene skulde nedrives i 1863, undlod Fattigvæsenet at foretage selv de nødvendigste Reparationer.

Under disse Forhold maatte man forudse, at Epidemien ogsaa her „vilde slaa et ordentlig Slag“, men desuagtet havde man kun ansat én Sygeplejerske til samtlige Lemmer, og trods alle Forestillinger fra Lægernes Side, opnaaede man først mod Epidemiens Slutning at faa Antallet drevet op til fem. Fattigforstanderen, som havde Tilsyn med det hele, boede, mærkeligt nok, paa Frederiksberg, og paa de hede, trykkende Juledage maatte de gamle, affældige Lemmer paa deres Fod vandre til Frederiksberg for at faa de nødvendige Attester og Frijord til deres egen Begravelse. Flere af disse Stakler bukkede efter Lægernes Erklæring under paa denne Vandring; men Fattigforstanderen vogtede sig vel for at komme til det store Kjøbenhavn, endsige til det lille.

Her udviklede Forholdene sig hurtigt paa den sørgeligste Maade. Hus efter Hus blev angrebet, og i den smalle Gyde, som laa nærmest op til Plankeværket ud imod Toldboden, døde samtlige Beboere bort. Der var Mangel paa Alt — paa Læger, Vaagekoner og Tilsyn, og inde i de usle Boliger herskede der en utrolig

Elendighed. Da hvert Værelse kun havde Plads til én Seng, maatte denne deles af To, og flere Gange hændte det de visiterende Læger, at de ikke kunde faa Dørene op, fordi den ene af Ægteparrene laa som Lig paa Gulvet, medens den andet droges med Døden. Af de 117 Lemmer bleve 76 angrebne, og deraf døde 68, en Dødelighed, som næppe har sin Lige undtagen under Københavns Fattigvæsen.

„Lille København“ lignede i Anlæg og Bygningsmaade ikke saa lidt Nyboder, og skønt Forholdene her vare langt gunstigere, blev Christian den Fjerdes gamle Sømandskoloni dog haardt medtagen af den asiatiske Farsot. En af Københavns bekendteste Læger har fortalt mig, at han, der lige dengang var Kandidat, blev kaldet til en Familie i Nyboder, hvor Manden var bleven syg. Klokken var dengang ni om Morgenen, men da han gentog Besøget Klokken fire om Eftermiddagen, var Manden død, og Konen med tre Børn døende.

„Da var jeg lige ved at løbe min Vej,“ sluttede han sin Beretning; „thi det var min første Praxis, og den var jo ikke heldig.“

SYVENDE KAPITEL.

Epidemiens videre Gang og Midlerne imod den. — De hollandske Cigarer. — Dens Optræden paa Fabriken. — Besøget i Tivoli. — Frue Arbejdshus. — Nattesyner.

Hvad der i hine sørgelige Dage gjorde Epidemien saa frygtet, var særlig den Omstændighed, at man hverken vidste hvordan Sygdommen opstod, eller hvorledes den skulde behandles. Ole Bang tilraadete saaledes Anvendelsen af amerikansk Olie, og for at standse Sygdommen anvendtes saa heroiske Midler som — Stivelsesklystér. De Patienter, der hehandlede paa denne Maade, døde naturligvis alle; men dette havde mindre at sige, da de fleste andre Behandlingsmaader gav det samme Resultat. At Sygdommen skyldtes en mikroskopisk Bacille,

der udvikledes i og tilførtes med Drikkevandet, havde man ikke den fjerneste Anelse om, og Uvidenheden om Sygdommens Aarsag gik saa vidt, at man fraraadede Ophold under Træer, fordi Skyggen af disse virkede smitteførende. I 1847 udbrød der ved det kaspiske Hav en Koleraepidemi, som med stor Voldsomhed vandrede mod Vest og angreb de fleste af Europas større Stæder. I 1853 var denne Epidemi ophørt, og det er til Dato aldrig oplyst, hvorledes Smitten naaede til København. Byen havde imidlertid gentagne Gange faaet et memento mori, som den desværre ikke havde lagt sig paa Hjertet. Den 6te November 1848 havde en Lods paa Dragør, Jan Krøyer, trods Forbudet lodset et russisk Skib, hvorfra han vendte hjem som syg af Kolera. Han turde ikke søge Lægebehandling, men kom sig alligevel, hvorimod han smittede sin Hustru og Svigerinde, som begge døde. Af Fortvivlelse herover henfaldt han i Melankoli og hængte sig nogle Aar efter.

Dragør viste ved denne Lejlighed et ret mærkeligt Forhold, som ogsaa gentog sig under Epidemien 1853. Fra Krøyers Hus bredte der sig ingen Smitte, og i 1853 viste Dragør sig ligeledes uimodtagelig for Epidemien, idet de Patienter, der hjembragtes fra København, ikke forplantede Sygdommen videre. Derimod led

det øvrige Amager, og navnlig Sundbyerne haardt, de Angrebnes Antal var nemlig 562, hvoraf 338 døde.

To Aar senere udbrød der paa Lolland en lille Epidemi under ret ejendommelige Forhold. Den 1ste August blev et femaarigt Barn angrebet af Kolera i Bandholm, uden at det var muligt at paavise, hvorledes det var blevet smittet. Barnet kom sig, men trods alle Forsigtighedsregler efterfulgtes dette Tilfælde af 28 andre, hvoraf 14 med dødeligt Udfald. Samme Sommer forekom der 8 Koleratilfælde i Kjøbenhavn, men de udvikledes ikke til Epidemi, og trods at Professor Hornemann, som Aaret i Forvejen havde studeret Koleraen i London, indtrængende advarede Byens Kommunalbestyrelse, foretog denne Intet for at forbedre de hygiejniske Forhold. Man stolede paa Saltholmskalken, og troede Kjøbenhavn uimodtagelig for en Sygdom, der hidtil bestandig havde gaaet udenom dens Porte.

Rygtet om Koleraens Udbrud i 1853 vakte derfor ikke videre Sensation, dels fordi Tilfældene i Begyndelsen bleve hemmeligholdte, dels fordi de ikke havde en videre ondartet Karakter og optraadte saa langsomt, at den frygtelige Epidemi, der senere bredte sig over hele

Danmark, godt kunde have været kvalt i Fødselen.

Den 11te Juni blev en nittenaarig Skibstømrer, der boede i Møntergade, angrebet af koleralignende Symptomer og indlagt paa Søetatens Hospital. Han havde haft Arbejde ved en Mudderpram, men ikke været i Berøring med noget Skib, og blev udskrevet som helbredet den 25de Juni. Den 12te Juni indlagdes ved Siden af denne Patient Arbejdsmand Kristen Larsen fra Nyboder, som lidende af kronisk Diarrhoe. Han var i Bedring den 14de, men om Natten til den 15de fik han tydelige Symptomer paa den asiatiske Kolera og døde samme Dags Aften.

Skjønt man nu burde have evakueret Stuen, og isoleret de øvrige Patienter, lod man Alt gaa i den gamle Skure, og allerede den 18de blev en 57aarig Kone, Anna Stjerne, gift med Jakob Stjerne, Boltslager ved Holmen, angrebet af Kolera og døde den 22de. Den 20de blev tre kvindelige Patienter paa samme Stue, hvor Anna Stjerne laa, pludseligt syge. De to, 20 og 40 Aar gamle Patienter, kom sig efter nogle Dages Forløb, medens den tredje, Anna Hansen, 48 Aar gammel og gift med en Arbejdsmand ved Holmen, døde den 25de Juni. Fra nu af tiltog Dødeligheden i høj Grad, og samme Dag blev

Kjøbenhavn officielt erklæret for smittet af Kolera. I hele Juni Maaned holdt de daglige Tilfælde sig lavt og naaede først den 29de Juni til 19, men sank Dagen efter til 9.

Autoriteterne toge derfor Sagen med en Ro, som fik de fordærveligste Følger; thi allerede den 2den Juli naaede de Syges Tal til 31, den 9de 60, den 14de 153, den 15de 305, den 20de 333 og den 27de 340. Denne Dag betegner de Syges Maximum, medens den største Dødelighed viste sig den 20de Juli med 236. Den 31te August var de Angrebnes Antal sunket ned til 10, og den 21de September var den første Dag, hvor ingen Syge anmeldtes. Dog forekom senere enkelte spredte Tilfælde, og Epidemien hørte først op i Begyndelsen af Oktober. Den varede saaledes 14 Uger eller 98 Dage, og disse vare de mørkeste, som Kjøbenhavn i lang Tid havde oplevet, thi de kostede Byen 4,900 Døde eller 3,75 pCt. af Befolkningen, og 66 pCt. af Sygeantal. Naar man imidlertid tager i Betænkning, at Størsteparten af Kjøbenhavns velhavende Befolkning var flygtet fra den pestbefængte By, maa det første Procentantal regnes betydeligt højere.

Hvor stor Dødelighedsprocenten var i Kjøbenhavn fremgaar bedst deraf, at Paris under den berygtede Epidemi 1832 havde 3,3 pCt., og at den i 1849 kun var 1,7 pCt. I samme Aar havde

Berlin en Dødelighed af 0,₉ pCt., og selv Rom naaede i 1839 kun til 3,₁₄ pCt. Ret mærkeligt er det, at de tre skandinaviske Hovedstæder staar højest med Hensyn til Dødeligheden, thi i Stockholm døde 1834 mellem 4 à 5 pCt., og i Christiania var Dødeligheden omtrent lig med Kjøbenhavns.

Da Juli kom med sin lumre Sommerhede, tog Epidemien først rigtig Fart, og henved 15,000 Indbyggere flygtede over Hals og Hoved, og bredte derved Smitten ud over hele Landet, lige fra Bornholm til Skagen. Det var især de side og lavt beliggende Byer, som det gik ud over, og blandt disse medtoges Aalborg, Korsør og Nykøbing paa Falster værst. Ret mærkeligt er det, at end ikke det fattige Skagen blev forskaanet for Sygdommen, som udbrød her omtrent paa samme Tid, som den forlod Kjøbenhavn, nemlig den 6te Oktober. Trods sine Klitter, sit Marehalm og sin haardføre Befolkning, rasede Epidemien til den 30te December, og først paa denne Dag blev Danmark befriet for den asiatiske Landeplage, som den Sommer krævede 6,688 Ofre af 10,598 Syge.

Naar man gennemløber den af Krigssekretær C. W. Lange udgivne Dødsfortegnelse, opdager man hurtigt hvilken forfærdelig Proletariatsygdøm Koleraen er. Side op og Side ned vrimler det

med Fattiglemmer, gamle Enker, Arbejds mænd og Matroser, hvorimod man kan lede længe inden man træffer en Justits- endsige en Etats- raad. Ja, selv Studenter og „deslige Folk af Stand“ findes meget sparsomt opførte, medens der gik ikke faa Spækhøkere og Værtshusfolk i Løbet, fordi disse i Reglen boede i Datidens mørke og sumpede Kælderlejligheder.

Værst gik det dog ud over dem, som plejede de Syge, eller havde med Hospitalerne at gøre. Her bortreves særligt Vaage- og Vaskekoner, men heller ikke Lægerne forskaanedes, og Grunden hertil maa vel søges ikke alene i Smitte, men ogsaa i Overanstrengelse, thi mange af dem kom ikke af Klæderne flere Dage i Træk. Foruden den besværlige Hospitalstjeneste anvendtes en stor Del, især af de yngre Læger, til Visitation af mistænkelige Huse og ved de talrige Anmeldelsesbureauer.

Da Pesten rasede i København 1711, ansaae de danske Læger det for haabløst at bekæmpe en Sygdom, mod hvilken man ikke kendte noget Middel. De forlod derfor massevis Byen, og overlod dens Indbyggere til Kvaksalvere og Bartskærere, der bortreves saa hurtigt, at man midt under Epidemien maatte forskrive nye fra Tyskland. I Modsætning hertil maa man sige, at den kjøbenhavnske Lægestand i 1853 viste et

Mod og en Udholdenhed, som fortjener den største Anerkendelse, især naar man betænker, at de fleste af dem for første Gang kæmpede mod en Fjende, der ikke kendte til nogen Skaansel. Trods de forfærdelige Julidage blev Enhver paa sin Post, og det vides kun, at en enkelt meget bekendt Læge, og tilmed Medlem af Sundhedskollegiet, forlod Byen for at holde Sommerferie paa Landet.

At Lægestanden under disse fortvivlede Forhold maatte bringe sine Ofre var uundgaaeligt, og Dag for Dag sattes København i Bevægelse ved Budskabet om, at denne eller hin Læge var bortreven, og Befolkningens Mod nedsloges saa meget mere, som disse Dødsfald fulgte Slag i Slag og med en Hurtighed, der virkede ligefrem forfærdende. Den 15de Juli døde Olsen-Bagge, en god Ven af den bekendte Frederik Dreyer, den 16de Etatsraad R. Thal, den 17de C. F. M. Lunding og Distriktslæge W. L. Schwartskopff, den 21de Overlæge ved 17de Batallion L. A. Bergh, Fader til den bekendte Professor R. Bergh, den 23de Juli Distriktslæge P. A. F. Bramsen og Professor Witthusen.

Af andre mere bekendte Navne skal jeg blot nævne C. J. Boye, Sognepræst ved Garnisons Kirke, som døde allerede den 6te Juli og til Eftermand fik Pastor Blædel, der under hele Epidemien

virkede med stort Mod og Uforfærdethed; endvidere Professor C. V. Eckersberg, som havde Bolig paa Charlottenborg (22de Juli), Skuespiller Jerndorffs Fader, der var Inspektør ved Søkvæsthuset, Professor Liebmanns Hustru; Raadmand Meinert og den senere Jernbanedirektør Viggo Rothe, som dog begge overlevede Sygdommen.

Den nuværende Slægt, der blot kender Kole-raen af Navn, kan ikke gøre sig noget Begreb om den nedtrykte Stemning, som Dag for Dag bredte sig ud over det ellers saa livsglade Kjøbenhavn. Sommeren kom i al sin Pragt og Hørlighed med Varme, Sol og duftende Blomster. Skoven stod i sin fejreste Pragt, over alt smykkede Naturen sig til Fest, men midt under disse straalende Omgivelser, midt under Naturens spirende, fremmyldrende Liv lurede den snigende Død, og dens ranglende Benradskikkelse tog sig dobbelt forfærdelig ud ved Solskin. Al Glæde og Frejdighed var som pustet bort af Dødens Aande; Forsigtighed og Ængstelse traadte i Stedet og førte undertiden til de latterligste Propositioner.

Saaledes modtog Sundhedskollegiet en Skrivelse fra Vandinspektør Colding og Fuldmægtig Thomsen, den senere saa berømte Julius Thomsen, hvori det foresloges at lade bore et Hul i Jorden for hver Kvadratfavn og fylde disse med

en Opløsning af Jernvitriol, samt at anbringe Ildgryder i Hospitalernes Skorstene, for derved at rense Luften. Disse velmente Forslag viser bedst, hvor lidet man kjendte til Sygdommens sande Natur, og Sundhedskollegiet var da ogsaa saa fornuftig at forkaste dem.

Lidt efter lidt kom Kjøbenhavn til at ligne en belejret By, hvor man kæmpede mod en usynlig Fjende, som skød med forgiftede Pile. Man frygtede tilsidst Alt, selv Dagens Sol og Aftenens Taage, ja Steenstrup gik endog saa vidt, at han mente at kunne se Smitstoffet flimre i Luften ved Solnedgang. Man holdt sig derfor hjemme saa meget som muligt, og som et Exempel paa, hvor folketomme Gaderne lidt efter lidt bleve, især i Byens østre Del, skal jeg anføre, at jeg en Aften vandrede fra Toldboden gennem Amaliegade til Kongens Nytorv, uden at møde Andet end Garnisons Kirkes Ligvogn.

Vort ellers saa hyggelige Hjem paa den gamle Fabrik skiftede ganske Karakter, og de lange triste Sommerdage jeg tilbragte der, glemmer jeg aldrig. Mine Søskende bleve sendte paa Landet, og kun Fader, en Pige og jeg blev tilbage i den store Lejlighed, hvor de ensomme Aftner især faldt mig til Byrde. Fader, som havde været Farmaceut, havde ikke glemt sine Ungdoms Erindringer, og i vort Sovekammer

fandtes et helt Apothek, hvis medicinske Duft just ikke virkede oplivende, naar man gik til Ro. Fader undersøgte disse Sager meget nøje hver eneste Aften, og rettede paa Fyrrepindene i Kakkelovnen, hvor Sandposerne og Varmedunkene vare anbragte. Det var højst fornøjeligt at sove ind paa!

Trier kom jævnligt til os for at give gode Raad. Han havde altid et Stykke Kalmusrod i Munden, og vi fik da ogsaa en Stump at gumle paa; men da Smagen forekom Fader ubehagelig, foreslog Trier, at vi under vore Morgenture paa Volden skulde ryge en Cigar som Præservativ mod Smitte. Fader havde aldrig røget Tobak, og jeg havde vel vogtet mig derfor siden mit Uheld med Bedstefaders Pibe. Alligevel købte Fader en Kasse hollandske Cigarer, nogle skrækelige sorte, firkantede Tingester, og den næste Morgen drak vi Vand ved Posten og dampede saa paa fastende Hjerte Bastionerne rundt.

Det hele gik meget fornøjeligt, indtil vi naaede Stokhuset, hvor Koleraen rasede stærkt, og hvor man netop var ifærd med at læsse nogle Ligkister af. Her standsede Fader pludselig, stirrede ned paa de sorte Kister og tørrede saa Sveden af sit Ansigt. Jeg stirrede paa ham — han var ligbleg, hans Hænder rystede,

og jeg syntes, at han i dette Øjeblik saae saa underlig gammel ud, at jeg forfærdedes derved.

„Er du syg, Fader?“ spurgte jeg.

„Ja,“ svarede han, „Alt svimler for mig, og jeg bliver saa iskold ned ad Ryggen.“

Det gav et Sæt i mig; thi faa Dage i Forvejen havde jeg hørt fortælle, at Viggo Rothe, som dengang boede paa ny Kalkbrænderi, var blevet angrebet af Kolera under de selvsamme Symptomer, og nu stod jeg her med Fader alene paa Volden, hvor det ikke var muligt at skaffe Hjælp.

„Skal jeg løbe ned i Stokhuset og se at faa fat i en Læge?“ udbrød jeg fortvivlet.

„Nej, nej!“ svarede Fader. „Lad os se at komme hjem — endnu kan jeg gaa.“

Der laa i de sidste Ord Noget, som fyldte mig med Rædsel. Med Opbydelsen af alle mine Kræfter støttede jeg ham saa godt jeg kunde, og nu gik det langsomt hen imod den nærmeste Mølle, hvor jeg haabede at kunne faa Hjælp.

Da skete der pludseligt noget meget Mærkværdigt. Den gamle Mølle begyndte at dreje rundt omkring sig selv, og i samme Øjeblik følte jeg, hvorledes den iskolde Sved piblede ned ad Ryggen paa mig. Disse Symptomer kendte jeg fra Bedstefaders Have, og næsten med

et Jubelraab udbrød jeg: „Fader, det er de hollandske Cigarer! vi er syge begge to.“

Da Trier fik denne Historie at vide, lo han hjerteligt; men de hollandske Cigarer vandrede ned i Brænderiet, til stor Glæde for Dinger og den øvrige Besætning.

For disse Folk nærrede Fader en levende Bekymring. De arbejdede i en stegende Hede, og drak som en Følge deraf store Kvantiteter daarligt Øl, hvad Fader forgæves havde fra-raadet dem. En Fredag Aften havde jeg som sædvanlig været nede ved Ovnene. og Alt var da Lystighed og Glæde. Dinger kom med sine sædvanlige Schwartzwalder-Brandere, og „Lars fra Ovnene“ slyngede fløjtende det ene Favnestykke ned i Fyrhullet efter det andet. Det var en høj, smuk og bredskuldret Karl med røde Kinder og kulsort, krøllet Haar, tilsyneladende Sundheden selv. „Tak for Koleracigarerne!“ raabte han, idet jeg forlod Brænderiet. „De er krabate!“

Lidt efter The hørte vi Rasmus Portner komme buldrende op ad Trappen paa sine Trætøfler. Han ringede paa som om Klokken skulde springe, og da jeg lukkede ham op, kunde den gamle Mand af lutter Alteration ikke sige andet end: „Lars! aa, Herre Gud!“

Vi gik strax ned, men Fader forbød mig at

gaa ind i Brænderiet, hvorfra der lød nogle fortvivlede Skrig. Gennem de lave Vinduer kunde jeg se Folkene flokke sig om det Fyrhul, hvor Lars havde staaet, en Droske kom rullende, og lidt efter bar Folkene en Skikkelse ud, hvis Udseende fyldte mig med Gru. Den før saa kraftige, livsfriske Karl laa som en sammenfaldet Marionetdukke. Ansigtet var blaa- ligblegt, indfaldet, Næsen spids, Øjnene ind-sunkne — det var en Dødsmaske, jeg aldrig skal glemme. Saa rullede Drosken afsted med ham, men inden han naaede Hospitalet var han død. Aldrig havde jeg troet, at den forfærdelige Sygdom kunde komme saa pludseligt og virke saa dræbende.

Paa Fader virkede denne Begivenhed i høj Grad deprimerende; thi han frygtede med Rette for, at de mange Arbejdere, der boede spredte om i Byen, vilde tilføre Fabriken nye Tilfælde, og dette skete desværre ogsaa. Nogle Dage efter blev Kontorbudet angrebet, og derpaa himlede vor gamle Gaardskarl Peer Jørgen. Dennes Død tog Fader sig meget nær; thi af ren Godhed mod det gamle Skrog var Fader paa en Maade Skyld i hans Død. Peer Jørgen drak nemlig som en Svamp, og da Alkoholister jo ere Koleraens Kæledægger, foreholdt Fader ham

den Fare, han udsatte sig for ved at være drukken hver evige Aften.

Formaningen gjorde et dybt Indtryk paa Peer, som nogle Dage efter begyndte at se noget blegnæbet ud; men paa Faders Forespørgsel svarede han blot: „Jeg er blevet et helt andet Menneske, Hr. Administrator! Nu drikker jeg ikke Andet end Mælk og Vand, bare Mælkevand, Hr. Administrator.“

Men denne pludselige Overgang kunde Peer ikke taale. Han fik Delirium, blev indlagt paa Hospitalet, og dér tog Koleraen ham.

Under disse Omstændigheder mente Fader, at vi burde forstærke vort Husapothek, og en smuk Sommeraften blev jeg sendt afsted for at gøre de nødvendige Indkøb hos min Onkel paa Løveapotheket. Her stod Folk i tætte Stimer foran Skranken, og bag denne saae jeg min Onkel selv expedere, Noget, han ellers aldrig gjorde Forsøg paa. Han lukkede Skranken op for mig med de Ord: „Naa — lever du endnu?“, og denne Ytring gjorde paa mig næsten lige saa knugende Virkning som hans bekymrede overanstrengte Udseende. „Hvad vil I med det Jux? — Det hjælper dog Altsammen Intet,“ var hans Hilsen, da jeg gik.

Udenfor laa Alt i Skumring. Der var næsten ikke et Menneske i hele Vimmelskafte, men

oppe i Kokkegade saae jeg en Gruppe mørke Skikkelser og hørte nogle hule Drøn, der gentog sig med korte Mellemrum. Nysgerrig gik jeg derop, men det skulde jeg hellere have ladet være; thi det Syn, der mødte mig, glemmer jeg aldrig.

Øverst oppe i Hukken, dér hvor der nu er en Ligkistefabrik, holdt en aaben Rustvogn, omgiven af en Del halvfulde Sjovere, der hjalp Kusken med at surre et Par Kister fast.

„Vi kommer med En endnu!“ lød en raa Stemme oppe fra den mørke Trappe. „Har I Plads til hende?“ —

Nu hørte jeg atter de samme hule Bums — det var Kisten, som slog an mod hvert Trappetrin, thi den blev halet ned af en enkelt Mand. I Gadedøren slap den fra ham, tørnede ned ad den stejle Stentrappe, tabte Laaget, og Liget — en ung Pige i bar Særk — faldt lige i Rendestenen. Jeg stod som lammet af Rædsel; men da jeg hørte de Eder og Raaheder, hvorunder de atter proppede Liget i Kisten, løb jeg min Vej, saa hurtigt jeg kunde. Vel vidste jeg, at Rustvognen holdt udenfor en af de saakaldte „Pjalttenborge“, men at Ligene blev behandlede paa den Maade, havde jeg dog ikke tænkt mig, og dog skal det have gaaet langt værre til paa Kirkegaardene.

Den Nat sov jeg ikke. Hele Tiden saae jeg den unge Pige med de blaaligblege spidse Træk og det sorte Haar, der som en Manke hang ud over Kistekanten. Jeg lyttede til Faders rolige Aandedræt og undrede mig over, at han kunde sove saa trygt. Ak, naar man er atten Aar, vil man dog saa nødig dø — senere bliver det anderledes.

Fader tog i det Hele Epidemien med overlegen Ro. Hver Søndag gjorde vi Ture ud i Landet, især til Rungsted; men naar vi om Aftenen vendte tilbage, og fra den friske Landluft kom ind i den hede, beklumrede By, betoges jeg af en dyb Modløshed, som jeg ikke kunde faa Bugt med, thi Koleraen havde nu naaet Christianshavn, og paa min Vej til Skolen saae jeg flere Scener, der mindede mig om den i Kokkegade. At læse til Examen under slige Forhold var desuden heller ingen Forlystelse.

Fader vilde dog skaffe mig en saadan, og en Dag udbrød han ganske umotiveret: „I Aften skal vi rigtig more os — saa gaar vi sammen paa Tivoli!“ —

Om en Granat var sprungen midt i vor Dagligstue, kunde jeg ikke være bleven mere forbavset. Fader gik aldrig paa offentlige Steder, mindst paa Tivoli, og saa — naa, der var jo Intet ved den Ting at gøre!

Om Aftenen vandrede vi gennem de lumre, folketomme Gader ud til Tivoli, som netop den Sommer kunde holde Tiaars Jubilæum. Det var et forunderligt Publikum, vi traf derinde: Ingen Bekendte, meget faa Dannede, men derimod en talrig Skare af den lavere Middelstand, som Alle vare i en overstadig lystig Stemning. I alle Lysthuse blev der drukket Portvin eller Toddy, Dansen gik muntert, næsten vildt nede ved Rutschbanen, Hornmusikken skraldede hen over Plænerne, Lumbye spillede sin Nr. 3, men saa kom pludselig en Droske rullende ind i skarpt Trav; Folk stimlede sammen, Dansen hørte op, et Par Damer besvimedede; men næppe var Offeret borte, før Musikken tog fat paa ny, medens Pjerrot under Publikums Latter gjorde sine dummeste Fagter.

Fader lo med, men paa mig gjorde det Hele et modbydeligt Indtryk. Hvinene fra Rutschbanen, Sangerindehylene fra Øen, den lystige Hornmusik og de Dansendes kaade Latter — Alt forekom mig Løgn og Bedrag. De var bange Allesammen, de vidste godt, at Dødens store Droske holdt midt imellem dem, og at der i den var Plads til Alle — derfor lo, drak og dansede de som Gale.

Fader tog Sagen mere koldblodig, thi da Pantomimen var endt, udbrød han: „Nu skal

vi dog en Gang have os en ordenlig Aften!“, og dermed styrede han hen mod Basarens Restauration. Vi fik os et Bord i det Frie, og nu kendte min Forbavselse ingen Grænser. Vi havde under hele Epidemien levet tarveligt og højst diætetisk; men nu lod det til, at Fader var ked deraf og vilde tage en ordentlig Revanche. Vimsende Opvartere kom farende med Hummer i Mayonnaise, Kyllingesteg med Agurkesalat, og Jordbær med Fløde, Faders Livret, satte Kronen paa vore Udskejelser. Ganske vist drak vi en hel Del Portvin, men Kolera-Diæt var det ikke.

Da Gaëtano Amici havde sendt sine sidste Raketter mod Himlen, ringedes der ud, og nu skulde vi atter ind i den mørke, pestopfyldte By. Det var en trykkende, lummervarm Aften, og ved Vesterport slog os en saadan Stank imøde, at Fader foreslog at gaa hjem ad Volden. Her var Luften renere, men der var ravende mørkt, og midt i dette Mørke syntes jeg at høre summende Stemmer, hæse Raab og skarpe Skrig oppe i Luften.

Jeg vidste ikke, om det var Vindens Susen i Trætoppene, Trækfugle, der drog forbi, eller mulig Virkningerne af Portvinen, men det Hele havde en underlig spøgelseagtig Kolorit, og i

det dybe Mørke syntes jeg at se Kvindeskikkelser glide forbi, Skikkelser som holdt Hænderne for Øjnene og hulkede.

Saa hørte vi atter jamrende Skrig tæt ved os, og pludselig stødte vi paa en Skare Mennesker, der stod saa tæt, at det ikke var muligt at komme videre. Som en sort, uigennemtrængelig Mur stod denne Menneskemasse over hele Volden, og alles Øjne vare rettede paa et højt, stærkt oplyst Hus, hvis Vinduer stode paa vid Gab, saa at man kunde se Alt, hvad der foregik derinde.

Da det ikke var os muligt at trænge gennem Sværmen, steg Fader og jeg op paa Bastionen, og over et Hav af mørke Hoveder saae vi et Syn, der har præget sig uudsletteligt i min Erindring. Alle Etager vare stærkt oplyste, Læger, Vaagekoner og Portører ilede frem og tilbage, og de sidste slæbte blege, udtærede Skikkelser, som de anbragte i de lange Rækker af Senge, der flankerede Værelserne. Nede paa Gaden holdt en Række Drosker, andre kom rullende i skarpt Trav, og uafladelig hørtes der Raab og Skrig, snart fra Gaden, snart fra de Patienter, som vaandede sig i de smerteligste Krampe-trækninger. Midt i al denne Tummel hørtes af og til en raa Stemme, som raabte: „Jeg gi'er

Koleraen Døden og Djævelen! Naar bare I gør som jeg, kan I faa den til at rejse ad Helvede til. For, ser I, jeg drikker Brændevin, bare Brændevin —, det gaar den immer af Vejen for.“

Det var en fuld Sjoever, som under disse Udraab svinglede rundt mellem Træerne; men pludselig udstødte han et Skrig, slog krampagtig ud med begge Armene og styrtede hovedkulds ned ad Voldbakken mod de store Møllesten, der stod opstillede ved Voldens Fod. Over disse tørnede han ud paa Gaden, blev samlet op, og kort efter saae vi ham blive baaret ind i en af Stuerne i livløs Tilstand. Om hans Død skyldtes Koleraen eller dens Modgift Brændevinen, veed jeg ikke, men et frygteligt Syn var det, og vi skyndte os hjem.

Da jeg den Aften traadte ind i vort ellers saa hyggelige Sovekammer, forekom det mig rent ud modbydeligt. En blandet Duft af Kamfer, Kongerøgelse og Hyldethe fyldte Rummet. Luften var kvalm og trykkende varm; jeg selv snart iskold, snart brændende hed — det var som jeg atter havde faaet den lollandske Feber. Kun Fader var rolig som sædvanlig. Langsom og sindig klædte han sig af, og medens han vandrede op og ned ad Gulvet, nynnede

han en gammel Soldatervise, han tidt havde sunget for mig som Barn:

„Soldaten staar paa Isen Post;
Blodet i ham fryser,
Kulden i ham gyser,
Brændevin — ja Brændevin — det er
hans Raad mod Frost.“

Han gentog disse Linier flere Gange, og det forekom mig saa underligt, at Fader saadan kunde gaa ganske roligt og nynne, uden at tænke paa de Ting vi lige havde set; og dog tænkte han vist mere derpaa end hans tilsyneladende Ro lod formode; thi senere er det faldet mig ind, at der vist har været en vis Idé-association mellem Soldatens Middel mod Frost og Sjooverens mod Kolera.

Stille klædte jeg mig af og krøb i Seng. Jeg følte mig aandelig angrebet og legemlig syg. Den ene Kuldegysning jog i mig efter den anden; men jeg vilde intet sige, for ikke at skræmme Fader. I al Stilhed laa jeg og skævede til Kakkelovnen, hvor Sandposerne stod parate og Fyrrebrændet laa opstabledt. Saa gled mit Blik til det runde Bord, med dets Medicinflasker og Krydderposer, og derfra til den store Flaske Portvin, hvis forgyldte Etikette syntes at gnistre i Lysskæret. Der var Medicin nok; men jeg vidste af Erfaring, hvor lidet det

hjalp, og dog vedblev jeg at stirre paa disse Flasker med deres langhalede Etiketter, indtil jeg næsten hypnotiseredes deraf. Saa lød der pludselig et skarpt Knæk — det var Faders mekaniske Lyseslukker, der slog sammen, og nu laa jeg i et uigennemtrængeligt, ravnsort Mørke.

Men i dette Mørke begyndte underlige Nattesyn at forme sig for mit Blik. Paa ny saae jeg Frue Arbejdshus med dets klart oplyste Vinduer, paa ny hørte jeg de Syges jamrende Stønnen og den drukne Sjovers hæse Raab. Saa gled det Hele over i urolige, fantastiske Drømme, indtil jeg pludselig vaagnede ved, at et iskoldt Sværd borede sig ned gennem min Ryg. Jeg foer i Vejret med en usigelig Følelse af Rædsel, thi netop saaledes havde jeg hørt, at Sygdomsanfaldene begyndte. Jeg stirrede omkring mig, men alt var dybt, ravnsort Mørke, og i dette dansede sælsomt farvede Ringe og lysende Ildglimt. Fader sov trygt, jeg kunde høre hans rolige, afmaalte Aandedræt samtidig med at jeg havde en Følelse af, at mit eget isnede inden i mig. Saaledes sad jeg nogle Minutter i den dødeligste Angest, uvis om jeg skulde vække Fader, men temmelig vis paa, at Brilleslangen fra Indien havde hugget sin Gift-tand i mig. Da skete der et pludseligt Omslag.

Jeg følte en brændende Hede, Sveden brast ud af hele mit Legeme, og jeg sank tilbage i en dyb, velgørende Søvn. Den næste Morgen stod Nattens Rædsler for mig som en Drøm, og jeg gik til Skole som sædvanligt.

OTTENDE, KAPITEL.

Koleraen paa Christianshavn. — Borgerdydskolen under Epidemien. — Svanemosegaard og dens Omgivelser. — Sommerferie paa Maribo Ladegaard.

Folkesagnet siger, at Trolde og Underjordiske ikke vove at gaa over rindende Vand, og Koleraen, der bragte saa Mange til de Underjordiskes Boliger, vovede det i Begyndelsen heller ikke. Hele fjorten Dage efter dens Udbrud var Christianshavn forskaanet for dens Rædsler; men saa gik den pludselig over Vandet og viste sit blege Ansigt i de usle Fattigboliger paa Christianshavn. Her optraadte den først med spredte Tilfælde, som man vist let havde kunnet isolere, hvis man havde taget ordentlig fat; men det gik her som paa Almindelig Hospital — man lod Sygdommen skytte sig selv, og den Eneste, der viste nogen Energi, var Fængselsinspektør

Keller. Ved at forandre Spisereglementet, og ved gennemgaaende at tage sig af Fængslernes Hygiejne, lykkedes det at indskrænke Sygdommen indenfor det store Fængselskomplex saaledes, at kun en meget ringe Del af Fangerne bleve angrebne. Overhovedet viste han under hele Epidemien en mønsterværdig Kraft og Humanitet, der faar saa meget større Betydning, som disse to Egenskaber ganske savnedes hos det københavnske Fattigvæsen; thi med fuld Ret er det blevet sagt, at Fangerne i Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset levede som Fyrster i Modsætning til de „milde Stiftelser“, der stod under Fattigvæsenets Tilsyn. Som et slaaende Exempel herpaa skal jeg anføre, at medens man udluftede og rensede Fængslerne, omdannede Fattigdirektionen det usunde „Frelserens Arbejdshus“ til Koleralazaret, men undlod at evakuere den Fattigskole, som fandtes i samme Bygningskomplex, saa at Børnene under hele Epidemien maatte færdes umiddelbart i de Syges Nærhed.

Samtidig med at Koleraen udbredte sig paa Christianshavn, bredte der sig ved Siden af Uroen dog en vis stille Tilfredshed blandt os Drengene; thi det var jo klart, at Skolen maatte opløses og at Sommerferiens Glæder stod for Døren. Ganske vist havde vi ikke som Fattigskolen „Frelserens Arbejdshus“ til Nabo; men

til Gjengjæld havde vi Kirkegaarden, Ligkapellet, gamle Rønner og raadne Kanaler i vor umiddelbare Nærhed. Skolens Grund var fugtig, Klasserne overfyldte, og, hvad der var det værste, Drikkevandet overmaade slet. I Skolegaarden stod en gammel Post med et Blikbæger, som var fælles Drikkekar for Alle. Lærerne nød den Forret at drikke af et virkeligt Glas; men naar vi bleve sendte ned for at hente Vand, var det en almindelig Sport at lægge en Klud over Glasset og poste deri. Kluden virkede som et Filter, der optog de mange mærkelige Skabninger, som færdedes i Vandet; men naar det var en Lærer vi ikke kunde lide, vendte vi til Slutningen Filteret og bragte ham hele Menageriet op. Skolens Drikkevand kunde meget godt bruges til Demonstration i Naturhistorie, særlig for de lavere Dyrs Vedkommende. Der var Myggelarver, Daphnier, Cykloper, Nematoder og Vorticeller i Overflod; men kunde man være saa heldig at pumpe en Igle, en Salamander, eller et Par smaa Haletudser op, var Jubelen ubeskrivelig, og Borchs Brøl: „vil I forgi'e mig!“ modtoges stadigt med den Bemærkning, at Posten var daarlig. En Dag havde den endogsaa et Anfald af Forstoppelse, og da Vandkigieren kom for at skille den ad, opdagede vi Grunden. En fingertyk Aal var sluppen ind

i dens Hjerte, og saa var det jo ikke saa underligt, at den gamle Pumpe fik Kardialgi.

Mellem Lærer og Disciple drøftedes derfor dagligt Frihedsspørgsmaalet; men Besvarelsen kom ganske anderledes end vi havde ventet. Trods den tiltagende Varme og stigende Dødelighed, kom Hammerich hver Dag ned paa Pladsen, ganske som sædvanlig, og naar vi, sparkende mod Plankeværket, sang vor gamle Lovsang:

Lov! Lov, vi vil ha'e Lov!
For vi vil ud i den grønne Skov!

kunde det bringe Hammerich i et saadant Raseri, at vi ikke engang fik Maanedsløv.

Der findes i Skoleprogrammet fra 1854 en ret mærkelig Skrivelse fra Hammerich til Kultusministeriet, som synes at have opfordret ham til at lukke Skolen. Hammerich gjør heri Rede for sine Grunde til at lade Undervisningen gaa sin sædvanlige Gang, og i første Række anføres Afgangsexamen til Universitetet, og i anden den Demoralisation, som Skolens Lukning vilde forvolde. Som man ser var Skoletugten dengang streng; thi nutildags lukker man jo Skolerne for langt mildere Epidemier. Hvad der dog vistnok gjorde Udslaget, var en Erklæring fra Skolens Læge, Emil Fenger, hvori han udtaler,

at Skolen meget godt kan vedblive, naar der blot tages de fornødne Forsigtighedsregler.

Disse bestod i, at man forlængede Frikvarteret fra ti til femten Minutter, udluftede Klasserne og tjærede Posten. Den eneste Virkning jeg sporede heraf var Pletter paa min Trøje.

I de kvalme, hede Sommerdage maatte jeg saa hver Dag traske fra Købmagergade til Christianshavn, og det var ingen Forlystelsestur. En Dag fandt jeg Knippelsbro spærret af Mennesker og troede, at Broen var oppe; men det var tværtimod et Læs Ligkister, som var nede, til stor Forskrækkelse for det forsamlede Publikum. En anden Dag saae jeg for Enden af Brogade et Par syge Sjøvere vride sig i Krampe-trækninger paa Fortovet, og saaledes var der gjerne en eller anden Overraskelse paa min ellers saa rolige Skolevej.

Naa vi saa endelig sad paa vore Skolebænke, gik Undervisningen trevent og tungt; thi Tankerne flagrede bort — Ingen vidste jo, naar Knokkelmanden vilde komme, og naar vi hørte Koralens Toner fra Kirkegaarden, eller Orgelets Brus over Ligkapellet, bleve Tankerne dobbelt alvorlige — det var et memento mori, vi ikke kunde lukke Ørerne for.

Uafladelig hørte vi Tale om Koleraen og dens forfærdelige Voldsomhed, uafladelig hørte

vi Droskerne rumle forbi, og vare vi endelig faldne lidt til Ro, kom Borch farende med de skrækkeligste Historier og de urimeligste Fortolkninger af Aarsagen til Epidemien.

En Dag havde han saaledes fortalt, at man maatte søge Koleraens stærke Udbredelse i Mangel af Elektricitet i Atmosfæren. Vi drøftede netop denne Theori med vor Fysiklærer, Christian Hagen Schou, da Luften pludseligt formørkedes og et Par rullende Tordenskrald hørtes i det Fjerne. Kort efter blinkede Lynene og derpaa hørte vi et bragende Tordenskrald, som fik Ruderne til at klirre. Lynet var slaaget ned i Spiret paa Frederiks tyske Kirke — vi kunde ligefrem lugte Ozonluften.

„Nu fik vi da Elektricitet nok,“ bemærkede Schou tørt. „Bare nu Borchs Theori holder Stik.“

Men det gjorde den ikke; thi Dagen efter Tordenvejret steg de Angrebnes Antal til det dobbelte. Her som overalt viste den voldsomme Tordenregn sig som Smittebefordrer, idet tallose Bakterier ved dens Hjælp tilførtes Drikkevandet.

Alt som Epidemien tiltog, formindskedes Antallet af vore Venner og Bekendte; thi Enhver, som ikke ved Embede eller Forretningsstilling var bundet til Byen, søgte ud i det Frie. Af min Faders Venner tog Braëm til „Sømands-

hvile“, Familien paa Løveapotheket til Rungsted og Brücker, senere Borgmester i Nakskov, til Skovshoved. Alt dette hjalp kun lidet, thi Koleraen tog ogsaa paa Landet og hærgede alle Kystens Fiskerlejer lige op til Hornbæk, hvorimod de københavnske Landliggere i Reglen gik fri. I Skovshoved udmærkede Brücker og Brændevinsbrænder Brøndum sig særligt ved daglig at tilse Befolkningen under de mest fortvivlede Forhold. De uddelte Tæpper og Sengklæder til de Fattige, og helbredede ikke faa af de Syge med Amoniakvand, et Middel, som med Held var blevet anvendt af Lægerne i Kalkutta.

Som Løn for disse menneskekærlige Bestræbelser blev de efter Epidemiens Ophør, paa Sundhedskollegiets Foranstaltning, tiltalte for Kvaksalveri og idømte en Pengebøde. Danmark er endnu paa mange Omraader et ikke saa lidet Stykke af Kinesiens Land.

Nu blev det først rigtig trist for mig paa den gamle Fabrik. Mine Søskende vare sendte bort, mine Kammerater rejste, og jeg selv ene henvist til den mindre behagelige Omgang med Madvig og Tregder. Det var haardt at skulde lære disse grulige Remser, medens Solen skinnede saa varmt paa de sorte Rustvogne, der idelig rumlede forbi. Trist og træt sad jeg i min Moders lille Kabinet, og naar de lange lyse

Aftener kom vidste jeg næppe hvad jeg skulde gjøre af mig selv, thi da kom alle Rædselens Skygger frem fra de mørknende Kroge. Naar Arbejdsklokken havde ringet til Hjemgang, laa Fabrikkens lange skumle Bygninger som en øde Grav, hvor jeg ikke turde færdes, og da tyede jeg ud til den Eneste, som kunde bringe mig Trøst, og det var Professor Schiødte. Han og hans venlige Hustru boede paa Svanemosegaard, der laa tæt ved Kjøbenhavns Ladegaard, og skønt Koleraen ogsaa rasede der, var der dog en saa fredelig Hygge udbredt over den gamle landlige Garvergaard, at jeg ganske glemte Epidemien og dens Rædsler saa længe jeg var derude.

En smuk Sommeraften traf jeg ikke Schiødte som sædvanligt bøjet over sit Arbejdsbord — det hed sig, at han var nede i Haven. Der havde jeg aldrig været, og jeg blev ganske for-
bavset over dens vide Udstrækning og landlige Skønhed.

Naar man nu ser de taarnhøje, femetages Kaserne, den planerede Boulevard over den tilkastede Ladegaardsaa, de myldrende Cykler og rastløse Fodgængere, vil man næppe tro, at Svanemosegaard for omtrent halvhundrede Aar tilbage var et fuldstændigt idyllisk Landsted, hvor Hostrup og hans Moder havde tilbragt nogle af deres bedste Aar.

Men dengang var Alt rigtignok ganske anderledes! Indrammet af gamle knudrede Piletræer, glimtede den brede Ladegaardsaa i Solskinnet. Rosenaaen, der senere blev saa sørgelig berygget for sin Stank, flød dengang ren og blank mellem Hvidtjørn, Elle og vilde Roser, medens hvide Svaner spejlede sig i dens Vand. Indenfor disse Omgivelser laa Dohlmanns Have, med høje Popler og bredkronede Frugttræer, løbende ud i et sidt Engdrag, hvor et Par ærværdige Storke gik paa Jagt efter Frøer. Herude græssede Køer, Heste og Faar; Duerne kurrede fra Taget og bredhalede Kalkuner pludrede i Gaarden.

I alle disse Herligheder havde Familien Schiødte Del, selv Æblerne vare ikke forbudne som i Paradisets Have; thi dengang betalte man ikke forhøjet Husleje for at ryste et Par Æbletræer.

Jeg vandrede længe omkring inden jeg kunde finde Schiødte, thi Haven var stor og Terrainet vildsomt. Over en Træbro kom jeg nu paa en lille Ø med et Lysthus, og her fandt jeg Schiødte siddende ene med sin treaars Søn, der stadig havde „Sten i Støvlerne“ naar han blev træt.

Ganske mod Sædvane var Schiødte ordknap, og da jeg tog Plads ved hans Side syntes jeg,

at han saae saa streng og alvorlig ud, at jeg fik Lyst til at gaa igen. Stille sad han og stirrede ned mod Jorden, greb saa en forbiilende Staphylin, undersøgte den med Kendermine og kastede den saa atter bort, idet han sagde: „Det er maaske sidste Gange De træffer mig her. Lad os gaa op.“ Jeg troede at han sigtede til Koleræen; men det var ganske andre mørke Tanker, der knugede hans Sind.

Hans Forhold til Museet, og særlig til Professor Steenstrup, var lige saa fortvivlede som hans Embedsstilling var usikker. Madvig havde truet ham med Afsked, „hvis han ikke lystrede sin Overordnede, Professor Steenstrup“, og den kunde komme naar det skulde være. Saa havde han besluttet at søge sin Lykke andetsteds, og Dagen efter tog han til London, hvor han havde Haab om at blive ansat.

Medens Schiødte saaledes, tvungen af Omstændighederne, rejste bort, var der Andre, som uden Omstændigheder forlod Byen.

Hoffet, hvis man for Resten kan tale om et saadant under Frederik den Syvende, holdtes, som sædvanligt, paa Frederiksborg, og da Kongen i høj Grad foragtede Napoleon den Tredje og Kejserinde Eugenie, som rene Parvenuier, tog han sig vel i Agt for at følge deres Exempel ved at besøge Kolerahospitalerne og trøste de Syge.

Under hele Epidemien kom han ikke en eneste Gang til Byen, og naar der absolut skulde være Statsraad, holdtes dette paa Eremitagen. Der er dog Grund til at tro, at det egentlig var „Grevinden“ der fik ham til at tage disse Forholdsregler; thi hendes ømme Omsorg for Frederik den Syvendes Liv beroede for en stor Del paa, at hendes eget vilde tage en sørgelig Vending, hvis han mistede sit. Kongen fulgte Epidemien i Hovedstaden med stor Opmærksomhed og levende Deltagelse; men som konstitutionel Konge var der jo adskillige Barrierer han ikke kunde sætte over, og flere af hans paa-tænkte Foranstaltninger løb derved ud i Sandet.

Han lod saaledes Fodgarden rykke ud til Frederiksborg og stillede dens Kaserne til Byens Raadighed; men den blev ikke benyttet efter den tagne Bestemmelse. Ligeledes paabød han, at der af Hofinventariet paa Christiansborg skulde uddeles Lagner og Sengklæder til de Syge; men heller ikke dette skete — dertil var Grevinden altfor god en Husmoder. Da Forvirringen mellem de forskellige Myndigheder tiltog, og den yderst kostbare Tid gik tabt ved Forespørgsler og endeløse Skrivelser, foreslog Kongen Statsraadet, at hele den sanitære Myndighed skulde samles paa een Haand, saaledes at en enkelt Mand, med den fornødne administrative Dyg-

tighed, skulde udnævnes til en Slags Kolera-Diktator. Dette var vistnok det fornuftigste Forslag, som fremkom under hele Epidemien; men hvor var Manden, der vilde bære Ansvarets tunge Vægt? Det bekvemmeste er jo at have Ansvaret fordelt paa saa mange Hænder, at det bliver helt borte mellem disse. Som Sagerne stod var det udparcelleret mellem Magistraten, Fattigdirektionen og de forskellige Ministerier — Kongens Forslag gik derfor ikke igennem.

Ude i Bredgade laa det gamle Palæ, hvor Prins Ferdinand og Prinsesse Caroline boede. De var to velkendte Skikkelser, begge fra Frederik den Sjettes Tid og begge tro mod deres Traditioner. Skønt de boede i den Del af Byen, som hærgedes værst af Epidemien, skønt de havde Frederiks og Almindelig Hospital i deres umiddelbare Nærhed, forlod de ikke Palæet en eneste Dag, og da Schjütz foreslog dem at rejse, brølte Prinsesse Caroline ham i Øret: „Rejse! Hvad er det for noget Sludder? Hvis den Sygdom ikke var saa skidenfærdig, saa var der jo ikke Noget at gjøre Vrøvl om.“

Da vi kom ind i Juli Maaned blev Tilstanden aldeles utaalelig, og Fader forsøgte at bøde lidt paa vort ensomme Liv ved jævnlige Landture til Omegnens smukkeste Punkter. Vi besøgte Fredensborg, Frederiksborg og Kom-

mandør Braëm paa Sømandshvile; men der var ingen Glæde mere i Luften, Alt laa saa knugende tungt, og naar vi saa om Aftenen listede hjem til vore lumre Værelser, følte Savnet af Landets friske Skønhed dobbelt tungt. Fader kunde ikke faa Permission, og jeg vilde ikke forlade ham, selv om Sommerferien skulde gaa i Løbet.

Ude i Skolen gik Alt sin sædvanlige Gang; men ogsaa her blev Trykket mere tungt og knugende, thi nu døde Folk bogstaveligt som Fluier rundt omkring os. Vi hverken læste eller lærte; vi tænkte og talte kun om Epidemien, selv midt i Timerne.

Da kom endelig Forløsningens Dag. Den 15de Juli var Examenen endt, en Examen, om hvilken jeg ikke husker det allerringeste, uden det, at vi slap bort. Fenger og Hammerich havde taget et stort Ansvar paa sig ved at holde Skolen gaende, men Lykken var dem bedre end Forstanden; thi jeg erindrer ikke, at nogen af Skolens tre Hundrede Elever blev angreben af Epidemien. Jeg husker kun, at vi aldrig har givet Skolen saa god en Dag og saa mægtigt et Hurra, som da Hammerich fra Skolehøjen proklamerede Sommerferiens Begyndelse.

Da jeg kom hjem, ventede der mig en stor

Overraskelse. Fader havde ganske mod Forventning faaet Orlov paa fjorten Dage, og den næste Morgen dampede vi i det skønneste Sommervej afsted til Bandholm. Her holdt Meinckes Vogn og snart efter modtoges vi paa Maribo Ladegaard af ham og min Tante, med hele den elskværdige Gæstfrihed der var dem egen. Uagtet vi kom lige fra den pestbefængte Stad, og meget let kunde føre Smitten med os, vilde hverken min Onkel eller hans Hustru modtage min Faders Forslag om nogle Dages Isolation.

„Det gaar nok,“ sagde min Onkel paa sin sædvanlige frejdige Maade, og det gik — vi havde jo haft vor Kolera paa Volden.

Da jeg i den stille, sommerklare Aften vandrede rundt i den idylliske Lyssemose-Skov, hvor Alt aandede Duft og Friskhed, følte jeg mig som en Livsfange, der ganske uformodet har faaet Friheden og Livet tilbage. Hen over den sivbegroede Nørre-Sø faldt Solens sidste Straaler, og fra Maribo Kirke bares Klangene af Aftenklokkernes Slag hen over Bølgerne. Jeg blev underlig greben af Skovensomhedens Stillehed og Fred, jeg som havde levet saa mange urolige Dage i den til Døden viiede By; det forekom mig, at jeg var traadt ind i en bedre Verden, hvor Sygdom og Død ikke havde Magt.

Der ligger i Lyssemose Rester af en gammel, længst forsvunden Borg, hvis Voldbanker og Grave endnu ere synlige. Stien løber udenom disse langs Søen, og her saae jeg Resterne af en forfalden Inddæmning, til hvilken der knytter sig en ret mærkelig Begivenhed.

Grev Frederik Knuth, velbekendt fra vor Friheds unge Dage, var dengang Lehns greve paa Knuthenborg og ejede en meget gammel Ring, til hvilken der knyttede sig den Tradition, at Slægtens Vel og Ve afhang af dens Bevarelse. Da Grev Knuth en Aften vandrede langs med Nørre-Sø sammen med sin yngste Søn, vilde han lære Drengen at slaa Smut, men ved Kastet fløj Ringen af Fingeren og forsvandt i Søen. Grev Knuth markerede Stedet nøjagtigt, men da Søen her var fuld af Mudder, lod han Stedet inddæmme og udpompe; men al Søgen var forgæves — Søen beholdt sit Bytte.

Faa Aar efter døde Grev Knuth, og hans ældste Søn, Grev Eckart, den samme jeg havde leget med som Dreng, tog Grevskabet i Besiddelse. Han vilde ombygge Knuthenborg i stor Stil, men naaede kun at faa det nedrevet; thi efter en uheldig Jagtrejse til Afrika, hvor han led Skibbrud og var nær ved at drukne, døde han i en tidlig Alder under store Lidelser

i København. Nu blev hans Broder Grev Adam Wilhelm Lehns greve, men ogsaa han døde ung, uden at faa Knuthenborg genopbygget. Ringen hviler endnu i Nørre-Sø, og med dens Tab gik Traditionen i Opfyldelse.

NIENDE KAPITEL.

Epidemiens Ophør. — Det sidste Skoleaar. — Jeg bliver Student.

Da jeg efter en mageløs Sommerferie atter vendte tilbage til mit Hjem, var Epidemien saa stærkt i Aftagende, at man atter med Ro kunde se Fremtiden imøde; men Kjøbenhavn lignede dog endnu en belejret By, hvorfra Fjenden lige var draget bort. Man havde rømmet de værste Fattigboliger, og ude paa Glaciserne skinnede mellem de grønne Træer en hvid Teltlejr, hvor fattige Børn løb om i munter Leg, medens Forældrene kogte deres Middagsmad i det Grønne. Paa Øster Fælled var der opslaaet Barakker, der senere ombyttedes med de saakaldte „Lægeboliger“, og inde i Smaagaderne saae man mennesketomme Huse, hvis Vinduer vare tagne af for at den friske Luft kunde fordrive Epidemiens

sidste hensygnende Spire. Særligt paa Christianshavn saae man disse rømmede Rønner, som blot manglede et Kors paa Døren for at minde om Pestens Tid, og vi Drengene undlode naturligvis ikke at tage disse Elendighedens Boliger i Øjesyn. Herved var det, at jeg stiftede Bekendtskab med „Tordenskyen“, saaledes som jeg har beskrevet den i „Piazza del Popolo“. Femten Aar senere ønskede min Oversætter, Adolf Strodtmann, at gøre den en Visit; men da vi kom derud stod et nyt Hus i dens Sted.

Trods al den Elendighed, som Epidemien foraarsagede, havde den som alt Ondt dog gode Følger i sit Spor. Den velvise Magistrat var med et voldsomt Ryk vækket op af sin Dvale, og hvad Hornemanns Advarsler ikke havde formaaet, det mægtede den sørgelige Virkelighed. Man havde faaet Øje for, at Hovedstaden i alle Retninger stod saare langt tilbage i hygiejnisk Henseende, og at man maatte tage baade hurtigt og grundigt fat, hvis man vilde sikre Byen for nye Kalamiteter. Saavel fra Publikums som fra Lægernes Side krævede man energiske Reformer, og i Spidsen for disse en bedre Vandforsyning og et velordnet Kloaksystem. Alt dette kom jo ogsaa efterhaanden; men hvor langsomt vi arbejdede herhjemme fremgaar bedst deraf, at Vandklosetsystemet først

nu, efter syv og fyrretyve Aars Forløb, nærmer sig sin Fuldendelse.

Man har fra Inkquisitionens Dage et gammelt Sagn om nogle Fængsler, der vare saaledes indrettede, at Sidevæggene hver Døgn umærkeligt skød sig frem, saa at Rummet blev mindre Dag for Dag. I Begyndelsen mærkede Fangen det næppe; men saa gik det pludseligt op for ham, at han sad i et Torturkammer, som viede ham til den visse Død, hvis han ikke gik til Bekendelse om sine Synder.

Dette Billede passer ganske godt paa mit sidste Skoleaar; thi aldrig har jeg været i en saa jammerfuld Tilstand som i dette. Med hver Dag rykkede den frygtelige Afgangsexamen nærmere, og alt som Afstanden blev mindre, gik det klarere og klarere op for mig, at jeg maatte mases mellem de to jernhaarde Mure, som man kalder Latin og Græsk, for ikke at tale om Mathematiken.

Undervisningen i dette Fag var efter Svenningens Død kommen i Hænderne paa forskellige Lærere; men ingen af disse besad Svenningsens Dygtighed og Evne til at undervise. Christian Hagen Schou var vor sidste Lærer i Mathematik

og Fysik; men hans Undervisning i det sidste Fag var af en saadan Beskaffenhed, at jeg hørte Holtens fysiske Forelæsninger for dog at faa noget Begreb om de mest elementære Ting. Hvor lidt Schou forstod sig paa dette Fag, fremgaar deraf, at han ved at forklare os Thermometrets Konstruktion, kom med den pudsige Ytring, at man fyldte Røret ved Hjælp af en Hævert. Da jeg hertil bemærkede, at dette var umuligt, fordi Haarrørskraften vilde gøre Modstand i meget fine Rør, svarede han overlegent: „Haarrørskraften, ja vist — men saa anvender man en Haarrørshævert.“

Da jeg fortalte Holten denne Historie, lo han som han skulde revne; men jeg antager, at han, der senere var Skolens Censor i Fysik, har givet Hammerich en venskabelig Advarsel; thi kort efter forsvandt Schou fra Katederet som Fysiklærer, og Friis, som var polyteknisk Kandidat, forstod ganske anderledes at behandle Faget. Han blev senere Inspektør paa Lade- gaarden og gik derfor i Skolen stadigt under Navn af „Ladejarlen“.

Kunde Hammerich paa Grund af sin rent filologiske Uddannelse tage fejl i sit Valg af Lærere i de exakte Naturvidenskaber, var han desto sikrere i Valget af dem, der skulde undervise i Historie og de klassiske Sprog. Med

ublandet Glæde mindes jeg Brix og Ingerslev som Lærere i Verdenshistorie; med mere blandede Følelser Møller og Berg, som underviste os i Latin og Græsk. Da de to sidste vist endnu lever i kær Erindring hos Borgerdydens daværende Elever, skal jeg omtale dem med et Par Ord.

Møller eller „Lille Møller“, som han kaldtes for at skelnes fra de to andre Møllere, som Skolen ejede, var en lille, altid meget sirlig klædt Person, med afmaalt, tilbagetrukken Holdning og et vist jomfrunalsk Udseende, der yderligere forhøjedes ved hans blege, fine Ansigtstræk og stærkt soignerede Polkahaar. Men dette jomfruelige Ydre forsvandt ganske, saa snart han betraadte Katederet og kastede sit spejdende Blik ud over Klassens Syndere. Et Udtryk af Strenghed gled hen over hans Ansigt, et ironisk Smil krusede hans smalle Læber, og med forbavsende Sikkerhed valgte han sit Offer; thi hans skarpe Blik opdagede øjeblikkeligt, hvem der kunde Lektien og hvem der havde dovnet. Naar han saa havde slaaet Klør i Synderen, skændte han ikke, endnu mindre var der Tale om en voldsom Behandling, som hos Berg. Nej, han klædte Synderen af, Stykke for Stykke, indtil han stod i sin fulde Nøgenhed, og saa regnede der en Hagel af tørre,

bidende Sarkasmer, parret med ætsende Haaned over det ulykkelige Individ, der havde for sømt sin Cicero. Vi hadede ham Alle grundigt, thi vi havde før taalt tørre Prygl end den haanende Ironi, hvormed han behandlede os.

En Dag havde han faaet fat i en af Klas sens dovneste Elever, og da denne standsede ved Ordet „Tiro“ i en af Ciceros catilinariske Taler, spurgte Møller med bidende Ironi: „Veed De virkelig ikke, hvad „Tiro“ betyder? Det er højst mærkværdigt.“ Synderen tog det uheldige Parti at ville være overlegen og svarede flot, at han aldeles ikke kunde se det mærkværdige deri.

„Naa, saa det kan De ikke“ snerrede Møller med sin mest snertende Betoning, „saa skal jeg sige Dem, hvad Ordet „Tiro“ betyder. Naar De i deres lange blaa Slængkappe om Aftenen render paa Østergade efter Tøse, saa er De en „Tiro“; thi det betyder baade en Rekrut og en „Udhaler“, netop saadan en som Catilina var. Han hørte til det forvorpneste Udskud, skal jeg sige Dem. Nu haaber jeg, at De ikke glemmer hvad „Tiro“ betyder.“

En anden Dag, da Haagen Larpent bumrede svært i Syntax, gik Møller hen til ham, klappe ham venligt paa Kinden og spurgte ind-

smigrende: „kære Larpent, hvorledes tror De, De ender?

Larpent svarede forbløffet, at det vidste han ikke.

„Saa skal jeg sige Dem det,“ svarede Møller, idet han vippede paa Spidsen af sine blanktpolerede Støvler. „De ender ganske bestemt som Morder.“ Den eneste, der kunde tage det op med Møller, var en Elev, som var noget tunghør og tillige gjorde sig noget døvere end han var, for at slippe fri for Tiltale. Da han en Dag aldeles Intet kunde og undskyldte sig med, at han paa Grund af sin Døvhed ikke havde hørt Møller gennemgaa det fastsatte Pensum, tog Møller ham ordentlig i Skole og gennemheglede ham saaledes med Spot og Ironi, at selv det skikkeligste Menneske maatte have tabt Taalmodigheden.

Men Synderen lod sig ikke i mindste Maade paavirke deraf. Med et aandsfraværende Udtryk holdt han Haanden ved Øret, og da Tordentalen tilsidst endte med en Raketgirandol af Sarkasmer, saae han sløvt i Vejret og spurgte med drævende Stemme: „Jeg hører ikke godt, Hr. Møller! Vil De ikke være saa venlig at sige det een Gang til.“

„Du er en Æsel!“ raabte Møller og slyngede ham Cicero lige i Ansigtet.

„Hvad behager?“ spurgte han og holdt atter Haanden for Øret.

Da jeg som Ordensdux senere tog Bogen op for at lægge den i Kathederskuffen, faldt mit Øje paa nogle Linier, skrevne med Møllers sirlige Haand. Der stod: „Skolen er for Livet; men mit Liv er for Skolen“.

Det gøs i mig, da jeg læste disse Ord, og for første Gang gik det op for mig, hvor tungt og trælsomt et saadant Liv maatte være. Fra nu af forstod jeg Møller bedre og tilgav ham lettere.

„Græske Berg“ eller „gridske Berg“, som han ogsaa kaldtes paa Grund af sin Voldsomhed, var en fuldstændig Modsætning til Møller. Høj og svær, usoigneret af Ydre, og med et vist studentikost Væsen, var han lige saa frygtet, som Møller var hadet. Det er en Selvfølge, at Disciple i øverste Klasse, der staa paa Spring til at blive Studenter, bør behandles anderledes end fjortenaars Skoledrenge; men hertil tog Berg aldeles intet Hensyn. Hans Næver sad, for at bruge et populært Udtryk, meget løst paa Skaftet, og naar han kom i Affekt, var han ikke bange for at bruge dem mod Primanere, der glædede sig ved en stærk fremspirende Knebelsbart. Navnlig var „Tiro“ Genstand for hans særlige Opmærksomhed; men her viste

denne, at han ikke alene var „Udhaler“, men ogsaa Udsmider; thi efter en livlig Forpostfægtning omkring Kathederet endte det med, at „Tiro“ vendte sig i Døren og satte Berg udenfor.

Baade Møller og Berg vare grundige Filologer, og Undervisningen var naturligvis derefter. Time efter Time gik det løs med Analyse, Syntax og Grammatik; men om Oldtidens Aand og Antikkens Liv fik vi kun saare ringe Besked. Om Sokrates vidste vi egentlig kun, at han havde en arrig Kone og tog Gift; om Plato, at han var Opfinder af den platoniske Kærlighed, og om Aristoteles, at han var Professor i Naturhistorie, saadan en Slags Steenstrup ved Universitetet i Athen. Først da jeg mange Aar efter vandrede igennem Pompejis øde Gader, fik jeg Øjet op for, hvorledes Oldtidens Folk havde boet, levet og virket. I Skolen havde vi kun lært, at det var en gammel By, der i længst henfarne Dage var gaaet til Grunde ved et Udbrud af Vesuv.

Hvis vi Alle skulde have taget filologisk Examen, vilde Bergs og Møllers Undervisning have været en fortrinlig grammatikalsk Forskole; men da vi havde ganske andre Formaal, kedede og trættede denne fortørrede Lærdom os i højeste Grad. Ingen af os kunde rigtig følge med,

ingen af os forstod Meningen med denne evige Exerccering i Grammatikens Sandørkner; vi vidste kun, at vi skulde lære det, og da vi ikke kunde dette paa lovlig Vis, forsøgte vi at klare os paa allehaande ulovlige Maader.

Det Første vi toge os for var at omdanne Skolen til en Fabrik, hvor vi bragte Systemet om Arbejdets Deling i Anvendelse. Hver af de flinkeste i Klassen satte sig grundig ind i en enkelt Lektie, og saa mødtes vi den næste Morgen til et Consilium philologicum, omtrent en Time før Skoletid. En „tog“ Virgil, en Anden Homer, medens Andresen docerede Matematik og tegnede sære stereometriske Figurer paa Tavlen. Af tre gode Stile lavede man en fjerde, som var saa udmærket fabrikeret, at den undgik selv Møllers kritiske Blik. Det Hele var Manuduktion, beregnet paa at klare sig i de næste sex Timer; men tolv Timer efter havde vi naturligvis glemt det Hele, og skønt vi bleve betragtede som et ganske flinkt Hold, følte vi dog godt hos os selv, at vi vare nogle elendige Stympere, som gik paa Hængedynd og efter al Rimelighed vilde dumpe igennem.

For mig kom desuden nogle Fristelser, som jeg ikke kunde modstaa. Min Sans for Naturvidenskaberne var vaagnet saa stærkt, at Holtens Forelæsninger, Schiødt's Lærdom og Foredragene

i Naturhistorisk Forening fængslede mig langt mere end Horats og Homer tilsammen. Jo mere Foraaret rykkede frem, med sine Blomster og Sommerfugle, desto større Lyst fik jeg til at drive om i Guds fri Natur, for at undersøge det vidunderlige Liv, som Foraarsolen kalder frem af den stivfrosne Jord. Hvad jeg saa havde samlet, skulde præpareres og ordnes; men saa opdagede jeg en skønne Dag, at jeg vist kunde blive en flittig Naturforsker, men rimeligvis aldrig Student.

Denne Tanke tog pludselig hele Modet fra mig. Personlig brød jeg mig ikke derom, thi Schiødte var jo heller ikke blevet Student; men da jeg vidste, hvilken Sorg jeg derved vilde berede min Fader, tog jeg mig pludselig sammen og lærte paa fjorten Dage alle Jordens Krige, Fredslutninger og Kongerækker, saa at jeg højlig forbavsede Ingerslev, da jeg ved Examinationen klarede ikke alene Korstogene, men ogsaa Navarras og Burgunds ret indviklede politiske Vrøvlerier.

Men da vi nærmede os mod Slutningen af Juni, da den skriftlige Examen skulde begynde, gik min Kurage fuldstændig i Spaanerne. Som blege Spøgelse steg den latinske Stil, den græske Version og Geometriens frygtelige Figurer frem for mit Blik, og hver Nat sov jeg

med Logaritmetabellen under Hovedpuden, uden at jeg dog mærkede synderlig Virkning af denne matematiske Bibel.

Endelig kom den skriftlige Examens frygtede Dage, og jeg sejrede strax i et stort Slag, hvor jeg gjorde det fuldstændigt af med Kommunikationsmidlerne i vor Tid, som den danske Stil bød mig at fremstille. Jeg beviste grundigt, at Jorden ved Hjælp af disse vilde skrumpe ind til en Appelsins Størrelse, og at Telegraftraadene vilde lægge sig som et Edderkoppe-spind over Jorden. Herved opnaaede jeg at faa Udmærkelse, Noget som dengang var et meget sjældent Fænomen.

Men hermed var ogsaa hele min Gloire forbi, thi min latinske Stil var et rent Monstrum af grammatikalske Pukkelryggetheder, og saa havde jeg endda de to matematiske Opgaver tilbage. Hvorledes jeg saa endte og vendte mine Points, løb Facit af Beregningen dog altid ud i Nullets uendelige Cirkel. Vi vare alle forfærdelig bange for den ubøjelige Professor Steen, som i Haardhed fuldstændig svarede til sit Navn. Selv vor Matematiklærer mimrede nervøst, naar han udtalte dette frygtelige Navn med en svag Hentydning til, at man aldrig kunde vide, hvad han fandt paa. Og det fik da heller ingen af os at vide; thi da Opgaverne kom, vare de

hermetisk forseglede, og blev som diplomatiske Dokumenter nedlagte i Hammerichs Jernskab.

Hvilken Spænding var der ikke over os Alle. da vi hin Sommerdag sad i den lumre Klasse. Da Schou traadte ind, for med majestætisk Alvor at bryde de salomoniske Segl. Opgaven i Aritmetik var urimelig svær og forstenede os Alle; men med den geometriske Opgave gik det langt værre — den var uløselig.

Jeg ser endnu den skumle, uhyggelige Klasse, hvor tyve ellers ret forstandige Svende sad som Idioter og svedte Angestens Sved, medens deres tanketomme Blik snart stirrede mod Loftet, snart foer ud i Gaarden, som om Løsningen laa begravet paa Frederiks tyske Kirkegaard. Den Eneste, der ikke tabte Hovedet, var Albert Andresen. Hans runde Fuldmaaneansigt lyste af Tilfredshed, medens vore vare lange og stærkt i Aftagende. Han tegnede og regnede, trak Grundlinier og kløvede Vinkler med en saa matematisk Kanibalisme, at hans Bagmand nær havde rakt Halsen af Led for at opfange de sære Rødder og Kvadrater, der flød ud af hans Pen. Endelig foldede han Papiret sammen og lagde det med et tilfreds Smil paa Kathederet; men da han gik ud af Klassen, følte vi Alle, at nu forlod Matematikkens Aand os — det var jo ham, der plejede at „tage“ Geometrien;

nu mærkede vi til vor Gru, at den tog os. Foran mig sad Duxen, Carl Lange, den senere Skattedirektør. Til min store Forbavselse sad han og legede i lang Tid med sit Penneskaft; men pludselig foer han op, huggede det i Gulvet, saa det blev staaende paa den dirrende Spids, og saa leverede han Opgaven op som uløselig. Nu vidste jeg hvad Klokken var slaaet! Kunde Duxen levere blankt op, saa kunde jeg det ogsaa; men for at trøste Professor Steens matematiske Samvittighed, udviklede jeg først, hvad π var og gav ham dernæst en Række Formler til behagelig Udvalg.

Da jeg kom ned i Skolegaarden, mødte jeg fortvivlede Ansigter. Kun Andresens straaede som en Sol, og idet han pegede op mod den Klasse, hvor Schou sad, sagde han leende: „Han løser den s'gu ikke, for den staar ikke i Oppermann.“

Nu faldt det som Skæl fra vore Øjne. Opgavens Løsning ahang af en Sætning, der fandtes i Steens Geometri, medens den manglede hos Oppermann, hvis Lærebog var en Konkurrent til Steens. Da vi i Skolen havde benyttet Oppermanns Lærebog, blev det kun Andresen, der stod sig i Kampen. Lidt efter kom Schou ned, han var bleg og nervøs; men Andresen fik Ret — Schou havde ikke løst

Opgaven. Saa kom „Ladejarlen“ farende, idet han svang et Papir højt i Luften. Han havde løst Opgaven ad en Genvej, uden at kende Steens Sætning. Begge gik op til Hammerich, og da denne kom ned, saae vi Alle, at nu var der Torden i Luften. Det Hele var ogsaa en skrækkelig Skandale. Det var første Gang, at Skolen dimitterede til Universitetet, og der laa alle Keglerne, ramte af Universitetets Professorkugle. Vi maatte jo faa „Slet“, og det vilde sige det samme som at hele Klassen, med Undtagelse af Andresen, gik rejekt.

Universitetet morer sig af og til med saadanne uskyldige Løjer; men de ere slet ikke morsomme for dem, de rammer, thi at blive rejiceret, fordi en Professor ønsker at vise sin store Lærdom, er dog temmelig haardt. Vi blev det da heller ikke; men i Stedet for at give os en ny Opgave, greb man til den slette Udvej, at forhøje alle „Sletterne“ til „Maadeligt med Spørgsmaalstegn“. Jeg opnaaede tvende saadanne Hædersmedailler, og derved røg min „Første Karakter“ i Lyset, til stor Sorg for min Fader, der efter gammeldags Begreber regnede den menneskelige Begavelse efter Karakterbogens Chiffre.

Men dette var ikke Tilfælde med Hammerich. Da jeg traadte ind i hans Værelse for at

modtage mit Examensbevis, kom han mig venligt imøde, og da jeg lod nogle Ord falde om den kedelige „anden Karakter“. sagde han: „bryd Dem ikke derom! Karakterbogen gælder for Skolen, ikke for Livet. Den betegner i Reglen Flid, men ikke Begavelse. De har Fremstillingskunst og Undersøgelsesevne; hvis De kan forene disse to med hinanden, vil Fremtiden staa Dem aaben.“

Disse Ord vare ikke noget tomt Mundsvejr; thi allerede Aaret efter sad jeg paa Kathederet i den samme Skole, som jeg nylig havde forladt.

Da jeg om Aftenen kom hjem til en af mine Kammerater, for at faa ham med til et Rusgilde, som vi nogle Dage efter vilde holde paa Fileværket, saa jeg et løjerligt Syn. Paa Murstensgulvet i det gammeldags Køkken brændte et blussende Baal, og omkring dette dansede han, under vilde Hyl og sære Fagter, som en Indianer omkring sin skalperede Fjendes Lig. Baalet bestod af Madvig, Tregder, Oppermann, samt hele den klassiske Oldtid, og han vedblev at danse, indtil der kun var Støv og Aske tilbage.

Saa kom hin mindeværdige Aften, hvor vi samledes paa den høje Skrænt under Fileværkets gamle Bøge. Maanens blege Skin og Bollernes blaalige Blus lyste paa en Skare glade unge

Mennesker, som mente, at Livets Genvordigheder nu vare endte, og i jublende Kor klang det hen over Møledammens blinkende Vande:

„Herrer vi ere i Aandernes Rige!

Vi er den Stamme, som evigt skal staa“ — —

Ak ja, det troede vi virkelig dengang!
